

planinski vestnik

10 1966

VSEBINA :

OB OTVORITVI PREŠERNOVE KOČE NA STOLU	
Boris Zlherl	441
VZIIODNA STENA GREPONA	
Mitja Košir	443
DALEČ DO VRHA	
Leopold Stanek	444
IZ BOHINJSKIH GORA	
Ing. Pavle Segula	445
STO LET ITALJANSKE SLAVIJE	
Ludvik Zorzut	450
KNJIGA O GORAH IN NJIHOVIH IMENIH	
Viktor Vovk	460
NA JESENSKI DAN PO BOHINJSKEM STUDORJU	
Ing. Stanko Dimnik	465
DRUŠTVENE NOVICE	472
ALPINISTIČNE NOVICE	473
IZ PLANINSKE LITERATURE	476
RAZGLED PO SVETU	477
OBČNI ZBORI	482
SMUČANJE NA SLOVENSKEM	
Drago Stepišnik	487
NASLOVNA STRAN:	
VELO POLJE S »SKRBINE« POD MIŠELJ VRHOM — V OZADJU VODNIKOVA KOČA	
FOTO: SUŠNIK ALBERT — LJUBLJANA	
PRILOGA:	
VRH IN ČLOVEK — Foto: Lukatela, Zagreb	

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarij, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 1500.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo din 2500.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 503-8-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne prejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

poštšina plačana v gotovini

planinski vestnik

oktober • letnik 66.

**TOVARNA UMETNIH BRUSOV
MARIBOR, TRZAŠKA CESTA 60
PROIZVAJA UMETNE BRUSE
POD ZAŠČITNIM ZNAKOM**

NA OSNOVI KERAMIČNEGA,
BAKELITNEGA IN ŠELAK VEZIVA.
PRIPOROČA SE
S SVOJIMI KVALITETNIMI PROIZVODI

STANDARD KRANJ

PROIZVAJAMO

STANDARD
GORNJE IN SPODNJE USNJE

STANDIT
KEMIČNI IZDELKI ZA ČEVLJARSKO
INDUSTRIJO

VIST
UMETNO PENJENO USNJE ZA
LESNO, TAPETNIŠKO,
GALANTERIJSKO, OBLAČILNO,
ČEVLJARSKO IN DRUGO
INDUSTRIJO

PLASTICIRANJE
KOVINSKIH PREDMETOV, KOT SO
RAZNE KOŠARE
ZA SAMOPOSTREŽNE TRGOVINE,
MREŽE ITD.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije

Ob otvoritvi Prešernove koč na Stolu

(21. avgusta 1966)

Boris Zihertl

Pomembnim rezultatom naših ustvarjalnih prizadevanj, ki smo jih te mesece širom po Sloveniji in Jugoslaviji posvetili spomину na zgodovinsko pobudo izpred četrst stoletja, se danes pridružuje otvoritev nove planinske koč na Stolu, zgrajene na temeljih stare, od nemških fašističnih okupatorjev požgane Prešernove koč.

Najbrže bom tolmačil misli vseh nas, ki radi hodimo v naše slovenske gore, če pravim, da smo težko čakali na današnji dan, na obnovo Prešernove koč. Nanjo nas ne vežejo zgolj praktični razlogi našega sodobnega planinstva, skrb za njegov razvoj v Karavankah, katerih turistični pomen vse bolj raste. Z njo nas vežejo spomini na marsikatero dogodke, ki jih ni mogoče ločiti od obćih naporov in bojev slovenskega človeka in še posebej slovenskega delovnega človeka, da bi na svojih tleh uveljavil svojo pravico do svobodnega življenja in nenehnega napredka.

Če listamo po letopisih našega planinstva, lahko ugotovimo, da se je prav tule na Stolu pred štiriinšedemdesetimi leti rodil sklep o ustanovitvi slovenske planinske organizacije. Leto dni kasneje je bil ta sklep uresničen in ustanovljeno je bilo Slovensko planinsko društvo. Se pravi, tu se je spočela zamisel, ki je bila v prvih desetletjih svojega uresničevanja predussem narodnoobrambne pomena,

v novejšem času pa se je njeno uresničevanje razrastlo v mogočen sistem slovenskega planinstva, na katerega smo lahko upravičeno ponosni. Njegov humanistični in socialistični smisel postaja toliko globlji, kolikor širše postajajo za vsakega našega delovnega človeka možnosti za sprostitev onstran vsakdanjega pehanja za goli življenjski obstoj, za sprostitev v svobodnem ustvarjalnem delu, v športu, v razvedrilo, vrednem kulturnih ljudi. Vedno več jih je pri nas, ki jim prav sprostitev v območju gora pomeni hkrati veliko pobudo za nove ustvarjalne napore v neposredni produkciji, v znanosti, v umetniškem oblikovanju in povsod tam, kjer skuša človek obvladati narodo in svoje lastno družbeno življenje, spoznati njune zakonitosti in se vse bolj uveljavljati kot gospodar svoje usode. Danes nenehno in z vso pravico poudarjamo pomen, ki ga ima ustvarjalna iniciativa delovnih ljudi na vseh ravneh, področjih in območjih našega družbenega življenja. Brez take ustvarjalne samoiniciative si ni mogoče zamisliti socialističnega, demokratičnega samoupravljanja, njegovega nenehnega utrjevanja in rasti. Naše planinstvo je nedvomno eno izmed tistih področij našega vsakdanjega življenja, ki nam v svojem razvoju nudijo nešteto primerov ustvarjalne samoiniciative v obćenarodnem in obćečloveškem interesu. Iz takšne samoiniciative je zrastel edinstven sistem slovenskih planinskih koč, markiranih in zavarovanih poti in steza, organizacija gorske reševalne službe in drugih planinskih ustanov. Taka samoiniciativa je morala biti pričujoča, da je nekoč na tem mestu, vsem nasprotnim vplivom navkljub, lahko zrastla stara Prešernova koč. Iz take samoiniciative gorenjskih delovnih kolektivov, delavcev in tovarnikov, planincev in lovcev, in posebej gorenjske mladine, je zrastla tudi koč, ki jo danes odpiramo širokemu krogu ljubiteljev naših gora.

S tem kajpak nočem postavljati nobenih prišpodob. Poudariti hočem le dejstvo, da se je

prav v našem planinstvu že od njegovih prvih začetkov sem močno razodevala in se razodeva tista dragocena človeška lastnost, ki mora v naših sodobnih, socialističnih družbenih prizadevanjih vse bolj pridobivati na veljavi — samostojna ustvarjalna pobuda v interesu skupne stvari.

Stara Prešernova koča na Stolu je bila zgrajena leta 1910, v zadnjih letih pred prvo svetovno vojno. Postavili so jo na temle mestu in stala je tja v najusodnejše razdobje naše zgodovine. In na nek poseben način je ostala zvezana s tem razdobjem in pa nasploh z našim revolucionarnim delavskim gibanjem med obema vojnama, z osvobodilno akcijo Komunistične partije Jugoslavije.

Za časa reakcionarnih buržoaznih režimov v stari Jugoslaviji so tod mimo šla ilegalna pota revolucionarjev. Stara Prešernova koča bi lahko govorila o marsikaterem ilegalnem sestanku, o srečanjih partijskih kurirjev, o nahrbtnikih s komunistično literaturo itd. Pri prehodu čez jugoslovansko-avstrijsko mejo se je na obronkih Stola l. 1922 smrtno ponesrečil Dragoljub Milovanović, sekretar Centralnega komiteja Zveze komunistične mladine Jugoslavije. Po teh potih so odhajali mladi jugoslovanski antifašisti, ki so se v letih 1936—1938 kot prostovoljci prijavljali v obrambo španske republike, kasnejši borci slavnih mednarodnih brigad. In po istih potih so se komunistični ilegali vračali v domovino, v odločilni boj, ki so ga na domačih tleh bili proti reakciji in fašizmu, tujemu in domačemu.

Vsa leta osvobodilne vojne so bila pobočja Stola prizorišče partizanskih bojev. Tu so se z nemškimi okupatorji spopadali borci Cankarjevega bataljona, gorenjskega in kokrskega odreda. Po teh potih so znova hodili kurirji, ki so vzdrževali zvezo z osvobodilnim gibanjem na Koroškem, nosili tja partizansko literaturo, kazali pol partizanskim enotam in patroljam itd. Stara Prešernova koča je zadnjikrat nudila svojo gostoljubnost štiridesetim partizanom, ki so se na Malem Stolu sprijeli z ogromno nemško premočjo. Pod kočo je padel Jože Koder, delavec in partizanski prvoborec. Potem so kočo zajeli plameni. Postala je eden tistih kresov, ki so svobodoljubnega slovenskega človeka klicali v boj proti reakciji in fašizmu v vseh njunih nacionalnih inačicah, za svobodo delovnega človeka, za enakopravnost in bratstvo med narodi, za socializem.

Ob dvajsetletnici bitke na Stolu, ki je bila hkrati dvajsetletnica požiga stare Prešernove koče, so se na njenih razvalinah zbrali preživeli partizanski borci in številni ljubitelji gora z vse Gorenjske. In spet je bil tu storjen sklep: obnoviti Prešernovo kočo, na razvalinah stare postaviti novo, še mnogo lepšo! Danes je uresničevanje te zamisli zaključeno. Pred nami stoji nova planinska koča, ki spet nosi ime največjega slovenskega pesnika.

Morda bo kdo dejal, da do obrabljenosti ponavljamo dobro znane Prešernove stihe, če se ob tej priložnosti znova spomnimo na njegovo »Zdravljico«. Toda ljudje zmerom radi ponavljajo besede svojega nacionalnega genija, ki z neposredno preprostostjo odkrivajo nekaj globoko resničnega in preko svojega časa govorijo bodočim rodovom. In prav zato je nam, ljudem dvajsetega stoletja, še zmerom živ in sodoben Prešernov pozdrav narodom, ki hrepene po svobodi in enakopravnosti, po dobrem sosedskem sožitju. To pesnikovo izročilo je prevzelo slovensko delavsko gibanje in ga utrjevalo v zavesti našega človeka, od Cankarja do današnjih dni. Na pobudo delavskih organizacij je že v dobi med obema vojnama večkrat prišlo do srečanj med ljudmi dveh sosednih narodnosti, med ljudmi, ki so dobro mislili in sovražili zatiranje človeka po človeku, naroda po narodu. Prav tu na Stolu je bilo pred petintridesetimi leti zborovanje slovenskih in avstrijskih prijateljev prirode, ki je zaradi svoje demokratične, antifašistične, socialistične usmerjenosti izzvalo razpust vseh tovrstnih društev na ozemlju takratne Jugoslavije.

Misel o enakopravnem sožitju med narodi je v svojem vse doslednejšem praktičnem uveljavljanju postala najzanesljivejše jamstvo naše enotnosti v novi, socialistični Jugoslaviji, enotnosti njenih narodov in narodnosti. Ta misel je hkrati vodilo naše mednarodne politike, izražene v načelu aktivne miroljubne koeksistence med deželami z različnimi družbenimi sistemi. Verjetno ne bom pretiraval, če rečem, da je to načelo prav na severozahodnih mejah naše socialistične federativne skupnosti nadvse prepričljivo dokazalo svojo smotrnost in življenjskost, in da zato postaja vse neogibnejša sestavina demokratične zavesti širokih množic pri nas in pri avstrijskih ter italijanskih sosedih.

Prešernova misel o mejakih, ki niso več sovragi, marveč le sosedje, postaja s progre-

sivnim uveljavljanjem tega načela kri in meso...

Če tukaj, na tem mestu in ob tej priložnosti govorim o teh stvarih, tedaj predvsem zategadelj, ker tu na Karavankah odpiramo planinsko kočo, ki nosi ime našega velikega pesnika. Govorim zato, ker dejansko uveljavljanje načela o enakopravnem sožitju narodov sodi med najpomembnejše rezultate tistih prizadevanj, ki so pred petindvajsetimi leti družila vse iskrene demokrate in antifašiste, vse resnične patriote našega slovenskega in ostalih narodov Jugoslavije, vođeč jih v zgodovinsko dejanje. In končno, o tem govorim zato, ker planinstvo že po svoji naravi postaja v socialistični deželi važen činitelj zblževanja med ljudmi raznih narodnosti. V celotnem kontekstu naših današnjih družbenih prizadevanj se mora planinstvo do kraja uveljaviti kot ena tistih dejavnosti, katerih smoter je po besedah Maksima Gorkega »nenehno razvijanje najdragocenejših individualnih sposobnosti človeka, da bi zmagal nad silami narave, da bi bil zdrav in da bi dolgo živel, za veliko srečo, ki jo prinaša življenje na zemlji, katero hoče v skladu z nenehno rastjo svojih potreb vso izpremeniti v prekrasno bivališče človeštva«.

Naj bo nova Prešernova koča na Stolu hkrati nov prispevek slovenskega planinstva uresničevanju tega velikega smotra!

Vzhodna stena Grepona

Mitja Košir

Polni vtisov in utrujeni od dolge poti zvečer kmalu zaspimo. Drugo jutro je že sonce pokukalo izza Druja, ko prilezemo na plano. Vreme je čudovito. Ledeni ozebnički Grandis Charmoza se svetlikajo v prvem soncu tik nad nami, v dalji pa kipijo v nebo ledeni vrhovi Grandes Jorasses. Slovita severna stena je še zavita v polmrak zgodnjega jutra. Počasi pripravljamo nahrbtnike. Tine kuha zajtrk za vse štiri. Dosti dela ima, kot stro-

kovnjak se ga loti premišljeno. Ne mudi se nam preveč, saj je naš namen za danes doseči le zavetišče Tour Rouge pod vzhodno steno Grépona.

Ko sonce posije na Mer de Glace, tudi mi že vneto preskakujemo razpoke. Kmalu naša pot zavije strmo navzgor, preko podirajoče se morene. Pri potočku, ki izvira iz skal, si privoščimo kratek počitek. Prvič sem tu, zato poznam le nekatere vrhove iz fotografij, imena ostalih razlaga Tine. Tik pred nami se dviga ponosni Dent du Géant nad prostrane ledenike. Čudoviti stolpi grebena Périades se dvigujejo v nebo kot okameneli plamenci. Pod nami se vije srebrni pas ledenika Tacul med umazanimi morenami. Nekje se s truščem podere serak. Aiguilles de Chamonix so čudovite v opoldanskem soncu. Tu in tam se med rdečkastim granitom lesketa krpa belega snega. Toda za danes še nismo na cilju. Naprej bo treba.

Vzpenjamo se po sneženem stožcu, ki sega visoko v steno. Bivak je nekje štiri raztežaje nad nami pripet kot orlovsko gnezdo na polici sredi previsov. Na koncu snega se navežemo. Prijetno plezanje po granitu, ogretem od sonca, se konča na polici pri bivaku. Štiri lesene stene, streha iz pločevine in ladijski pod predstavljajo bivak. Vse to je pripeto s tremi jeklenimi vrvmi na steno, vendar se še sumljivo nagiba proti prepadu.

Medtem ko Tine kuha, se razgledujemo po polici. Edino primerno mesto so našli vodniki sredi te neusmiljene navpičnosti za postavitve bivaka. Tudi pogled na okoliške vrhove je od tu lepši kot z morene. Kamor se seže oko sami ledeni velikani. Vedno novi vrhovi se nam odkrivajo. Le na jugu nam jih zakrivajo megle. Za njimi slutimo ledene strmine Grandes Jorasses. In res se prav v tem trenutku megle raztrgajo in v soncu zažari najvišji vrh Point Walker. Tako majhni in nemočni se čutimo med temi kamenitimi kiklopi.

Nimam slonove noge, spim pa vseeno dobro. Zjutraj zvezde že bledijo in prvi svit že ožarja vrhove, ko vstanemo. Ob prijetnem brnenju butanskega kuhalnika pripravljamo opremo. Naš cilj je Knubelova smer. Že l. 1911 je ta sloviti vodnik iz Zermatta s klientom preplezal steno v tej smeri. Smer je še dolgo veljala za eno najtežjih v kopni skali v Montblanški skupini. Prvi raztežaji potekajo po razčlenjenih kaminih do snežne grape. Od tu pa smer zavije na steber med

dvema grapama. Plezanje po steburu ne pomeni posebnih težav.

Prvi sončni žarki nas ujamejo na polici, ko ugibamo, kje naj bi šla smer. Nad nami je stena vse preveč navpična, da bi upali na prehod. Precejšnje število zank okoli skalnega roglja pa nas prepriča, da smo pri nekakšni nihalni prečnici, kot piše v opisu. Hitro pripravimo vrvi in prvi se spustim po njih. O kakšnem nihanju ni govora, saj dosežem z nogami sneg v grapi in zlezem po njem do skal. Ko pride za mano Jošt, jo ubereva po široki gredini na raz naslednjega stebra. Tu je konec prijetnega prečkanja, ker smer zavije naravnost po steburu. Na polički počakava Tineta in Borisa. Plezanje postaja resnejše. Navpični kamini in počci zahtevajo precej moči in zbranosti. Tehnika plezanja je drugačna kot pri nas. Tukaj šče srečujemo pravo gvozdenje. Sedaj pridejo do veljave kolena, komolci in rame in še je včasih premalo opornih točk.

V »Lopici prijateljev«, tako se imenuje široka polička obokana s previsom, se malo oddahnemo. Sonce prijetno greje in nič pre-

več se nam ne muči naprej. Strma zajeda nad nami zahteva dobršno mero moči in zbranosti. Za cel raztežaj jo je in krepko se moramo potruditi, da gre brez spodrsrlajev do stojišča. Nad zajedo strmina za nekaj časa nekoliko popusti, kmalu pa nam pot zaprejo strme plošče. Tine že pleza po izpostavljeni prečnici v levo proti kaminu, v katerem vidimo kline. V kaminu počaka na Borisa, ki končno izpleza čez previs v lažji svet. Sonce neusmiljeno pripeka in pot mi curlja po obrazu in mi sili v oči. Prav razveselim se globokega kamina, v katerem je še led. Po njem splezamo na vrh stebra. Do vrha stene nas loči še nekaj raztežajev gladkih plati. Nikjer ne vidimo razčlemb, ki bi bile potrebne za napredovanje. Končno le odkrijemo neko poč in v njej staro, preperelo zagozdo. Tedaj iz vrha zaslíšimo vpitje. Vodniške naveze so na vrhu Grépona.

Sonce je že zelo visoko in preko Col du Géant silijo temni nevihtni oblaki, zato se z Joštom nič več ne mudiva in pohitiva za Tineto in Boriso.

Predzadnji raztežaj pa pokaže zobe. V kotu nekakšne zajede se vleče poč, ki je preširoka za kline, a preozka za čevlji ali koleno. Varovan od zgoraj le splezam nekako na idealno stojišče za lusko. Tu pustimo nahrbtnike in se pripravimo za slovito Knubelovo poč. Boris odločno prične s plezanjem. Po nekaj neuspelih poizkusih prepleza težko mesto v imenitnem slogu. Do sem, kjer varujemo, slišimo škrtanje fotoaparatorov. Za turiste, ki jih sem gor pripeljejo vodniki, je človek, ki visi sredi previsa, zanimiv objekt. Ostali splezamo za Borisom večinoma kar po vrvi. Majhna bronasta Marija nas pozdravi na vrhu, ki ga zapušča zadnja vodniška naveza. Sami smo. Navdušeno fotografiramo in kar nič se nam ne muči z enega najbolj divjih vrhov v Chamoniških Iglah.

Vendar bo treba dol, kajti do sedla Nantillons je še daleč.

Prpravimo vrv in se spustimo do nahrbtnikov. Sestop do sedla ni najlažji, a vseeno napredujemo hitro. Na prvem snegu si natakemo dereze in že se spuščamo po razdrapanem in razpokanem ledeniku Nantillons navzdol. Globoka gaz nas varno vodi med razpokami in pod seraki ledenika, ki strmo pada med Gréponom in Blaitière v dolino. Vreme se je kar naenkrat pokvarilo. Gosta siva megla nas obdaja in le gazi se imamo zahvaliti, da se nihče ni spoznal z notra-

Leopold Stanek

Daleč do vrha

S. Gregorčič — 60

Pl. Vestnik — 70

*Naj je plaz
ali ogenj z neba,
ki me odčesne
s strme gore
in trešči v globel,
ne bom umrl.
Ko grušč se melim
v mlinu časa,
strmeč v krvavečo steno
svojega pravira.
Krušljiv podor na roveh
pognal bom drobno kač,
ptica ali vihar
ponese ji seme
na golo teme,
tam zarnice cveto.
Ker je čas,
kot davno nekoč,
da prerok mora
na goro z lučjo in besedo
za daljni vid
in blizki odmev.
Ker nisi sam,
gora nas je,
venci bakel se vanjo vijó.*

njostjo kakšne razpoke. Sestopamo hitro in kmalu dosežemo rob ledenikove morene. Težki svinčeni oblaki visijo nad dolino. Nekje za Rdečimi Iglami se je zablistalo. Samo vrh Mont Blanca še žari v sončnih žarkih in se kot kristalna kupola odraža od moreče sivine oblakov.

Prve kaplje nas ujamejo na stezi iz Montenversa na Aiguille du Plan. Popolnoma premočeni pridemo do šotorov na Montenversu. Toda niti dež in slabo vreme ne moreta pregnati veselja nad uspešno opravljeno turo. Še zvečer, ko zaviti v spalne vreče poslušamo štropotanje dežja po platnu šotorov, imamo živo pred očmi vse dogodke današnjega dne in v mislih na prijetno doživetje trdno zaspimo.

Iz bohinjskih gora

Ing. P. Šegula

V molk gluhe, zimske noči je tiho, a vsiljivo dahnilo življenje. Komaj vidna, so narahlo vzplahutala šotorska krila, hip nato je po njih na tanko in drobno zaškrebljala sodra.

»No, ta je pa dobra,« sem si mislil, »slabo vreme se nam ponuja! Mar nam res ne bo pustilo, da opravimo pot in dosežemo cilj, ki smo ga načeli po tolikem pričakovanju?«

Ležišče v »pamirki« ni bilo posebno mehko, svoje kosti sem razpotegnil kar po dveh plezalnih vrveh; hodli sta me v boke in rebra, a nekaj udobja sta vendarle prispevala slo-nova noga in puhasti jopič. Obrnil sem se med obema tovarišema, da bi si poiskal udobnejšo lego in še nekolikanj zadremal.

Tudi onadva sta bila budna. Čuti ljudi, ki se radi in pogosto vračajo v naravo, imajo nekaj takega, kar jih v posebnih prilikah vzpodbuja k čuječnosti. Najprej je zagodel Petrač: »Sneg imamo, fanta« naju je opozoril, ko je s platnom, ki se je obešalo nadenj, odrinil tudi — nebodijetreba — belo opojnost. Olajšali smo šotoru breme, nakar se je glasil še Stane in menil, da je neumnosti že zadosti in da je

treba spati naprej. Vstati bo tako in tako treba še prekmalu...

Res smo se spet vsak po svoje zadelali, kar se je le dalo udobno, in skoro v hipu je glasno smrčanje obeh tovarišev preglasilo škrobot sodre. V tem sta oba neprekosljiva mojstra, res jima ni kaj očitati. Sam pa sem si moral do sna pomagati s sprehodom skozi prejšnje dni.

Janez Krušič in še nekaj jeseniških alpinistov si je vzelo na muho dolgi greben, ki se prek nešteti vrhov vleče od Soriške planine in Bohinjskih gora tja gori do Prehodavcev in še naprej. Minili so teden za tednom in vedno je prišlo kaj navzkriž, da smo podvig pre-maknili na prihodnje dni. Desetega marca zvečer smo si končno pred postajo v Bohinjski Districi segli v roke. Bilo nas je deset, da jim ljubeznivi logar imel kaj opraviti s svojim džipom, preden je nas in opremo pretovoril tja do Volčjih jam. Še Petrač in Marko sta morala zapreči svoje konjske sile, da je bilo v zgodnjih nočnih urah na samotni gozdni cesti začuda živo.

Koča na Soriški planini je bila domala prazna. Vsega skupaj dva mlada pobiča s smučmi, prijazni oskrbnik in mi. Zraven radio z naj-novejšimi novicami o hokejskem prvenstvu in neodločna vremenska napoved. Za nas še najbolj stvaren je bil Janezov predlog, ko je takoj po večerji ukazal — »Spat!« Namenjeni smo bili, da vstanemo še pred svitom.

Jutro je bilo temačno in neprijazno, po Lajnarju, Možicu in drugih okoliških vrhov so se vlačile megle. Bili smo vsi čemerni. Lagal bi, ko bi pisal, da smo uživali. Megla; sneg, ki se šele zadnji hip domisli, ali naj drži ali ne; pa hoja v neznanem svetu. Edina dobra stvar tisti hip je bil Milan, ki zna svoj korak večše prilagoditi teži opreme in dolžini poti, ki čaka popotnega.

Lovili smo se smerjo, pa nam nekako ni uspelo, da bi ji ves čas lahko ostali zvesti. Vsepovsod sneg, ponekod z razpokami na prostranih vesinah, ki groze s plazovi. Na grebenu polomljeni kolji z bodečo žico. Kar svojih trideset let bo stara, nemara celo več in še se upira rji in zobu časa. Še več, zdi se mi, da izziva zgodovino in vse nas, ki smo jo pomagali krojiti po naše. Na vrhu zemljemerska piramida in mejnik. Kdo bi se spomnil, na katerem robu smo se srečali s prvim, vem le to, da jih je temu sledilo še lepo število.

Vse, kar je prav! Svet ne more biti bolj naš. Kri, muke, internacije, trpljenje. Pregarjanje

nešteti ljudi med obema vojnama v času, ki je zarezal to samovoljno rano v življenje in telo živega naroda. Osvobodilni boji, brigade, odredi, aktivisti, terenci, enovit pohod vsega, kar leze in gre v boj proti okupatorju. Lepa in junaška doba, a kaj ko je videti, da znamo biti fantje od fare samo takrat, ko nas tepejo. Ljudje so umirali samo zato, ker niso hoteli zatajiti svojega slovenskega porekla, zato, da so lahko govorili v svojem jeziku. Tu pa — meja. Sto kilometrov od prave, ki še vedno ni prava in mi hodimo mimo njenih pošastnih znamenj, kot da bi bile navadne krtine. Z veseljem je usekal cepin po spaki, da so se utrinjale iskre in so se zdrobile sovražne črke. In smo šli dalje, nad škrbinastimi prepadi, ki izginjajo v megli na jugu. Mimo novih žic in čez poseke, ob samotnih senikih na skritih sedlih, in bili smo jezni, da se v dvajsetih letih nihče ni spomnil, da bi odstranil vso to navlako.

V snežni strmini smo se srečali z ozko travnato poličko, na kateri je Peter iztaknil otrplega, rjavcega gada. Lep pozdrav za konec zime. Kar sama se nam je ponujala zgodba njegove nesreče: varljiva toplota mu je v varnem zavetju vdahnila slo po ščepcu pravega, toplega sonca, ki je gredo tako prijetno, da se mu ni dalo upreti. Pa so dahnile popoldanske sape, sonce je prekril oblak, da je otrpnilo telo in so za konec še sence noči pod čarobnim plaščem zvezd zapečatile življenjsko pot nečesa, kar je še pravkar bilo živo bitje. Poznavalci teh krajev vedo povedati, kako je tod pred vojno cvetelo tihotapstvo. To ni samo zgodovina navzkrižij z zakoni, to je sam zakon prilagajanja, linija najmanjšega odpora, če naj se tako izrazim. Prenckatera kravica je menjala gospodarja, črede konj so romale skozi goščave in še marsikaj drugega. Tudi je tega ali onega doletela nenadejana smrt, ko se je pehal za nenavadnim zaslužkom in si hotel olajšati življenje.

Med vojno so tu gospodarili partizani, o čemer je vedel dosti povedati Stane Kersnik, trdoživ spomeničar, ki danes prav tako z veseljem in polno močjo prenaša nahrbtnik, kot je med vojno tovoril orožje in druga bremena.

Na oblem, zasneženem kuclju se za hip razpode megle in Triglav, ki se pokaže tik pred nami, nas preusmeri na levo. Spet teče čas. Zdaj smo v gozdu na zameteni poti in sledimo redkim, starim markacijam, zdaj na grebenu minevamo žico in mejnike. Ko se porazgubi megla, nam ni nič kaj prijetno pri

srcu. V dolini se kažejo hiše. To je Ravenska planina za Črno goro, polnih dvesto metrov pod nami. Še dobro, da sneg drži in da smo kmalu med pastirskimi bajtami, ki so lepo ohranjene in vzdrževane. V loku pada voda v sneženo korito, nad nami pa se visoko pne greben, ki končuje nekje v sivi gmoti oblaka, v katerem se trdovratno skriva Črna prst. Videti je izredno strm ozebnik, po katerem se bo treba povzpeti na vršni greben in od tam iz škrbine na vrh.

Porazgubimo se po bajtah in varimo na kuhalnikih razna jedila. Vmes nas včasih obsije sonce, da si domišljija kot na perotih in na hitro pričara pozvanjanje zvoncev, glas pastirjev, ščebet ptic v bližnjem drevju, lajež srnjaka v lazu in plavi dim nad streho.

Spet smo na prostem; del neba nad nami je prekrasne modre barve, bele meglice še poglabljajo občutek lepote, ko se vzpenjamo po ozki dolinici. Ta nas očara. Polna potočkov, a globoko zasnežena se kmalu požene navzgor v ozebnik, ki od blizu izgubi nekaj svoje poprejšnje silovitosti. Nič več ni tako navpičen, a še vedno je zadosti strm za naše tovore. V škrbini nadenemo dereze, mladenič iz Bohinjske Bistrice, ki nas je spremljal od planine sem, se vrača. Brez opreme v tem letnem času in prilikah tod nima kaj iskati. Prečimo razpotegnjeno strmo pobočje tja v sedlo, nakar se mimo orjaških opasti po dvajsetih minutah grebena znajdemo ob koči.

Lansko leto so jo podjetni gospodarji dvignili za celo nadstropje in ji pridodali prijetno zimsko sobico. Kramo pustimo zunaj, sami pa se nagnetemo v njeno notranjost. Prijazna, s čistimi ležišči, s pečico v kotu in zalogajem drv nas vabi: »Ostanite za nočoj pri meni! Prvi boste in še nekam spodobni ste videti!« Ostanemo zvesti sklepom in verjamemo, da se prenkateri planinci v takih prostorih ne znajo obračati tako, kot so jih učili doma. Kaj vse bi vedele povedati zimske sobe širom po naši domovini. Pa bolje je, da molče in mi z njimi, pa da si želimo, da bi bila življenjska pot sobe na Črni prsti le nekoliko bolj rožnata. S tem upom odhajamo in že megla požre zavetje za našimi hrbti. Nekaj nas je v skupini, ki smo tokrat prvič tu gori; doživeli smo nov vrh, čar neznanega pred nami pa priganja in sili dalje. Kdo ve, morda je še dolga današnja pot. Tine in Milan sta že daleč pred nami...

Ves čas greben in opasti. Ko smo mimo Četrtega, se nekaj časa trudimo po napol kopni

stezici, da nazadnje le odvežemo dereze. Takoj gre boljše, ko plezamo po skrotju, se vdramo v trhel sneg in pulimo zmrzle travnate oprimke Privandramo na Konjski vrh in počivamo, nato po lepi gazi lovimo predhodnika do Poljanskega vrha in še čez. Vreme se je nekam uneslo, da se nam kaže Triglav z neznansko rajdo vrhov. Pravzaprav je ta veriga naš cilj. Presneto dolga je videti. Na sedlu pod Matajurskim vrhom Peter zaustavi ubežnika. Tod se bomo ustavili in utaborili!

Kdor je že kdaj postavljaj tabor, vseeno kje — ob morju, ali v gorah — ve, kako prijetno je to početje. Breme odložiš v kraj in se ozreš naokrog po primernem prostoru. Potrebno je zavetje pred vetrom, pa ravna podlaga in prostor za ognjišče. Pozna ura je hotela, da nismo bili preveč izbirični. Brž, ko so pridne roke nekoliko poravnale tla, so na taborišču neutegnoma zrasle štiri hišice — tri »pamirke« in rdeči »himalajec« lanskoletne odprave na Kangbačen. Za sidra so cepini, klini, Stane je pritovoril celo dve ogromni skali. Selišče je pripravljeno, da sprejme stanovalce.

Nebo, ki nam je popreje že poklonilo nekaj razgledov, se ponovno kuja. Večer vsak hip menja podobe na obzorju. Priklati se razcefrana megla in sprhni v nič. Za Malim Raskovcem je za hip vse rdeče in rumeno. Pa se v orjaškem vrtincu zavrti oblak žolte barve in ko se puhasti nestvor preobrne, je za njim spet vse nebo ožarjeno in mavričasto. Pred Triglavom lebde dolgi prameni vijoličastih in temnorumenih oblakov in izzivajo temno modrino, kolikor je je še ostalo. Potem nas zadela megla in le skozi redek razporek nas še pozdravi nemirni utrip Gostosevcev, Velikega voza, samotne Severnice...

V zavetjih plapolajo rumene sveče, brne kuhalniki. Urejamo si ležišča, se podražimo z nagajivo besedo ter navsezadnje z vedrimi voščili utonemo vsak v svoje zavetje. Požro nas slonove noge in puhaste jopice. Skrbno zapiramo vhode, čeprav je zunaj mehka, prav spomladanska noč. Čeprav mila, se najbrž še ni odločila, kako naj se nam predstavi. »Kaj ko bi... Nekoliko metca bi se tičem v šotorih lepo podalo, če so res iz takšnega testa, kot se jim dozdeva!«

Ko tako razmišljam sam pri sebi, šc ne vem za vse njene nakane, a vse bolj sem miren, vse bliže spancu. Zdi se mi, da se je umirilo tudi škrabljanje, na obeh straneh je komaj čuti spokojno dihanje obeh tovarišev. To me

do kraja uspava, da se jim pridružim v kratak, plitek sen.

Ob petih se zganejo šotorska krila. Udarec vetra naguba platno. Sledi mu nov, temu drugi in še hujši. Od nekod se vzame blisk, takoj za njim ureže prek neba grom. Videti je, da ne bo ostalo samo pri snegu. Ležimo v slovnih nogah in prisluškujemo pišu. Pri sosedih zauka tovariš. Dobro jutro! Škrebet sodre je vse živahnejši, platna se zibljejo vse bolj podjetno. Vendar nas ni strah. No, morda nam ni prav, da bomo nekoliko kasni z vstajanjem in na večer ne bomo dosegli cilja, ki smo si ga izbrali. Zunaj se javlja Tine iz Janezovega šotora. »Dvajset centimetrov suhega snega« pripoveduje, pa mu ne verjamemo. Doseže nas Janezova budnica. Če kdaj, je danes zagotovo odveč, hov, hov! Zbujeni smo že vsi, le tega ne ve nihče, kdaj nas bo neslo naprej.

Naših stvari je poln ves šotor. Pospravljam svojo kramo v ogromni nahrbtnik. Vmes mi Petrač ponuja sir, Stane čokolado. Počasi meljemo, zraven si obujam čevlje in kar obut ležem prek slonove noge. Spanec je za to noč vzel slovo. Ne bo ga več, pa nič za to. Če se vreme ne bo poslabšalo, gremo kmalu dalje. Okrog sedmih razsaja vsenaokrog že kar spodoben vihar. Ne menimo se kaj prida zanj, čeprav stene in opornice ječe, ko udarjajo vanje navalí hladnih zračnih gmot. Opora pri vходу pleše pravi trebušni ples, kot ročica starega milinčka za kavo. Obenem, ko se povesi proti vzhodu, se krila na zahodu napihnejo kot lica muzikanta, ko je na sporedu fortissimo. Nenadoma popusti sprednji drog, da se naša koliba nemočno povesi. V hipu sem na kolenih in iščem palico. Kot da se je vdrla v zemljo. Končno jo odkrijem zunaj poleg cepina, ki služi za sidro. Snega je kar do kolen in neznanski piš ga v kosih trga ter rohneč odlaga nekam v dolini proti jugu. Brez posebne muke popravim škodo, potem, ko me počteno premrazi in prepaha. Vrvi poskakujejo kot nore in brne kot strunc. Skozi odprtino je mimogrede nasulo dober zalogaj snega. Ne zdi se nam več posebno važno, da bi ga metali ven. Prgišče ven, tri prgišča noter. Bilanca je slaba in je podobna naši zunanji trgovini. Le da je tu uvoz zastoj. Zadovoljimo se s tem, da sneg odrinemo, vhod in rob šotora pa zaslonimo z nahrbtniki in drugo težjo opremo. Zavetje je trenutno zopet celo in kot pobesnelo poskakuje v nenehnikih sunkih. Vse bolj divji pri-

hajajo od severa, pa včasih za spremembo od juga ali boka. Kaj še bo!

Okrog osmih nam je znano tudi to.

Spet nov naval zračnih mas. Zadnja opornica revskne, da platno zazija za nekaj prstov. »Samo po šivu, nič hudega« — se tolažimo. »To bomo zašili, brž ko se nebo nekoliko pomiri,« si mislim in se spominjam naših na Šari lanskega avgusta. Bedak! In še star po vrhu, kar je še slabše. Kdo je še šival šotor v takem vremenu. No, misel se komaj dobro rodi, ko strašanski sunek, ki nam ga pokloni Sever, v enem samem zamahu razpara šotor do konca kot star škرنiceľj. Tako, sedaj ne bo več nobenih dvomov in upov.

»Tristo zelenih!« se spogledamo. Vzdih presečenja treh žrtev nima časa, da bi trajal predolgo. Našega zavetja je konec, vse je oživel, roke love tisto, kar ni privezano. S stotokilometrsko lhto udarja po nas snežni veter, hlače so v hipu vzorec poledenele cevi. Tipamo za bivak vrečami. Komaj jo zbašem preko glave, že mi jo brez pozdrava sname vihar. Kot črn, orjaški netopir izgine onstran sedla proti jugu. Kdo ve, kdaj bo naletel nanjo kak pastir ali lovec, in se čudil, kako je mogoče izgubiti tako lepo in veliko reč. Pa ne le to vrečo, še marsikaj drugega bo moč najti po samotnih kontah in globačah pod sedlom. A tisti hip nas vse te misli niso kaj preveč zanimali. Zavijali smo se v preostanke šotora, ki ga je veter spet in spet obdeloval z vso silo. Potuhnili smo se, kolikor je bilo največ mogoče, in si pomagali v upanju, da bo uime skoro konec. Navsezadnje so tu še trije šotori. Če ne bo drugače, gremo v goste k tovarišem. Nenadoma je nad nami Milan. V silnih rafalih vetra leže kar na nas in poizveduje, kako nam gre. Z golimi rokami tipa za nami, da mu kar mimogrede otrpnejo. Mene, ki ležim v sredini in si me vetrovi najbolj privoščijo, vabi v svoj in Petrov šotor. Tako mi svetujeta tudi tovariša, da se nazadnje zares dvignem, poberem iz snega kuhalnik in slo-novo nogo — pa hajd k sosedom. Stane je trden in trmast. Zavil se bo in zadela z ostanki ter varoval podrtijo in tisto, kar nam je ostalo. Saj vse skupaj ne more trajati dolgo. Tudi Petrač se poslavlja in odhaja na vasovanje k Marku in Angelci. Njun šotor ima že povešeno glavo. A vendar kljubuje vsem navalom. Rošada poteka kot parada duhov. To, kar bije v obraz, niso več snežinke, temveč prave puščice, neprekinjen tok snega.

Edina zaščita proti mrazu je puhasti jopič, sapa komaj da dihati. Preden sem na varnem, me parkrat potlači k tlom in povalja, da sem vesel, ko sem pred šotorom. Sosedov ni videti, čeprav so komaj dva metra proč.

Novo bivališče se mi prileže. Šotor je neznan-sko topel, vse je videti varno in prijetno. Le govoriti se ne da, saj besed ni moč slišati. In ko kmalu za menoj ves bel in zadihan prileže še Milan, nama bolj s kretnjami, kot z besedami pokaže, da ga peklensko zebe v noge in roke. Pomagava mu z masažo, pa je kmalu bolje. Je pač tako, da sedaj ukazuje Sever, ki z mrazom in zračnimi vrtinci pokori nasprotnika z juga. Ta ni pri pravih močeh, le včasih se mu posreči kratkotrajen upor. Takrat ves opotekav, a vseeno silen kot težka klada pade po nas, da naše zavetje zajeci v vseh šivih.

Poslušamo v vihar in poskušamo iz znamenj razbrati, kaj ima še na sporedu. Se bo mar kaj pomirilo? Petru se zdi, da silovitost upada. Pa štejem; z besom, ki se ga ne da popisati, tlači razdivjana zračna reka naše zavetje — deset, trideset, petdeset sekund. Premor: dve, pet, osem sekund. Nato nov udarec, da šotor kar počene. In tako naprej v nedogled. Včasih kak hip daljši naval, pa nato zopet za sekundo daljši predah. Čez čas predahi sploh izginejo, vmes izgine prednja opornica. Že drugič v tem jutru jo lovim in lezem iz šotora. Vsa kovinska je in lepi se mi na kožo kot obliž. Pa se premislimo, da bi jo postavili nazaj na njeno mesto. Plaši nas usoda prvega šotora. Z Milanom se odločiva, da bova vogal šotora kar lepo držala, Peter pa bo s hrbitiščem podpiral zadnjo steno. Pa se dajmo!

Kako čudovito gostišče utegne biti takole zračno sedlo med jugom in severom, skoro dva tisoč metrov visoko. Skrajno negostoljubno je najbolj mila ocena za današnji dan. Misli polete k znancem, med tovariše v službo, k domačim. Če bi meril na kilometre, pač niso daleč; še če bi v lepem peš moral do njih, bi rabil morda komaj pošten poldrug dan hoda. Tako pa je vse drugače. Ločijo nas drugačne ovire, tu gori smo pravzaprav ujetniki in nedosegljivo daleč. Med štirimi krhkimi stenami šotora, ki mu moči počasi pešajo, romamo v duhu k vsakemu posebej in ugibamo, kaj bi si mislil, ko bi nas videl v tem živzavu. Marsikomu bi se gore gotovo do kraja zamerile, če bi mu takole zagodle.

Spomnim se usahlega gada. Kar je bila njemu popoldanska sapa na travnati polici, bi lahko

nam pomenil današnji vihar. Če pomislimo na silc, ki spe v naravi, je razlika pravzaprav majhna. Pa saj tudi med nami in njim ni mnogo razlik. V obilju bogastev mogočne narave smo vsi skupaj samo živa bitja, rahlo različni stvori umetelno povezanih drobcev snovi — celic. Razlike se pokažejo šele tedaj, ko se lotimo podrobnosti, toda človek ne pozna niti sam sebe. Kaj ve o svojem bratu plazilcu? Res, zadnja desetletja mu je uspelo, da vse bolj oponaša svojo vzornico naravo. Ustvaril si je naprave, ki so slabe kopije tistega, kar že od vekomaj uravnava naša življenja ter sedaj počasi prihaja do spoznanja, da je tudi sam nekak robot. Morda nas moti to, da je v nas snov v organskih oblikah za razliko od strojev, ki prihajajo izpod naših rok. Preseneča nas, prvine pa so tu in tam več ali manj enake, le da je v svetu živega avtomatika tako zelo polna, da skrbi celo za svoj obstoj in da nadomešča samo sebe.

Tako mineva čas ob orkestru sproščenih sil narave in naše upanje, da bo vihar utihnil, gre počasi h koncu. Peter že razmišlja o umiku. Lisjak predvideva, da bo Janez o pravem času povedal najbolj pametno in dal povelje za sestop. Ta skrb torej leži na ramenih drugega in si z njo ne belimo glave. Čas je že, da gremo složno na pomoč severnemu vogalu, ko tudi tam popusti opora. Mi trije in šotor smo za opazovalca od zunaj kot umazan srebrn mehur, ki ga mečka voda v vrtincu, kakor se ji zdi. Notri je vse pomešano — noge, roke, glave, naloženi smo drug vrh drugega. Kljub temu se skoro ne da sporazumevati. Če še tako kričimo, je komaj slišati, kaj prihaja iz sosedovih ust.

Milānu se zdi, da bi ne škodila kaka kalorija, saj nam končno ni nihče povedal, kako dolgo bo še trajala ta divja jaga in kako ji bomo ušli. Vemo, da sta dva šotora že onespособljena in da ne moremo računati na dolgo bivakiranje. Na normalno udobje pa, ki ga lahko nudi šotor, se tako okrnjeni lahko kar poživzgam.

Počasi veter razpara vhodno platno, da Milan brez posebnega naprezanja ugotovi: rdeči šotor je šel tudi po gobe. Petrač je torej že drugič brodolomec. Najin izvidnik nama pripoveduje, da kaže, da se je Janez odločil za umik. To se sicer lahko reče in včasih lepo sliši. Danes to nikakor ni preprosto. Vidi se komaj meter, dva daleč, veter ne da dihati, ozračje je polno snežnih in lednih kristalov.

V takem Janez s Tinetom in Jožetom podre edini preostali šotor, mi pa se navežemo, da bi koga ne odneslo, saj smo večinoma kar brez cepinov in derez. Sinoči smo jih uporabili za sidra, če jih sedaj poberejo, bo odneslo še to, kar je ostalo, pa tudi trajalo bi predolgo. Dobra izkušnja! Ne uporabljaj cepina za sidro, če hočeš varno laziti po gorah.

Milan se mudi pri Stanetu. Trdoživec je trmil do konca, do sedaj komaj natika povsem otrdele čevlje, ki jih ni moč zavezati. Rokavice je neprostovoljno daroval bogovom viharja. Hitimo navzdol ob napeti rdeči najlonki. Hitimo?! Plazimo se kot polži, priboriti si je treba vsak centimeter. Najprej preko roba, nato navzdol in mimo Janeza, ki par metrov pod sedlom vzdržuje mostišče. Angelca, Marko in Tine so že za raztežaj pod njim. Za vselej se mi bo ohranil v spominu. Draga podoba sključenega alpinista na preži. V jopiču in volneni kapi, bel v obraz, z ledenimi brki in obrvmi, živih, toplih oči. Nasmehnila sva se drug drugemu, ko sva se srečala s pogledi — pozdrav za dober začetek konca.

Tu so še Peter in Petrač, nazadnje se spuste do nas Jože, Stane in Milan, ki tovari še moj nahrbtnik. Vesel sem dobrega, težkega znanca, me bo vsaj nekoliko manj premetavalo. Sestopamo, a v sivi globini še ni opaziti olajšanja. Metež razsaja tu z nezmanjšano silo. Ponekod je vesina gladko počesana in ledena, drugje se na njej lepijo sveži zameti in klože. Niso posebno debele, pa vendar vzbujajo nelagodje. Kaj hočemo lepšega za plaz? V nekakem dnu se vgrezamo do kolcn in še čez, nenadoma ne vemo, kaj je spredaj in kaj zadaj. Stane neutegoma ugame pravo smer in nam nekje nižje doli obeta lovsko kočo in planino. Jože silaško zagazi v kratko strmino, potem gre pa nenehno navzdol. Viharja ni konec, je pa nekoliko blažji in na naši desni ter levi se včasih pokažejo pobočja s črnimi skalami. Smo v nekakšni ozki dolinici, ki se v strmih odstavkih spušča med dvema grebenoma.

Nenadoma vzniknejo iz beline pod nami črna ostrešja. Planina Poljana. Vsa teža je odpadla, kot bremena z ramen. Zapuščeni stanovji vabijo kot palače, ne moti nas, da je v njih polno snega, da ni kam sestl.

Z ognjišča se suklja plavkast dim; oči ščeme in se solze, a vzdusje je kot nalašč za kramljanje. Razvežejo se jeziki. Vreme nas je ogoljufalo za doživetja na grebenih, a nam na-

klonilo še večje in še veličastnejše. Ni vedno, da bi se končalo tako, kot se je nam. Za to je treba mnogo znanja, še več pa sreče in srčnosti. In če že ni druge nevarnosti, se ob takem rado zgodi, da popusti kak člen v skupini. Imeli smo srečo, noben člen ni popustil. Na večer smo mokri in zdelani sestopili k Bohinjskemu jezeru. V srcu je toplo, hvalen sem tovarišem za vse, kar sem z njimi doživel.

Sto let italijanske Slavije

(Napisano za 70-letnico Planinskega Vestnika)

Ludvik Zorzut

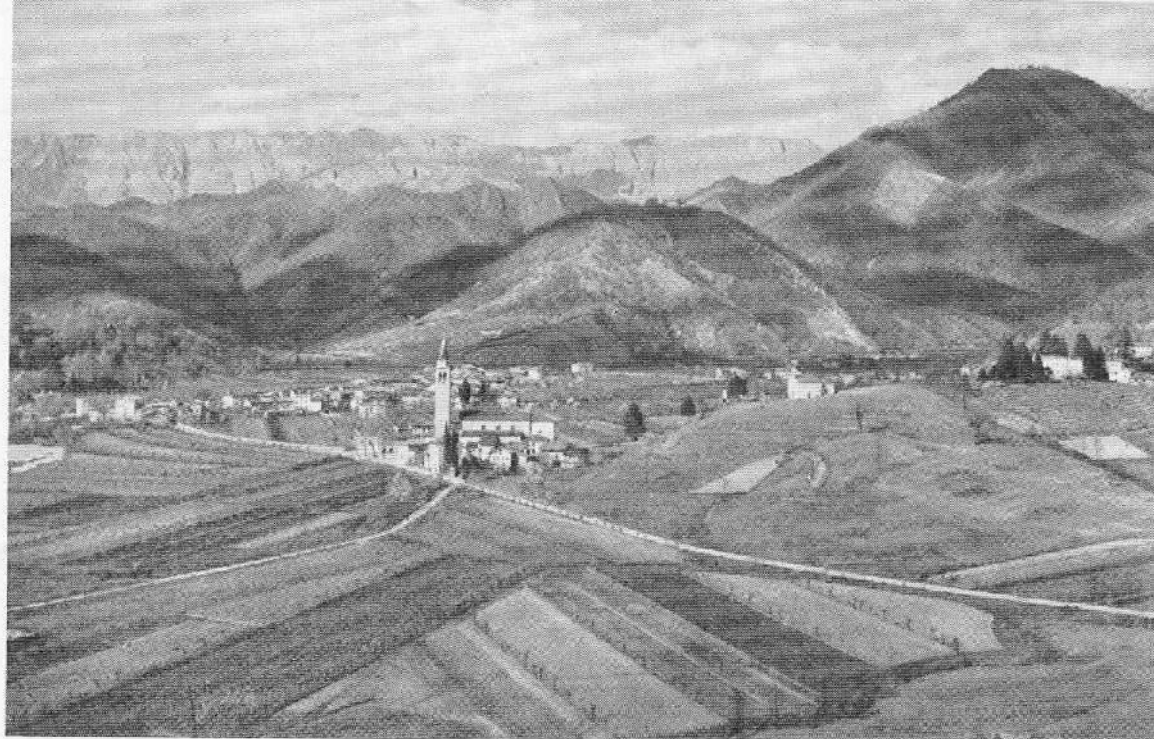
Prijadrali smo v Furlanijo, v čedni ljubki Cormons ali, kakor mu Briči že od davna pravijo, Krmin. Naselje je nastajalo ob priseljevanju Langobardov in se razvijalo na južni strani Krminske Gore (Monte Quarin) 276 m, kot bi mu Gora hotela dati zavetja pred brdskim, severnim, hladnejšim svetom. In res severno onstran Gore že zavalovijo Brda, odjeknejo že drugi glasovi, že navija pesem drugačne strune in popevke. Krminska Gora je naravni, zemljepisni in jezikovni mejnik med ravnino in brdi, med Furlani in briškimi Slovenci. Nedaleč zapadno od Krmina je manjši hudournik Idrija furl. Judrio ločil Avstrijo od Italije. Krmin je bil od starejših časov vedno izven suverenosti Italije, bodisi pod akvilejskimi patriarhi, bodisi pod goriškimi grofi, a od 1500 do 1918 avstrijski (nemško so mu tudi rekli Kermaun). Po prvi svetovni vojni si ga je pridržala Italija, ko je staro nenaravno mejo zbrisala in spojila takozvano avstrijsko Furlanijo z matično Patrie del Friuli. Za Avstrije je bilo zapadnim Bricem to mestece pod Brdi izredno pri srcu kot živahen izvozni trg plemenitega sadja; predvsem so tu nakladali češnje za daljni sever. Nova meja (1947) jim je vzela Krmin, zato pa jim Videmski sporazum v maloobmejnem prometu s prepustnicami odpira mejo na to nepozabno sejmišče, zlasti ob petkih na tako-

zvani babji semenj, ko se po večini ženske zbirajo in ko žlahtne Brike žlobudrajo s furlanskimi fantasutami.

All' armistizio 1866

Iz Krmina krenemo proti Brazzanu (Brčanu) in že napojeni z brščanskim tokajcem smo kmalu pri tistem zgodovinskem mostu na reki Judrio, ustavimo se onkraj pred malo staro osterio All' armistizio 1866 — gostilno Pri premirju 1866. In že nam stopijo dogodki iz tega leta v ospredje, ki jih gledamo sedaj z drugimi, bolj pametnimi očmi, kot smo jih nekdanj v avstrijskih cesarsko-kraljevih časih. Nič več ni v nas narodne nestrpnosti. V tej gostilni sta si sedla naproti dva včerajšnja sovražnika, dva vojna generala, avstrijski in italijanski, položila meče na mizo, v lesno skledo si nalila iskrenega vina in iz nje zajela veselo zdravico, morda neiskreno, kot začetek premirja, ki je bil podpisan v bližnjem Krminu dne 12. avgusta 1866. Sedemo k isti mizi, si ogledamo »skledo premirja«, a mi si natočimo čašo miru.

V letih 1848 tja v 1859 in 1866 in še do 1870 je vrelo in grmelo po laških bojiščih, saj so prekucije, revolucije, ljudske vstaje vseposod po evropskih državah budile narode k prevratom in k stirmoglavljanju absolutističnih vladavin. Avstrijski maršal Radetzki, ki so mu rekli očka in ki je čuval Lombardijo in o katerem so peli da korajžo ,ma in samo mlade fante ma' (med temi kranjske, hrvatske in druge polke), je pri Custozzi zaenkrat zadržal italijansko uporniško vojsko. A že l. 1859 so Sardinci in Piemontezi skupaj s Francozi porazili generala Žulája pri Magenti, da je Avstrija izgubila Lombardijo, a je Italija odstopila Franciji Savojsko provinco. Benečija je še čakala »la redenzione« (odrešenja). Italijani so našli pomoči pri Prusih. Ministra Cavour za Italijo in Bismark za Prusijo sta sklenila vojaško zvezo proti Avstriji. Obenem je Prusija že stremela po zedinjeni Nemčiji pod njenim vodstvom. Treba pa je bilo poprej Avstrijo izločiti od Nemčije, nad katero je imela prvenstveno mesto. Ko so naši politični prvoboritelji izdajali spomenico: Kaj bomo Slovenci cesarja prosili — in že po časopisih razglašali Zedinjeno Slovenijo v avstrijskem okviru, so svobodoljubni italijanski uporniki karbonarji, garibaldinci, mazzinijanci v vojni za neodvisnost (guerra dell' indipendenza) že prelivali kri na langobardskih in

Attimis (Ahten)

beneških poljanah in je sardinsko-piemontski kralj Viktor Emanuel II že oklical Zedinjeno Italijo in Avstriji napovedal vojno. Tudi prebivalci goratih krajev Videmske pokrajine, ki so jim rekli »i nostri slavi«, so kot »fidelissimi« — najzvestejši — stražili na meji in se kot prostovoljci vključevali s Furlani v osvobodilne čete in se zoperstavljali Avstriji iz trdnjav Osoppo in Palmanove. Bilo je 25. julija 1866 in Italijani — spet pri Custozzi — niso imeli vojne sreče (kakor Italijanci sami to priznavajo), imeli so jo pa oholi Prusi pri Kraljevem gradu na Češkem, vendar je italijanska vojska kmalu za tem pritisnila na umikajoče se avstrijske armade do reke Judrio, kjer sta se ustavila oba sovražnika in tam sklenila premirje, za tem v Florenci še mir, po katerem je Italija anektirala Benečijo in v njej svoje beneške Slovence. Navdušenje Italijanov je prekipevalo, da so v vsaki pokrajini ali državici, ki so jo pridobili k zedinjenju, izvedli še ljudski plebiscit in je ljudstvo še z manifestacijami izpričalo svojo voljo, da se je izreklo za kralja zedinjene Italije. Tudi v Videmski provinci so imeli podobno ljudsko glasovanje in je bilo (po uradni statistiki) oddanih 144 988 za italijanskega kralja (tako se je postavilo vprašanje) in le 36 proti kraljevini. Zgrešeno je

torej tolmačiti mnenje nekaterih naših piscev, da so naši sonarodnjaki posebej glasovali ali za Italijo ali za Avstrijo. Skupaj s furlanskimi patrioti — sodeželani so beneški Slovenci enodušno oddali svoj glas za italijanskega kralja. Popolnoma naravno. Pod Beneško Republiko so imeli samoupravne privilegije. Napoleon, potem še Avstrija sta jim odpravila te svoboščine in jim vzela staro pravdo. Administrativno so bili od vseh časov prideljeni Vidmu (Udine), politično so jih vodile Benetke (Venezia) in Videm (Udinc), kulturno se niso mogli izživljati, ker niso bili povezani z goriškimi Slovenci (razen kratkih 25 let 1918—1943). Po zedinjenju Italije leta 1870 je domačin advokat Carlo Podrecca izdal znamenito delo »Slavia Italiana« (1884). To ime se je poslej oprijelo hribovskih krajev ob Idriji, Nadiži in Teru, poprej so to zemljo imenovali Sclavenia. Rezija za Kaninom in za Muzci (Monti Musi) je po zemljepisni legi in govoricah ostala posebna alpska dolina zase. Bogata je bibliografija o tej zemlji in njenih prebivalcih, premnoge razprave domačih, pa še več tujih znanstvenikov proučujejo Italijansko Slavijo. V zadnjem času jo raziskujejo, zlasti Rezijo, mlajši slovenski etnografi, jezikoslovci, muzikologi skupaj z italijanskimi sodelavci, da zapisujejo in snemajo na trak

in film vse narodno blago, pravljice, pripovedke, pesmi, običaje, plese in jih takó zavarujejo pred izgubo. Demokratična Italija je sedaj tudi v teh obmejnih predelih odprla vrata prav na široko od Idrije (Judrio) do Tera (Torre) in še »Tam na Bielem« za Kaninom in za Musci.

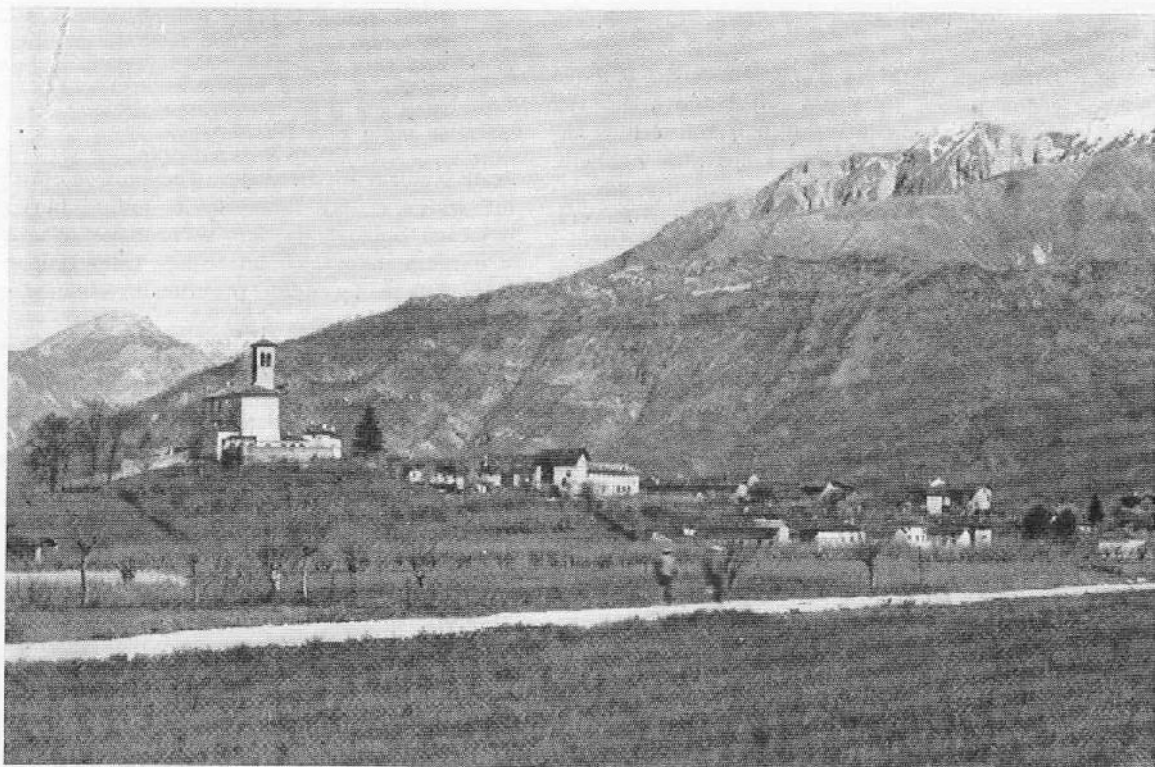
V svitu tramontane

Na zapadu žareče tramontane, ki v večerni zarji obliva podolgovati hrbet oblega Kolovrata do Matajurske piramide in se zadaj zboči Kaninska gmota kot ogromen gorski otok v vsemirje, pod njegovim višnjevim vznožjem in pod Karnijskimi Alpami, ki so se zazrle proti zapadnemu soncu, na Predalпах zadnjih Julijcev (Prealpi Giulie) so se ustavili zadnji slovenski doseljenci razgledujoč se kot langobardski kralj Alboin na vabljivo sončno italsko ravn. Ta njihov sunek proti beneškim ravninam, od koder se začudenemu Otonu Župančiču oglašá pesem od zapada in mu otožnostrastno zemlja in morje poje, do skalnih ogrankov nad Gemono (Huminom) in Tarčentom, do Bele v Reziji, ustvarja izredni nevzdržni položaj na težavnem življenjskem prostoru. Na tem robu izzveneva zadnji akord Prešernove besede, ki se v mešanici staplja s furlansko živahno sladko govorico.

Svetle, zeleno obrasle doline se pod slemení kakor veliki jarki urezujejo svet pod Matajurjem, razmaknjene vse proti jugu: *Idrijska dolina* (Valle del Judrio), ki po njej se izpod Kolovrata bolj na tihem prikrade pohlevni hudournik Idrija (Rio Judrio), ob katerem pa le teče meja dveh držav, s kratkim presledkom 1918—1947, že stoletja in nadaljuje svoj mirni tek pod Humom (Monte Cum) 905 m, Sv. Ivanom (Monte San Giovanni) 703 m, Staro goro (Castel Monte) 618 m, Planjavo 655 m, mimo Podrskjá, Mirnika, Dolenj (Dolegna) na italijanski strani, a pod Globočakom 806 m, Kambreškim 548 m, Marijinim Celjem 677 m, mimo Velendola, Miščeka, pod Korado 812 m, mimo Senika in Golobrdá na jugoslovanski strani. — *Podutanska dolina* (Valle del San Leonardo — Erbezzo) s pritokom Kózica pod goro Sv. Martina (San Martino) 965 m, mimo Ilódičev (Clodig), Les, pod Marijino goro (Monte Santa Maria) 686 m, mimo Sv. Lenarta (San Leonardo — nekoč degli slavi), pod Staro góro (Castel Monte) 618 m, mimo Mjarse (Merso), do Ažle (Az-

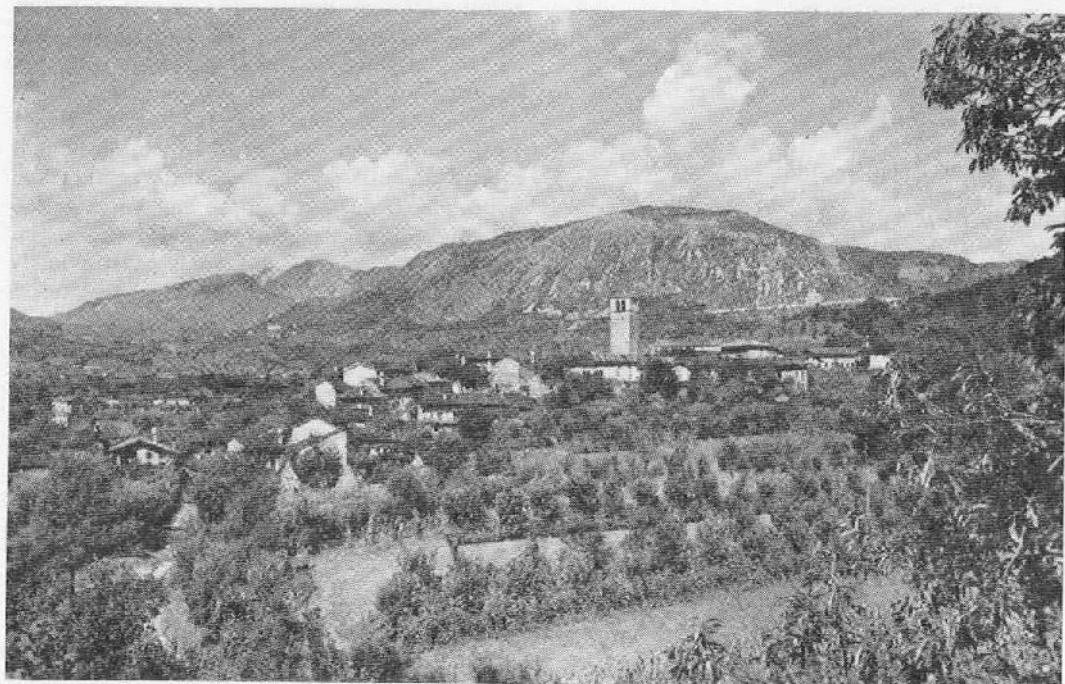
zida). — *Sovodenjska dolina* s tiho Náborno (Alborna) s pritokom Reko pod Trčmunom (Tercimonte) mimo Sovodenj (Savogna) in Ažle (Azzida), kjer obe zajame Erbeč (Rio Erbezzo) do Nadiže (Natisone). — *Nadiška dolina* (Valle del Natisone), osrednja dolina z bistro Nadižo, ki privré iz več vrelcev na jugoslovanski strani, si izdolbe svojo deber skozi mejo med Matajurjem 1643 m in Mijo 1188 m in glasno žubori mimo obrežnih krajev Stúpice (Stúpizza), Podbonésca (Púlfero), Brišč (Brischis), Lipe (Tiglio), Špetra (San Pietro al Natisone, poprej »degli slavi«), Sv. Kvirina (San Quirino), prekorači pri mostu jezikovno mejo in v globoki strugi se preliva mimo Čedada (Cividale), pa se na furlanski ravnini izgubi bogve kam. — *Terska dolina* (Valle del Torre), najzapadnejša, po kateri izpod gorovja Muzci (Monti Musi) pribuči močan hudournik Ter (Torre), ki mimo naselij Ter (Pradielis), Brda (Lusávera) s pritoki Málinščeka in Črnega potoka pri Njivici (Vedronza) s silo pridrvi skozi sotesko na plan v slikoviti prelepi Tarčent (Tarzint), požene tu turbine hidrocentrale in tovarne za svilo, prevzame z leve gorske pritoke Krnahte (Cornappo) in Máline, dalje že v široki suhi strugi na ravani izgine s površja. Vse te tri vode, Judrijo, Natisone, Torre pa furlanski oratárji željno kličejo na njih čampe (njive) in vinje (vinograde), a tam doli nekje zapustijo svoje struge, se zgubijo v podzemlje, zopet se prikažejo na površje, a se končno le oslabele, izčrpane vržejo v naročje Soče. — *Dolina Rezija* (Valle di Resia), daljna, zakotna, a sloveča, se vsa razodeva alpska, planšarska med Kaninom in Musci, po kateri drobi Beli potok — wóda — svoje rezjansko zavite viže, ki jih čujejo naselja Korita, Njiva, Osojáne, Rávenca (Prato di Resia), móči kamnita tla, odmeta prod, hiteč le ven iz gorskega oklepa na eno stran, proti zapadu, k izhodu, k Resiutti, in za njim je vsekdar hitel Rezján v svet, krošnjár, brusač, loncevez, prodajalce južnega sadja, se je čez čas vračal, se spet poslovil in morda se nekje v svetu ustanovil.

Kam z vseh hribov se raztezajo vse te doline, kam takó hrepeneče tekó vse te bele in črne vode, zeleni in suhi potoki, vabeče ceste, kam? Kam kmetske skomine hribovcev? Na jug, k svetlobi, na prostrano ravan? V Čedad, v Videm? Še dlje: v Germanijo, v Belgijo? — Modri geograf je rekel, da je zemljepisna lega usodna.

Kolarnice pri Tarclntu (Collernmiz, Tarcento)

Nimis (Njeme)

Oj, božime

Iznad teh dolin in žuborečih vodá odmeva rodna pesem in z njo pojoča govorica, vsa domača po róncih, trínkih, črnih vrhah, za-vrhah, málinah, platíščih, kolovrátih, hlódičih, postóničih, práprotnicah, koritih, brézjáh, čé-lich, lázih, da iz te čiste toponomastike vré, kipí večna beseda nesmrtnega rodú.

Ni večjega darú in večje dote v Slovencih, kakor je njihova narodna pesem, ljudska pri-povedka, elementarni spevi prirode, ki jih hranijo sokovi rodnih celic. Takó se je tudi nadiško — terska, rezijanska pesem spočela v bistrosti in svežosti planinskih zrakóv in se grela ob italškem soncu. Furlani imajo svoje popularne villotte, vesele, šaljive, satirične, ki se v risonanci nekaterih izmenjavajo z beneško-slovenskimi, bolj nežnimi, otožnimi. Lirične so pesmi vseh teh mladih puobíčov in čočíc, polne mistične ljubezni, nekatere z manjšimi variantami podobne goriškim.

*Oh máti, vi -'mate lijepe reči,
- 'mate no júbco, mladó,
o le dajte mi jó!
Če jo néjčete dát,
o, le méjte jo mat,
gor na péjč jo ložtč,
gor naj se péčč.*

*Ti si (a)'dan puobíč
práu buózac za mé,
še puž jima híšo
in ti si brez njé.
Kar híšo zazídaš
an plačaš dugé,
pótle prideš pomé!*

*Ko b' ljepa ne bilá,
b' ne hódu za njó:
b' ji figo pokázu,
b' jo cábnu z nogó.
Je ljepa, je mláda,
pustil je ne mó. (ne morem)*

*Muoj pobič je mlad,
je zavíšno soldat!
ko ga Buóh prnesé,
naj vzame mené.*

*Tu u bukvi je zapísan
nikúl nic uón zbrísan,
o, Buóh mu pomáj,
da še pride nazáj!*

*Dúnas veséu, jútre veséu,
cjeú tjédan dobre vóje,
še le buj bi bíu,
če b' se ne bíu oženú.
Huda žená, grda žená,
je hujš ku kopríva.*

*Pride slána, koprivo umorjí,
pa huda žená še dúgo živí.
Lan sem se ožénu,
magár b' se ne bíu:
žená me túče,
še malo sem žíu.*

Jezik Nadižarjev, Rečánjev, Torjánov je ohranil prvine čistega izrazoslovja, ton in barvo pojočega blagoglasja, kar se najlepše odraža v narečju, ako izločimo tujke. Takó tudi v pripovedkah, legendah, pravljicah.

Buòh an kralj Matjaž

Gaspuòd Buòh je bíu dáu díkli kralja Matjaža adnó peščico solí, díkla je z njo osolíla móčnih an ga dala kralju Matjážu.

»Joj, kakuò je dóbar! Ki s lóžla not?«, je vprašu kralj Matjaž.

»Sú,« mu je odguorila oná.

»Kaduò ti jo je dáu?«

»Buòh!«

»Tec' za njim an prosi ga, da naj t' je da šé. Prosi ga tud', de naj ti povjé, de kje jo je ušáfu?«

An díkla je šla an je vprašála Buóhá, de kje je ušáfu sú (sol). Buòh ji je odguórju: »Je imam céle bregí.« An díkla je tuò povjédla kralju Matjážu, an kralj Matjáž se je močnuò razsrdíju an je jáu: »Čié ima Buòh breguòve? Al nje'su usí breguòvi muòji?« An je začeu zbirat sudáte an brusit sáble an se parprátjat na vojskó pruòt Bohú. Buòh pa je mirno stáu an mu se smejáu. Kadár je iméu usé parprávljeno, kralj Matjaž je jáu jezno Bohú: »Čié imaš tuòje sudáte, de bomo vidli, čigavi so breguòvi? An tadá je Buòh samuò mágnu z oémí an hitró se je zablísknilo prvíkrat od konca do kraja svetá an je zagrmjélo takuò strašnuò, de prestrašeni Matjaževi sudatje so upili na vso muòč: »Breguòvi, pokrite nas!« An breguòvi so se zasúl an pokrili sudate an kralja Matjaža.

Od tadá kralj Matjaž, pod zemljó spi z glavó naslonjeno na mizo an brada mu ráse okuòl mize in kadár mu zrasede trikrat okuòl mize se bo zbudíu in tadá bo začéla ta prava vojská, pa ne vic pruòt Bohú, ma pruòt sourážnikom.

Známenja — ob poti

Ko smo se z domačini dovolj oplajali v njihovi pesmi in besedi, iščemo še druga znamenja, ki naj bi izpričala kulturno spočetje in rast lastne podobe. To je v samorodni

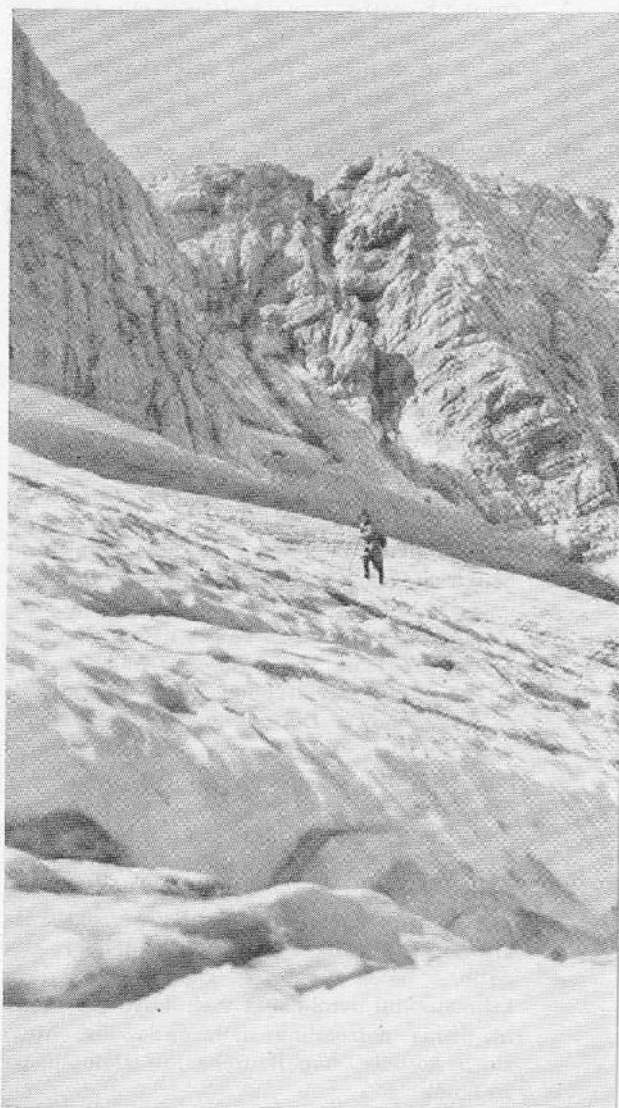
umetnosti. Res — je italijanska renesanca zamjenjavala starine-umetnine z barokom in se je italijanska-benečanska baročna umetnost urivala v severno-gotsko in so se furlanski slikarji (Giovanni da Udine, Pellegrino da S. Daniele) že pojavljali v ravnini in so italijanski mojstri že gradili palače v Čedadu in tudi štirioglate benečanske zvonike po Nadiškem in Terskem, vendar je umetnost v Sláviji — pa čeprav pod severnim nemško-slovenskim alpskim vplivom iz Koroške in Goriške — samonikla, samorasla. V njenih gotških cerkvicah, v freskah, arhitekturi, napisih, lesorezih se razodeva vsa svoja, ki so jo ustvarili priroda, podnebje, okolje, človek drugačne, hribovske-alpske deželice. Samorodni kiparji, stavbeniki, slikarji, podobarji (med temi Martin, Petrič, Andrej iz Loke, Jernej iz Loke, Luka Schar in drugi) so to izpovedali v gotških znamenjih kakor so: Svet Kvirin (1493), Svet Ivan v Čele (1477), Svet Silvester v Dolenji Mjeri (1498), v Lipi (1548), v Briščah (1477), v Kravaru (1695). Znamenja so ob poti, ob Nadiži, tudi ob Teru, staroslavne postaje, ob katerih se ustavimo in se zamislimo v preteklost in sedanost njihovih »memoria perennis«.

Gregorčič in Trinko

Ob spominu Gregorčiča, pesniku, preroku pa vstaje še lik Ivana Trinko — pesnika Zamejskega — očaka od Nadiže. Gregorčič pod Krnom, Trinko pod Matajurjem! Sobrata — sosed. Dva samorastnika, dva pevca, ki sta se visoko zravnanazazrla s planin, razprostrla blagoslovljene roke na rodno zemljo in prelila nesmrtnega duha v genij svojega ljudstva, da sta mu v pesmi in besedi vrnila to, kar sta od njega prejela. Po letih si nista bila sovrstnika. Gregorčič (r. 1844) je Trinko (r. 1863) bil učitelj, devetnajst let starejši in pred njim že razgledan po vseh slovenskih literarnih, kulturnih in političnih strujah. Trinko se je ob njegovih Poezijah (1882) oplajal in bogatel duha, da se je že oglašal v Ljubljanskem zvonu in Dom v svetu, a v maju 1896 je Gregorčiča obiskal v Gorici, to je leto prej, ko mu je bil Gregorčič mentor in posredovalec pri ureditvi njegovih Poezij 1897. Od narodnih pesmi, ljudskih pripovedk in rokopisov (Videmski 1458, čarnejsko-čedaški 1459) in od glagolitskih rokopisov (Tarčent, Špeter) do književnega jezika so pretekla stolletja. V vretju evropskih narodov pri nas in

v Italiji sredi 19. stol. je prebujenje trkalo tudi na vrata Italijanske Slavije. Prvi njen pesnik Peter Podreka (1822—1889), ljudski duhovnik nove generacije, o katerem pravi Trinko, da ga je spravil na pravo pot, je kakor Valentin Vodnik v Dramilu svojim rojakom — pel prve budnice v književni slovenščini svojim Benečanom. Njegove pesmice, natisnjene v Jeranovi »Zgodnji Danici« so izliv beneške dušice. Na vrhunec beneško-slovenskega Parnasa pa se je povzpcl Ivan Trinko, ki je zrasel v zelni bor na Matajurju, izbil je okove latinstva in pregraje italijanstva ter se razgledal

Snežišče pod Kaninom (Tjaninom)

preko zamejslva, razmaknil si je obzorja in ustvaril katedro beneške Slavije. In že je porodil svoje Poezije (izšle 1897 v Gorici). Gregorčič in Trinko, vsaksebi, vsak v svojem samoniklem okolju, v neenakih razmerah, sta le dva glasnika, dva vidca istega ljudstva.

»Ne joči se krasotica« (Peter Podreka)

Ne živi ob obilnem kruhu ta deželica, vsaj ne v zapuščenih hribovskih naseljih, je zemlja preskopa, zato gredó ljudje na sezonska in daljša dela, najraje v Belgijo, Nemčijo, Svico. Obeta se pa gospodarsko stanje izboljšati, ko bo novo nastala samoupravna dežela Furlanija, Julijska Bencija (Regione Friuli, Venezia Giulia) investirala v industrijske obrate in zaposlila domačine.

Je pa ta zemlja v obilni meri bogata z lepotami in vrednotami, ki nam jih nudi priroda, odkriva podzemlje, razodevajo kulturni spomeniki. Z gorá in hribov se odpirajo sijajni kontrastni razgledi na beneško-furlansko raván (Friuli — Véneto), na Jadran (Mare Adriatico), na zapadne Julijce, Prestreljenik 2503 m, Kanin 2582 m, Montáž (Montaggio) 2752 m, na Viš (Jof Fuárt) 2666 m, na Karnske Alpe, Cadóre, Dolomite.

Iz Nadiške doline (Valle del Natisone) se povzpne k zagorskim naseljem na svetlozelenih pobočjih, ki jim s štirivoglatih beneških zvonikov pojejo v tercah ubrani zvonovi, morda se potrudimo v tipični Črni vrh (Montefosca) 750 m, o katerem je domačin prof. Musoni Franc orisal vse vaše originalnosti, ali še najraje se popeljemo po novi asfaltirani hribovski cesti iz Sovodenj (Savogna) v Savodenjski dolini čez Strmic na višje (Montemaggiore) 954 m, od tu še peš na vrh, na sam Matajur 1643 m, raz katerega se razgleduje na novo postavljeni obelisk s svetiščem, ali se dvignemo iz Doline navzgor k Svetemu Ivanu v Čelé, k Lándarski jami (Silvestro-San Giovanni d' Antro), ki nas prenaša v domišljijah v čudodelne pripovedke, prispodobne in legende, ali nižje doli od Sv. Lenarta na Staro góro (Castel Monte), starodavno svetišče romarjev in izletnikov iz 11.—12. stol. Iz Čedada (Civiale) je speljana široka razgledna asfaltirana cesta, da se nedeljo za nedeljo, v petek in svetek, gnetejo okrog tega vrha številni avtobusi iz vseh sosednjih držav in druga neizogibna motorna vozila. Malo staro gostišče napojí romarje, izletnike pa že hotél.

Na črti zapadno od Čedada po zložni cesti čez klance ob vznožju hribovja presečemo lepe obrobne večje kraje Faedis (Fojda), Áttimis (Ahtén), Nimis (Njéme), ki so več ali manj že pofurlanjeni, le nad njimi v hribih še ždijo in se sramežljivo skrivajo borna sela s svojo domačo rodno govornico. Lahko se iz Fojde dvignemo v Strmič (Canal di Grivo) 215 m, višje v Canéblo (Canebola) 669 m in še višje na travnato planoto, razprostrto med Nadižo in Terom, in se po njej sprostimo v planinskem okolju, ko se že vzdignemo na vrh Ivánac (Monte Joanes) 1168 m, na glavni samostojni vrh beneškoslovenskega predela.

Ko se v mirno ležečih Njémah (Nimis) pred Tarčentom ogledujemo po prelepi okolici in si okusimo renomirane kapljice verduca v Romandolu, nas živahna Karnahita (Rio Cornappo) pritegne mimo Torlana v svojo divjo dolino pod planoto Krnice (Montediprato) v svojo deber, ki jo je izdolbel v gorske soteske do naselja Dbeliča in vasi Krnahte (Cornappo) pod brézenskimi planinami (Montemaggiore) 1615 m, na kar se na levo strmo dvignemo na odprte gore v Viskoršo (Monteaperta) 612 m in še v Zavrh (Villanova) 671 m, kjer se tam okrog pod nasclji Zajama in Ujent (Viganti) skrivajo znamenite že dobro raziskane jame (grotte). Zadovoljni nad temi zanimivimi ogledi se po asfaltni poti spustimo navzdol v Tersko dolino pod Musce in po njej hitimo iz temin na svetlobe v vedno privlačni Tarčent.

Da hóra nam Tjaninova

»Hajdimo v Rezijo,« je zaklical Ivan Trinko svojim zamejskih rojakom že l. 1907 v Domu in svetu. Premnogo je razprav o Reziji, Rezjanih in rezjanskem jeziku. Ne bilo bi za planince častno le z vozili pribrenčati v Rezijo. Gotovo najlepši planinski prihod je iz Bovca, sestop s Kanina v globok rezijski dol. Bolj priporočljiva je tura iz Terske doline čez Musce (Monti Musi) z lažjim spustom k rezijanski Wödi, na Rávenco (Prato di Resia). Izberemo si dan petnajstega avgusta, ki ima same lepe naslove kakor veliki šmáren, róženca, ital. ferragosto, rezijansko šmarna miša in še druge nadevke.

Šmarna miša v Reziji je vesela, glasna, pojoča in zvabi vsaj za en dan svoje ljudi s planin domov — zvečer jih spet odsloví. Rezijanski planšarji so čez poletje v planinah, po pastirskih stajah in pristavah: na Grubju (1375 m),

Muzci (Monti Musi) – prehod v Rezijo

na Planinici (977 m), v Črnem potoku (864 m). Več takih staj se tudi združi v cela sela in vasice, kakor so Njivica (1082 m), Kaninska planina (1443 m), Planina v Kotu (1070 m), Pusti gozd na Stolbico, Gorenja brda, Provala, Fagata, Hlivac in še druge planine po Muzcih. Pri šmarni miši na Rávenci, v glavnem kraju, pri farni cerkvi, štiristo ali več let stari, pri svojem patronu Mariji Vnebovzeti se zberejo veseli Rezijáni iz Bilega, Stolbice, Osoján, Njive, iz Korit, Liščice, Gozda in iz Gorenjega in Dolenjega Laza, se pomólijo k svoji gospojni, k rezijanski zavetnici, po miši pa zaplešejo in pojo, pojo, da odnevajo kaninske stene, a se skozi Presteljenik v bliških krohotá sam vrag.

Pod orjaško lipo na Rávenci se razvnamajo puobje, ne zménijo se za hudiča v Oknu, kličejo »lipe« svoje čečé dol s Tamarja an z Učeje vodé in rajajo, rajajo v razkošnem taktu poloneze, da je veselje in da jim vrag na Presteljeniku zapisuje vse uboge dušice. Ze je padel mrak s Kanina in Muzcev v tesno dolino, šumela je voda po divjih tesnéh in noč je pobrala Rezijane, Rezijankice in še hudiča v Oknu. Odhajajo — nazaj v planine, spremlja jih svet Rok.

»Šmarna miša, sveti Rok,
vsaka baba kúha, njok.
An u nedeju zvéčera
spet na planinu čéva jtet,
tu ka sva navájena.«

V jutranjem soncu so se poprázniški, šmarno-mišni planšarji že povzpeli na visoke planine. Vse naokrog jih obdajajo samotni mrki vršaci, oble špice, krnice, planje, da se ljudje kar stiskajo nazaj, v eno samo globoko dolino. Okrog oblastnega širokega Kanina, osrednjega najvišjega poglavarja, se postavljajo gorski velikani, ki se z ogromnimi hrbti upirajo v bovška vrata, da se ne odpro proti rezijanski strani. Laška planja, Kamen, Černelska špica, Krnica, Velika Baba so okamenele straže. Ravno tod se je nekoč sukala avstrijsko-italijanska meja in Rezijani so v tihih copatah tihotapili in prenašali težke tovore čez puste lašte in divje poljane na laško stran. Danes pa izza teh ostrih grebenov škilijo jugoslovanski graničarji in stari kontrabantarji so se potuhnili. Bolje takó! Kaj bi se Rezijani in Bovčani v nevarnost podajali? Mi pojdemo na hōro Tjaninovo ob belem dnevu, na vrhu si podamo roke prijateljstva.

ALI SE ŠE SPLAČA pripravljati se za Himalajo tistim, ki v njej še niso dosegli kaj prida, so se lani vprašali vodilni ljudje pri DAV najbrž zato, ker Nemčija po vojni ni postala himalajska velesila, ker je 14 osemtisočakov že premaganih, nad 7400 m pa je samo še 31 takih, na katere še ni stopila človeška noga. Odgovorili so si z besedami Williama Unsoelda, ki je leta 1963 premagal zapadni greben Everest: »Nekrotljiva sila in želja, prodreti v neznano, prekoračili svoje lastne meje, vzdigniti se na višjo raven tveganja in žrtvovanja, to so vzpodbude, ki ženejo in bodo gnale človeka v taka podjetja.«

Nemci so s tem nakazali novo usmeritev DAV v tuje gore. Pri tem so se na kratko ozrli na svoje uspehe v visokih gorah po drugih kontinentih od leta 1913, to je od tedaj, ko je lani umrl Willi Rickmer Rickmers vodil ekspedicijo v Pamir. Dr. W. Hofmayer je o ekspedicijah napisal med drugim tole: »Kaj je pomenilo raziskovanje polarne pokrajine ob prelomu stoletja? Treba se je bilo za cela leta ločiti od sveta in se podati v nevarnosti, v pomanjkanja, v skorbut. Zakaj? Oba pola sta bila tedaj zadnji geografski cilj raziskovalcev. To je bilo dovolj, da je nekomu prineslo slavo, drugemu smrt. Danes je na polih polarna služba, Amerikanci in Rusi stalno bivajo na obeh v atomsko kurjenih prostorih s kinom, radijem, časopisi in s svežo hrano. Anonimni teami delajo brez senzacij, čeprav opravljajo važne naloge.

Ekspedicije v dvajsetih, tridesetih letih? Osemtisočaki so bili veliki nerešeni gorski problemi na zemlji, veljali so kot nacionalni cilj in bili vredni za posameznika, za ekipe in za javnost v domovini, vredni vsake žrtve. Danes je vsako izhodišče v najvišje gore na zemlji dostopno v 1 ali 2 dnevih, letalsko tarifo pove vsaka potovalna agencija. Z letalom in helikopterjem je možno priti na bazni tabor v višinah ca. 5000 m. Radijski oddajniki šepetajo o vremenu v vsakem višinskem taboru. Oprema je napredovala, pri roki so izkušeni, izobraženi in izurjeni šerpe. Ni čuda, če je vsako leto na ducate raznih ekspedicij mnogih narodov. Ni čuda, da so se tudi cilji spremenili. Nekako tako je zdaj drugod po svetu kakor v Alpah okoli leta 1870. »Pettisočaki v Kašmiru, vsa oprema in vodstvo v 14 dneh iz Züricha, vse vračunano toliko in toliko frankov,« tako se glase oglasi danes. Popocatepetl, Aconcagua, Kilimandžaro so postale turistične gore. Žal? Ali pa: Zakaj pa ne?

Kakšne ekspedicije bomo torej prirejali? Ali ima absolutna višina gore še odločilni pomen zdaj, ko so najvišji vrhovi že obdelani? Komaj še, saj je kak tritisočak na Alaski bolj alpinističen kakor pettisočak v tropskih pokrajinah. To velja tudi za kak

tisočak na Spitzbergih, na Ognjeni zemlji, na Lofotih.

Izbira ciljev bodi torej taka: Najprej najmanj znana pogorja zunaj Evrope, v njih najprej glavni vrhovi, nato stranski, šele nato pridejo na vrsto novi pristopi v znanih področjih. Vrednotenje današnjih ciljev z onimi iz predvojnje je nemogoče, kakor ni mogoče primerjati direktissime z vzponi E. Whymperja. Smisel teh ciljev je v tem, da bomo današnji mladini dali naloge, kakršne so nudile Alpe pred 100 leti. DAV in njegove sekcije bodo podprle samo tiste ekspedicije, ki se bodo izkazale, da so dobro pripravljene in skrbno planirane. Relativno majhne, lahko gibljive ekipe imajo prednost, seveda glede na cilje. Raje bodo podprli pet nanovo odkritih tritisočakov kakor pa še tako težko novo smer takoj za Šrinagarjem ali Mexico City, ki obsega tudi dopust v Indiji ali Mexiki. Osebnost prizadevanje mora biti danes večje, ker cilji niso več tako nacionalno pomembni. Podpora je danes štipendija posamezniku in nič več. »Ne metajmo si več peska v oči! Znanje in izobrazba posameznika je za ekspedicijo danes še bolj važna. Če je ni, je to blamaža in handicap. Presojajmo trezno, da bomo tudi trezno ravnali. Zlata doba himalaizma je mimo, ne kličimo je več, ne bo je nazaj!« Ali ni premisleka vredno tudi za naše razmere?

GUIDO TONELLA je znan publicist, ženevski časnikar italijanskega porekla, povsod pričujoč, kjer je v alpinizmu kaj novega, pa tudi tam, kjer se na kaki konferenci staro ponavlja. Simpatičen, zgovoren, družaben šestdesetletnik, čigar beseda je imela po vojni vselej dokajšen odmev. O direktissimi v Eigerju je napisal članek z geslom: Če je to stil mladega rodu, sem zanj. Vprašuje se, kaj je tisto, kar to steno že 40 let postavlja v ospredje vsega dogajanja v Alpah. Po njegovem temu niso vzrok himalajske dimenzije Eigerjeve stene, marveč njen hajeslovni značaj: Eiger je Ogre, Velikan, ki žre ljudi, v dialektu Berner Oberlanda, mitični pojem doline Grindelwald, upravičen zaradi objektivnih nevarnosti, s katerimi se ta stena brani človeškega obiska. Temnorjava barva stene, 27 mrtvih v njej, odurna in mračna, često zavita v vrtince lokalnih neviht ne vzbujajo ljubezni. Tako pravi o Eigerju tudi Rebuffat. Njemu navkljub je Heckmair izjavil v pismu Tonelli: »Rad imam severno steno Eigerja«. Tonella je bil med 12 časnikarji, ki so leta 1958 v špalirju pričakali Heckmaira na ledeniški moreni na zapadnem pobočju Eigerja. Stirje eigerjevci so šli mimo časnikarjev brez besed kakor bogovi, ki prihajajo z Olimpa. Tonella pa je le vzbudil Heckmairovo pozornost s trofejo »Mezzolana« na rokavu, trofejo za smuk

preko ledenika Monte Rosa, Castorja in Lyskamma. »Katerega leta?» je vprašal Heckmair. Tonella: »1936« Heckmair: »Bil sem tedaj zraven«. In prijel je skromnega Tonello pod pazduho in njemu »izdal« vse skrivnosti vzpona iz leta 1938, Tonella pa je brez konkurence vse objavil v Turinu in okrasil članek še s faksimilom Anderla Heckmaira.

Kaj stane danes copyright direttissime! Tedaj pa je Heckmair dal zastoj še svoj faksimile. Vse kaže, da so gore z alpinizmom vred postale blago, ki se kupuje in prodaja. Poleg vsega drugega je čas prinesel še to.

Tonella odgovarja na vprašanje, ali je bilo prav, da so po smrti Johna Harlina plezali naprej, da je to značilno za ameriške alpiniste, značilno tudi za Harlina. Za vsako ceno doseči cilj! Tudi to je doprinos k legendi o Eigerju. Vsaka žrtev ji nekaj dodaja, njena mikavnost raste. Vsak poskus, da bi »demistificirali« Eigerjevo steno, se je doslej ponesrečil. Mistika zmaga nad njo, se vedno znova obnavlja. Vidim jo, pravi Tonella, tudi v besedah ženevskega plezalca Michela Vauchera, ki je dejal: »Problem direttissime v Eigerju, da se poišče skrajšana in posebna smer, za katero bi bilo treba manj časa, ki bi bila manj tvegana in bi tekla po objektivno manj nevarnem svetu, manj izpostavljena padajočemu kamenju, ta problem še ni rešen. Treba ga bo še rešiti!«

Isti Vaucher je k Harlinovi smeri pripomnil: »Alpinist, ki se poda v steno, je na sploh njen ujetnik, njegova rešitev je težak vzpon ali težak sestop.« V direttissimi Eigerja pa plezalci niso bili ujetniki, saj so se v nekaj urah lahko spustili po pritrjenih vrveh k topli peči na Kleiner Scheidegg, brez posebnih težav. Zakaj se je potem tako mudilo nadaljevati vzpon, ko Harlin še ni bil pokopan. Kje so plezalci našli srce za to? Kljub temu poskušajmo verjeti, da vsi ti alpinisti vendarle nimajo klina namesto srca!«

INDIJSKI VZPON NA EVEREST 1965 leta je bil v svetovni alpinistični literaturi premalo poudarjen. Morebiti zato, ker je šlo vse po sreči, še rajši pa zato, ker so ga Indijci opravili v velikem stilu, ki se kosa z ameriškim leta 1963. Po dveh poskusih 1. 1960 in 1962 so zbrali 19 najboljših plezalcev, med njimi štiri iz plemena Serpa. Iz tega plemena so odbrali še 44 nosačev, poleg teh pa so imeli še 950 kuličev, za 30 ton materiala, šlo je torej za ekspedicijo največjega tipa. 22. marca so postavili bazo, 16. aprila pa tabor V na Col Sud, 19. maja tabor VI na 8500 m. Ekspedicijo je vodil S. Kohli. Vrh Everesta sta dosegla 20. maja Ngavang Gombu, ki je bil dosegel najrjšjo goro sveta tudi z

Amerikanci leta 1963, ter A. S. Čima. 22. maja sta prišla na streho sveta Sonam Gyatso in Sonam Wangyal, 24. maja C. P. Vohra in Ang Kami, 29. maja pa A. A. Ahluvalia, C. S. Ravat in Phu Dorje, torej v desetih dneh devet mož. Kaj takega še ni dosegla nobena ekspedicija doslej, ne na Everestu ne kje drugod. Veliko zaslugu imajo za to nosači. 41 jih je prišlo na Col Sud, 19 na najvišji tabor. Taši si je privoščil luksuz in sam petkrat prišel na Col Sud. Težko je reči, kaj bi bilo treba pri tem najbolj občudovati: to neverjetno moč ali organizacijske sposobnosti vodje ekspedicije. Sicer pa se je treba od tega samo učiti in po možnosti posnemati.

OTVORITEV GREGORČIČEVE ROJSTNE HIŠE na Vrsnem v nedeljo 11. sept. t. l. je iz vse Slovenije, posebej pa s Primorske privabila na tisoče naših ljudi, med njimi mnoge planince, ki so jih na prireditvi zastopali predsednik PSJ dr. Marijan Breclj, predsednik PZS dr. Miha Potočnik in podpredsednik Fedor Košir. Odkup Gregorčičeve hiše je podprla v l. 1965 planinska organizacija s tem, da je na zborovanju primorskih planinskih društev v Podbrdu dala pobudo za planinsko opombo na 60-letnico smrti Simona Gregorčiča, v svojem glasilu pisala o tej stvari v vsaki številki od 12. 1. 1965 do 9. 1. 1966 ter izdala primorsko številko PV z uvodnim člankom tržaškega pisatelja Borisa Pahorja. S takim sodelovanjem se je planinska organizacija tudi na najodgovornejši način spomnila 70-letnice svoje posoške podružnice in njenega narodno-obrambena dela in pomena.

O prireditvi na Vrsnem bomo še poročali.

FINANČNO STANJE našega planinskega glasila se doslej še ni popravilo. Dolžni pa smo planinski javnosti sporočiti, da se je na poziv PZS odzvalo doslej blizu 2000 naročnikov, ki so nakazali prostovoljni prispevek 500 S-din, več prijateljev PV pa je darovalo tudi večje zneske. Mnogi so nakazilo pospremili z besedami, ki pomenijo spodbudo tako za redakcijo kakor za planinsko organizacijo. Nekateri primeri so taki, da jih bomo pred koncem leta posebej objavili. Razumevanje so pokazala tudi nekatera planinska društva in gorske reševalne postaje. Ker je seznam darovalcev prevelik in imen vseh ne bomo mogli objaviti, se že zdaj vsem in vsakomur v imenu PZS in uprave Planinskega Vestnika za naklonjenost lepo zahvaljujemo. Vsako nakazilo je za planinsko organizacijo pomenilo dodatno utemeljitev vloge, s katero se potegujemo za javno podporo iz sklada za pospeševanje kulturnih dejavnosti, zavedajoč se, da je planinstvo v resnici srčna zadeva Slovencev.

Knjiga o gorah in njihovih imenih

Ratko Dolhar, Pot v planine —
Samozaložba, tiskarna Keber, Trst, 1965,
161 strani, karton.

Kadar se pri naših onstran meje dogodi kaj imenitnega, kaj bolj pomembnega, mi tu v matični deželi obstanemo v veselem občudovanju. Sami se kar nekam močnejši čutimo. Krepkejša je zavest, da smo vsi skupaj ena sama velika družina. Tako je zdaj v Trstu izšla planinska knjiga, napisal jo je tržaški zdravnik dr. Rafko Dolhar, ki ga iz naše revije že poznamo, kakor njegovega očeta dr. Alojza, zdravnika na Trbižu, oba znana planinca, alpinista, turna smučarja, odlična planinska fotografa. Kakor nam v uvodu »Knjigi na pot« s toplimi besedami razlaga Vinko Beličič, je mladi avtor svoje delo tako zamislil, da bodi živemu planincu nekak priročnik, vodnik v gore, druge pa naj vžiga za planine, ki jih bodo po spoznanju, tako kakor smo jih vsi mi, vzljubili. Večji del pisanja je Dolhar, trbiški rojak, seveda posvetil Zapadnim Julijskim Alpam, kar bo pri nas v Sloveniji, ki tisti prečudni alpski predel še zmerom premalo poznamo, zbudilo za knjigo še posebno zanimanje.

Dolhar zna lepo pripovedovati o svojih izletih in turah. Tudi takrat, ko ni došel kaj prida visoko, nam svoja doživetja tako pisano razlaga, da se nam zbuja čisto hrepenenje. Barve gora in dolin, gozdov in planin ob vsakem letnem in ob vsakem dnevnem času nam tako živo osvetljuje, da imamo občutek, kakor da smo vstric njega na poti. Toplo, čustveno se pogovarja z bralci, zdaj vas bomo sèm popeljali, jutri pojdemo tja. Posrečeno vpleta v pripovedovanje zgodovinske reminiscence, legende, opisovanje ljudskih šeg in navad, poučne intermezze o planšarskem življenju v planini, o obratovanju rabeljskega svinčenega rudnika, o lovu in lovcih, vremenslovne črtice, kakor zgodbe o kaninskem dežju, vre-

menske napovedi, piše o znamenjih za spoznavanje vremena in njegovih sprememb, kar je vse za popotnika, in prav posebno za gornika, znanja vredno. Pravi nam o velikih dejanjih Julija Kugyja in drugih slovityh planincev, tudi ne pozablja pogumnih vodnikov, kakor so bili Tožbar, Ojcinger, Pesamosca. Prav je opisana v knjigi zgodba o reševanju ponesrečenih zakoncev v steni Vevnice. Reševalci iz Rablja niso zmogli sami, na pomoč so jim morali priti naši možje iz Kranjske gore ter se je šele vsem skupaj posrečilo spraviti ponesrečenca po jugoslovanski strani v dolino. Živo pripoveduje Dolhar o silvestrovanju na Višarjah, o poliglotskem pomenkovanju v topli izbi ob steklenici šampanjca. S krepkimi potezami nam je tu orisan oča Mešnik, planincem in smučarjem dobro znani višarski cerkovnik. Še bolj zanimivo nam je opisana zares svojevrstna smučka tura na Višarje, ko so v temni noči po hudo napornem vzponu dospeli na vrh, pa je bilo takrat za smolo povsod vse zaprto, tudi Mešnik je tisto soboto, čeprav sicer reden prihajalec, ostal doma v Žabnicah. Preživeli so del noči v temni cerkvi, le eden iz družbe je bil kadilec, z njegovimi vžigalicami so si na koru prižgali tam najdeni konec sveče, v strupenem mrazu pomalicali, potem še vlekli za vrvi in se je brnenje višarskih zvonov čarobno razlegalo v črno, megleno, mrzlo zimsko noč.

V tiho posvetilo očetu je Rafko Dolhar napisal na prvo stran knjige sinovske ljubezni polne besede: »Za nastanek te knjige gre vsaj trojna zasluga mojemu očetu. Vcepil mi je ljubezen do slovenske besede. Nadalje se imam očetu zahvaliti, da me je že kot otroka jemal s seboj v gore, kjer sem mogel spoznati njih skrivnosti in njih čar. Končno sem tudi prvi fotografski aparat in osnove fotografske tehnike dobil od očeta, tako da bralcu razen svoje besede lahko poklonim tudi nekaj planinskih podob.« Zares je v knjigi med besedilom na vštityh listih razloženih 18 zelo lepih fotografij iz gorske prirode. Težko je izmed njih dati prednost tej ali oni, za čudo razpoloženska je Pot v planine, jako posrečen posnetek je Senca v snegu, Surringarjev bivak zbuja poželenje, Triglavska stena spomine. Na splošno je oprema Dolharjeve knjige kar se da lična, papir izvrsten, tisk vse hvale vreden. Iz izbrana nega kartona platnice, čez vso prednjo stran je mična vinjeta na sinje modrem dnu: v škrbini pod vrhom Mangarta ona in on, zazrta v daljavo.

V knjigi objavljene planinske sestavke je bil Dolhar zložil za svoja predavanja na tržaškem radiu. Dvoje, troje teh predavanj sem poslušal in so se mi zdela dobra. Seveda, ena je stvar bežno pripovedovanje, predavanje, druga pa takrat, ko pišeš knjigo. Tu je avtor očitno v naglici zagrešil spodrsrljaje, stvarne ali slovnične, ki jih bo za drugo izdajo brez truda popravil. Tako bo treba bolje postaviti besedni red na str. 134, vrsti 5. in 6., ker po sedanjem besedilu bi skoro kazalo, ko da spada koroški Dobrač v Julijske Alpe. Avtor nas vodi z vlakom gor po Železni dolini in nas v Donji opozarja na tisti edinstveni pogled v Poliški Špik. Za Tabljem zavije vlak v Kanalsko dolino, ostro na vzhod, pa ni, kakor je pisano v knjigi (52), da se nam pri Ovčji vesi velika gora zopet prikaže. Zakaj z železniške proge po Kanalski dolini ni nikjer videti Poliškega Špika. »V luči vžigalice ni bilo težko najti kor« (110), ali ni bolje v 2. skl. kora? Ali pa na kor. »Iz visokega stolpa« (137) namesto z visokega stolpa, je gledal na koroško deželo. Zelo živo nam avtor opisuje zanimivo turo na Viš skozi severovzhodni žleb. Hodil je s tovarišem Lojzcom in začne prav pripovedovati v dvojini. Pa se je ne drži, ampak takole piše: »Končno sva bila v skali« (71), obrneš stran in čitaš naprej: »smo splezali... smo se zopet obrnili k vrhu... zdaj sva imela lep razgled čez žleb... Prvi kamin nam je pomagal kvišku in hitro sva bila pod streho... mi pa smo bili kar veseli« (72—73). Vidi se, da se mu je, prezaposlenemu zdravniku, asistentu na univerzi, vsestranskemu predavatelju i. dr. ob pisanju pač mudilo.

Poglavje zase pa je imenoslovje. Naj mi mladi prijatelj Rafko ne zameri, saj ne pišem samo zanj, temveč porabljam priložnost, da opozorim na nekatera krajevna imena Zapadnih Julijskih Alp, ki se pri nas ncenotno ali zgrešeno zapisujejo. Gre za toponime z območja, koder še živi slovenska beseda ali so zanj še dobro zaznavni sledovi. Gre za tiste kraje onstran državne meje, za katere so nam, v veliki meri po Tumi, znana izvorna ali sploh slovenska imena. Ta imena bi morali spoštljivo, z vso ljubeznijo negovati, obraniti jih pred pozabo. Zdaloc ne mislim, da imam v vsem prav. Vendar se mi zdi, da bi bilo treba nekatera od vprašljivih krajevnih imen posebej proučiti, gotovo tudi s povpraševanjem na samem kraju, in jih enkrat za vselej utrditi. Ni izgubljal časa, ker nam tudi v tem usodno poteka. Zapisal bom nekaj primerov.

Dolhar piše Somdonjska planina (Sondoniska na str. 23 bo pač tiskovna napaka). Piše Somdonjsko sedlo, hkrati tudi Rudni vrh (str. 22—25), za lepi preval, ki veže dolini Dunjo in Zajzero, italijanski Sella Somdogna. Prevalu pravijo zdaj pri nas dosledno Rudni vrh. Nad njim stoji razgledna gora, po Tumi Krniška Glavica imenovana, ital. Jof di Somdogna, nemški Köpfach, 1891 ali 1889 m. Olinto Marinelli se bavi obširno z njenimi imeni in trdi z navajanjem številnih virov, da se je prvotno imenovala Rudni vrh, potem nemški Eisenberg, in da je šele pozno obe imeni izpodrinil današnji nemški naziv Köpfach. Starejše slovensko ime, piše Marinelli, ki ga še omenja G. Jäger v svojem »Touristenführer im Kanaltale«, t. j. v letu 1873, je domala pozabljeno (In Alto, 1907, str. 19—20). Pri tej priliki bi bilo omeniti, da se je tudi za Viš nekdanj pojavljalo ime Rudni vrh, stari zemljevidi so pisali pri Benečanih Creto rosso (rdeči hrib) ali Rudinurch, pri Avstrijcih Fisbergh (Marinelli, n. m., str. 21). O Rudnem vrhu, prevalu, in koti 1891, se je tudi v Plan. Vestniku že pisalo (zlasti 1965, str. 107). Preval Somdogna bi se bil glasil slovensko, če furlansko ime natančno prestavimo: Vrh Dunje. Gora pa je skraja zelo verjetno nosila ime Rudni vrh. Dolhar pravi »dolina Dunje«, bolj po naše bi bilo Dunja ali Donja, t. j. dolenja dolina. Tudi v Zajzeri se lepše sliši ko v dolini Zajzere, str. 101, in v Planici boljše kakor v dolini Planice (61).

Goro, ki jo poznamo z imenom Poldnašnja Špica, imenuje Dolhar Poludnik (str. 16, 24, 42, 101). Če se prav spominjam, sem v Žabnicah, davno je tega, slišal! »Poldnevnik«, seveda v narečni izgovorjavi. Nemci pišejo Mittagkofel, Italijani, ki imajo zdaj celotno gorovje v oblasti, Jof di Miezegnot. Benečani so pisali goro Plagnis, Avstrijci tiste čase Plannis ali Mittag Kubel. Gstirner razlaga, da velja naziv Mittagkofel za Naborjet, ker jim je tamkaj gora na jugu. Furlani Vrh Dunje ji pravijo Jof di Miezegnot, polnočni špik, ker jo imajo na severu. Med starimi imeni stoji tudi Mons Stragiza, po planini Strehica, Sračica ali Strakljica. (O. Marinelli, n. m., str. 18). Vendar mislim, da bi ob vsem tem v pisanju ostali pri imenu Poldnašnja Špica. Tako je pisal že Tuma v Plan. Vestniku (1908, str. 2; 1909, str. 40, 87 i. dr.). Tako nam je pred kakimi 60 leti pripovedoval: »Vpraševal sem domačine v Ovčji vasi, kar po vrsti so mi naštevali imena svojih gora, Špik nad Poli-

cam, Poldnašnja Špica...» Tudi znanost (zlasti prof. Melik) piše in govori samo o Poldnašnji Špici. Še stoji na slovenskem ozemlju, zato bi se še mi zedinili na tole ime.

Forca dei Disteis (str. 79), tista prečudna, edinstvena škrbina, v kateri smo tolikokrat počivali ob tihih pomenkih, je zares ostala izven slovenskega sveta. Vendar mu je po legi še zmerom blizu, pa jo tudi slovenski planinci pridno obiskujemo, zato bi ji iz posebne ljubezni še smeli reči »V Strmali«, Škrbina v Strmali. Dolhar piše (str. 83) o škrbini nad zelenicami. Pisano je vse z malimi začetnicami, zato ni moči stvarce presoditi zanesljivo. Toda avtor ima v besedi sestop s Poliškega Špika, zato se zdi, da je mislil na Škrbino nad Brdi, Forcella dei Verts. Furlanski viert pomeni zelen, i verts (trave, zelenice), a Tuma nas uči, da je »verts« spačenka iz slov. besede brdo (»Imenoslovje«, str. 10, op. 3). Menim, da nam ne kaže ž njim pričkati se zaradi njegove razumne ugotovitve. »Buinz« je pisano v Dolharjevi knjigi na str. 50. Značilna vrhunca v sosseščini Poliškega Špika se po slovensko imenujeta Špik nad Špranjo (ital. Modcon del Buinz ali Buinz Alto, 2554 m) in Špik nad Nosom (ital. Foronon del Buinz ali Buinz Basso, 2531 m). Slovenski imeni sta pri nas v rabi, drže se jih zlasti naši znanstveniki geografi. Zakaj bi tedaj mi slovenski planinci te lepe gore častili zgolj s tujimi imeni. Furlansko ime buinz je nastalo iz ljudske domišljije. Buinz je poverek, lesen drog značilne oblike loka, ki ga nosijo Furlanke preko ramen, na obeh koncéh sta kavlja, nanju sta obešeni vedrici za prenašanje vode ali mleka. »Buinz« je slame med kotama 2554 in 2531, pa slovensko »Planja« imenovano.

Dolhar piše (71) Nabojsevo sedlo. V mislih je imel, ker je govor o turi v severni steni Viša, Škrbino Velikega Nabojša. Je treba razlikovati, ena je Škrbina Velikega Nabojša, med Velikim Nabojšom in Višem, druga je Škrbina Malega Nabojša, med Velikim in Malim Nabojšem, pokrajinsko najlepša od vseh malih škrbin v Julijskih Alpah. (No, ko sva se nekoč z Rafkovim očetom ondod motala, bil je hudo soparen dan, imela sva toliko hudih brencljev, da kaj takega nikoli nikjer.) O Božanskih policah piše Dolhar naprej (40). To so tiste čudovite police, tista veličastna steza, božansko sprehajališče v senčnih Višenjskih stonah, ki obkroža v višini dobrih 2000 metrov vso vršno gmoto mogočnega Viša in njegove masivne sosesčine na vzhodu. Dol-

har pravi »Božanske police«, lanski Plan. Vestnik je pisal na str. 569 o Božjih policah, vendar je oboje napačno. Ime jim je dal Kugy, pa ne božanske ne božje, ne göttliche ne Bänder Gottes, ampak je rekel »Götterbänder«, Police bogov. Če mu hočemo slediti, pa ostanimo pri njegovem imenu. Italijani pišejo Cengia degli Dei, Polica bogov.

Medvedja špranja, pravi Dolhar (76). Medvedja škrbina, piše lanski Plan. Vestnik (str. 568). Samo iz konteksta obojnega pisanja je moči spoznati, da gre za Škrbino Prednje Špranje, klasični prehod iz Zajzere na viško kočo Rifugio Corsi. V nemški turistiki se je utrdilo ime Bärenlahnscharte, ki si ga je bil izmislil Findenegg, iz tega so skovali sedanji gospodarji pokrajine Lavalin dell' Orso. Vendar trdi tržaški alpinist B. Ferluga: »Bärenlahnscharte je nemški prevod iz pristno italijanskega Lavalin dell' Orso.« Zmotno misel podpira zaneseni etimolog s takole razlago: »Drug Lavalin dell' Orso je v pobočju Cregnedul, gorovja med Višem in Poliškim Špikom. Ta Cregnedul obiskujejo samo italijanski pastirji in je tamkajšnje področje daleč od vsakega tujega vpliva.« (B. Ferluga v »Alpi Giulie« 1923, str. 60). Ko pa poučeni svet oddavnaj ve, da Cregnedul ali Carnedul, kakor je zapisano na znameniti karti Capellaris iz l. 1780, nič drugega ni ko slovenski Krni ali Krnji dol. Bo kmalu 40 let, odkar sva z dr. Kmetom prvokrat rinila skozi Špranjo in gôri skoz strmi, temni, ledni žleb. Nisva bila več daleč do vrha, ko začujeva od zgoraj vpitje na ves glas. Kaj se je zgodilo? V škrbini so bili delavci, domačini Ovcani, ki so začeli vzdavati železne kline in postavljati kovinske vrvi za zavarovanje visokogorskega, nekoliko nerodnega prehoda. Dol so nama klicali, naj počakava, da bo kmalu vrv do naju napeta, čemu bi se po nepotrebnem mučila v strmeh, hudo spolzkem ledu. A zeblo je naju v mračnem koritu, tudi mlada sva bila takrat in pogumna. Na vrhu, v škrbini, sem vprašal za ime. »Pernlonšortn«, je plaho zinil eden od njih. Znam tudi koroško nemško, zato sem razumel: Bärenlahnscharte. Jaz pa še: »Pa po domače?« Nato oni vsi kakor en mož: Škrbina Prednje Špranje. (Gl. tudi Tuma, Plan. Vestnik 1909, str. 40; Melik: Slovenski alpski svet, str. 302). Gamsovka, tako imenuje Dolhar večkrat vzhodno sosedo Višnje gore. Najprej je treba tu pripomniti, da je gore in škrbine na tem območju na nemška imena krstil Kugy, »taufte«, tako sam piše, ko nam o tem pripo-

veduje. Dolharjevi »Gamsovki« je dal ime Hohe Gamsmutter, Italijani so vpeljali Cima Alta delle Madri dei Camosci (visoki vrh gamsjih mater, nekoliko nerodno ime, a se Kugy, ki je za slovenska gorska imena trdil, da so »von rauhem Klange«, okorna, hrapava, obenj ni nič obregnil). Izvirno slovensko ime mogoče Viševe sosedje je Gamsova Mati. Iz nauka o živalih vemo, da pomeni gamsova gamsjo samico, divjo kozo. A Divja Kozja je povsem druga gora v Višenjski skupini, ki jo je Kugy polmenoval Wilde ali Kaltwassergamsmutter in se po italijansko piše Cima Riofreddo. Tu lahko vidimo, kakšne zmešnjave utegnejo nastati, če nismo pazljivi pri pisanju toponimov s takšnega ozemlja, kakor so Zapadne Julijske Alpe, kjer se stekajo in prepletajo jeziki in jezikovni vplivi treh narodov. Ondan sem se precej mučil, preden sem pogodil, da je pri Italijanih »Saltaria« tisto, kar poznamo planinci z imenom Za Oltarji. Saltare pomeni skakati, zato sem bil mislil spočetka na skok, čez skok, ali kaj takega. Morda je laže rešljiva tale uganka: Cima Smerli (Mrzli vrh, tisti nad Tolminom, 1360 m). Ali pa tole ime v razvojnih stopnjah: Viška Glavica — Fischköpfl — Ribja Glavica. To zadnje se pri nas udomačuje.

Innominata imenuje Dolhar (str. 130) značilno špico v Višenjski skupini. V Plan. Vestniku nahajamo poslovenjeno ime »Neimenovana« (1965, str. 569). Zadeva ima svojo zgodovino. Izvirno slovensko ime se glasi Mala Špica. Kugy piše: »Kleinspitz se mi sprva ni zdelo zadosti ljudsko ime, bilo mi je tudi preveč malostno (za geringschätzig). Zato sem po vzorcu tako imenovane gore v montblanski skupini naši lepoticici določil novo ime Innominata. Ali kasneje sem sprevidel in sem začel po starem pisati Kleinspitz, to ime je boljše izbrano.« Italijani so seveda ostali pri »Innominati«, češ da je Kugy uvedel ime. Potem še »Deviški vrhovi« (Dolhar str. 40) ter device iz Plan. Vestnika: Tri device (1965, str. 569), Kamini v Treh devicah, Srednje devica, vrh Devica (1966, str. 225). Mišljeni so trije drzni skalnati vrhovi med Divjo Kozo in Žabniško Škrbino. Kugy jim je dal enotno ime Kaltwasserkarospitze. Za slov. ime ne vem natančno, ako ni Žabniška Krniška Špica. Bo treba vprašati možance v Ovčji vasi. Cime Vergini, deviški vrhovi, tako so tiste tri špice poimenovali Čepich (Čepič) in njegovi trije tovariši, ki so v navezi prvi dosegli najvišjega

od njih, 2150 m, nekaj dni pred izbruhom prve svetovne vojne.

Trbiška Škrbinica je prvotno ime za sloviti divji prehod iz Mrzle vode na viško kočo Rifugio Corsi, med Divjo Kozo in Trbiško Krniško Špico. Nemci imajo za to klasično škrbino ime Kaltwasserscharte. Po nepotrebnem jim Dolhar sledi, ko piše čisto na novo »Škrbina Mrzle vode« (str. 131; gl. Tuma v PV 1911, str. 29—30). Prevalsko sedlo, po ital. vzorcu Sella Prevala, imenuje Dolhar Prévalo, staroznani prehod pod Prestreljenikom z Bovškega v Rezijsko in na Nevejo. Ne tihotapci ne smučarji ne drugi ljudje, nikoli ni kdo odprtemu gorskemu prehodu na meji drugače rekel kakor Prévala. Ravno tako ni dobro pisati Nevejsko sedlo, po ital. kopitu Sella Nevea, za dobro znani, v prekrasni legi stoječi vrh med Reklanico in Jezersko dolino. Od Tume vemo, da se je temu prelazu reklo po starem V Žlebeh. Mi ni znano, odkod ima Glonar zanj ime Rudno (Poučni slovar II, 286). Pri nas je prišlo v navado in rabo ime Neveja, tudi v znanstvu se zdaj le tako piše (prof. Melik in drugi).

Naprej piše Dolhar »dolina Rabeljskega jezera«. Lahko se reče Rabeljska dolina, vendar če pridem s planinske kočje pod Višem tja dol (str. 76), porečem Jezerska dolina, če s Stožja (str. 87), pa Jézernica. Predilski prelaz, pravi naš avtor (str. 66). Ali ko smo se Slovenci prav dobro razgibali še kot planinci, avtomobilisti in vse drugih vrst popotniki, in ko smo že prilično dolgo, vse od razpada stare Avstrije, odmaknjeni od direktnega nemškega vpliva, ne moremo naprej nositi v glavi »Predilpass«, ker samo prvotno ime Predel je pri nas veljavno za zgodovinski, turistično sila pomembni gorski prehod, ki loči vzhodne od zapadnih Julijskih Alp.

Dolharjev »Gamsov špik« (str. 87), mejni hrib v Rabeljskem gorovju med škrbinama Čez Stožje in Čez Beli Potok, ima nemško ime Gamsspitz za osnovo. Italijani mu pravijo Punta dei Camosci. Tuma ga imenuje Mala Ruša, prav tako zemljevid »Julijske Alpe« PZS. Lechnerjev zemljevid piše Gamsspitz—Velika Ruša. Pred kakimi 35 leti sem hodil ondo s pastirjem z Mangartske planine. Odločno mi je zatrjeval, da je gori Rušica ime. Pisali bi torej ali Rušica ali Mala Ruša, le ne več Gamsov špik. Tam naprej v mejnem grebenu sta vrhova 2163 in 2167, nemški Grünsitzen, kar so Italijani predstavili v Cime Verdi. Tako tudi Dolhar (95): Zelene špice.

Tuma nam je zapustil izvirno slovensko ime: Male Špice (Imenoslovje, 30). Belopeška jezera, piše Dolhar, posebej imenuje spodnjega Klanško jezero in zgornjega »drugo Mangartsko jezero«. Po mojem bi bilo prav zediniti se glede imena teh dveh biserov naših gora, naj bodo Mangartska jezera ali bodita Mangartski jezeri, po ustreznih Tumovi utemeljitvi (Imenoslovje, 33). In še Remšji dol, ljubljena, romantična tiha dolina onkraj meje. Dolhar piše Remšji dol (86), od Tume vse doslej smo pisali Remšendol. Na severu ga zaklepa gora 1843, nemški Schöneck, italijanski Monte Scioneg. Dolhar jo piše Šenuk in vem od njegovega očeta, da je le-temu domačin goro pokazal s tem imenom. Pravijo, da bo naš Vestnik o Remšendolu ali Remšjem dolu in njegovi skrivnosti okolici kmalu kaj objavil. Čas bi že bil za to. Med Jézernico in Mrzlo vodo, nad Rabljem, se veličastno postavlja, čeprav ne posebno visoka, Kraljevska Špica, nemški Königsberg, italijanski Monte Re. Dolhar jo imenuje Kraljevi hrib, Kraljevi vrh (33—36, 39). Zaradi enotnosti, mislim, bi mi naprej pisali Kraljevska Špica, čeprav to ime po izvoru ni slovensko, temveč je prevedeno iz nemškega. Tuma pa je nastanek nemškega imena razlagal tako, ko da se je gora v početku imenovala Kontni vrh, iz tega nemško Köntenberg ter nazadnje Königsberg (Plan. Vestnik 1911, 30; Jadranski Almanah 1923, 132; Imenoslovje, 12; gl. tudi Adolf Gstirner: »Die Julischen Alpen, Westlicher Teil«. Zeitschrift des deu. u. öst. A. V. 1900, str. 409). Imenska metamorfoza, ki se zdi Lovšinu »precej iz trte izvita« (Gorski vodniki v Julijskih Alpah, str. 163).

In zdaj nekoliko o »Lastovkah«, o katerih piše naš avtor na str. 22 in 40 svoje knjige. Mišljene so seveda Lastovice, značilne bele, raztrgane in krnaste stene v vrsti od Žabniške Škrbine na jugu do sedla Prašnik ali Za Prahmi na severu, med dolinama Zajzero in Mrzlo vodo. Gorovje nima nobene zveze z lastovkami, našimi ptiči, čeprav je Tuma spočetka mislil, da prihaja ime zares od ljubkih ptič. Tako je pisal (Plan. Vestnik 1911, 31): »Pravzaprav se imenujejo Lastovice po svoji obliki kakor rep lastovice od Zajzerske strani le prvi trije vrhovi (1846, 1906, 1903 m). Vrhova 1951 in 1870, ki sta od prvih dveh ločena po ozkem globokem koritu, se imenujeta Za Latami...« Sila veliko se je o izvoru in pomenu tega imena pisalo. Osnova je gotovo »lašta«, v Soški dolini s kamni obložena, tla-

kovana pot. Tudi v Bohinju se čuje »polaštana pot«. Na Cerkljanskem sem slišal očeta prigovarjati sinu, ko se je bil v neurju udrl usad na kolniku: »Beži tja, poravnaj in voznik koder je treba za silo polaštaj, da bomo lahko spravili otavo domov.« Prof. Bezljaj piše (Slovenska vodna imena I, str. 330), da je za imena Lašta verjetnejše izhodišče italj, lastra, severno italj. in beneško lasta »Steinplatte«. V Naši sodobnosti 1958, str. 691, pa pravi: »Predromansko je lašta, kamenita plošča, ki se v Posočju večkrat pojavlja v imenih...« Dr. Vladimir Škerlak piše v Plan. Vestniku 1965, str. 130: »beseda lašta je spačenka, ki jo ljudstvo sicer uporablja, toda v več pomenih. Ne glede na to, da je grda in nejasna, ta tučka ni potrebna.« In vendar, sto in sto krajev, gora imajo imena po lasti ali lašti, vse od Bohinja pa tja daleč na romanski zapad. Pod Lepo Špico v Laštah, Debeli Lašt, Gladki Lašt, eno od Triglavskih jezer je Jezerce v Laštah, Za Laštami (prvi Krnu), Laštanovec (nad Predelom), Lašte pod Mangartom, Velike Lašte v zglavju Mokrice, in tam naprej v prigorju Karnijskih Alp Monte Lasté, Forcella Lasté, Cima Lastéi, in še v Dolomitih vrh Giogo delle Laste, v območju Marmolade planina Malga delle Laste, gora Punta delle Lasta, Cima Laste v Val Sugana, Lasta v Cristallu, razvpiti prehod po ploči z drobnimi oprimki, Ponte della Lasta (most čez Piavo), vas Laste, raztresena naselja nad dolino Cordevole, pa čudoviti Lastoni del Formin v skupini Croda da Lago z nepopisnimi laštastimi stenami — v nedogled bi se jih dalo naštevati laste in lašte. A tu je samo tole pomembno: Ni tako kakor pišejo Italijani, češ »pristno ime je Cima delle Rondini, Nemci pravijo Schwalben-spitzen, po starem Schwalbenköpfe, Slovenci predstavljajo dobesedno — Lastovice«, tako Mauro Botteri, Alpi Giulie Occidentali, str. 231. Zakaj čisto narobe je šel besedni razvoj. V tistem gorovju ne letajo ne Schwalben (lastovice po nemško) ne rondini (lastovke po italijansko, pač pa je gorovje izrazilo laštasto, so pravi Felsplattenberge. Toda, bodijo Lastovice ime slovenskega ali katerega koli izvora, prav to ime je najprej veljalo za tisto tipično gorovje. Potem so prišli Nemci, ki so mislili na ptiče namesto na lašte, ptičarji tudi Italijani, ki so stopili zadnji v vrsto. Zatorej, Rafko, preč z lastovkami, ostanimo mirne vesti pri Lastovicah. (Gl. tudi Tumove spise Jadranski Almanah 1923, str. 145—146; Plan. Vestnik 1910, str. 216; 1934, str. 169, op. 8; str. 354,

op. 1; Imenoslovje, str. 12, op. 3; str. 29, op. 1; str. 47, op. 11. Rudolf Badjura: Ljudska geografija, str. 66—67).

Pa še to: Prav je, če pravimo Lovec, še Kamni Lovce, tistemu razglednemu hribu nad Višarjami. Kdo bi v dobi razmahnjenege turizma ostal zaradi tega imena Tumi zvest, ki je goro krstil z imenom »Pri Piramidi nad Klobukom« (Plan. Vestnik 1911, str. 8, 9, 30; Adolf Gstirner, n. m., str. 409). Toda ostanimo pri besedi, gora je Lovec, kakor jo enkrat piše Dolhar, ne pa Skalnatí Lovci, kakor jo koj zatem imenuje (str. 21, 22). In je narobe, če pravimo, da gremo na Lovca (str. 102, 105), kakor ni prav, da je šel na Mrtveca (str. 96) in užival z najvišje od »Petih špic« razgled na Mangart (str. 99). Pa kaj, saj dobiš več ko enega nedeljskega planinca iz slovenske prestolnice, ki se napravlja na Mohorja, Jošta, Aháca, pohodit še druge svetnike. Zdaj je konec, ni dobro pisati Priznik (str. 85, 107) za vrh 1289 nad Trbižem, saj je prisojen, le Prisojnik mu je pravo ime. Ko prismočamo po tistem idealnem svetu s Florjanke ter prečimo veseli še tega, pa še njemu pustimo prvotno, starodavno ime! Nemci in Italijani pravijo Prisenig ali Priesnig, Tuma je res skrajja pisal Prisenik (Plan. Vestnik 1910, str. 109), v »Imenoslovju« pa že pravilno Prisojnik (Prisank, str. 13). Prav zapisani imata obe imeni tudi jugosl. specialka (list Tolmin) in karta »Julijske Alpe« PZS: Florjanka in Prisojnik. Vendar, prijatelj Rafko, prepustiva profesorjem študij in razčiščevanje slovničnih ali onomastičnih vprašanj. Ti ne izgublaj časa, le naprej išči in zbiraj nova pota v planine in nam jih pridno oglašaj, da ti bomo veseli sledili po doléh in po bregéh.

Viktor Vovk

»STO ŽENSK NA TRIGLAVU« je po številu prijavitelj daleč prekosilo dve akciji italijanskega časnikarja Fubrije Campiotija: »Sto žensk na Monte Rosa« in »Sto žensk na Mt. Blancu«. Triglav spada med najbolj obiskane gore v Alpah sploh, za Slovence pa je v resnici narodni simbol, moderna »sveta« gora. Akcija TT, popularnega tednika, ki ima v svojem redakcijskem kolegiju dva slovenska himalajca Zorana Jerina in Anteja Mahkota, je simpatična propaganda za prelepo in ne preteško pot na vrh snežnikov kranjskih sivga poglavarja. Simpatična je tudi zato, ker ni posegla po patetičnih ali bučnih propagandnih prijemih. Stotine prijavitelj so zgovoren podatek v prilog planinstva.

Na jesenski dan po bohinjskem Studorju

Ing. Stanko Dimnik

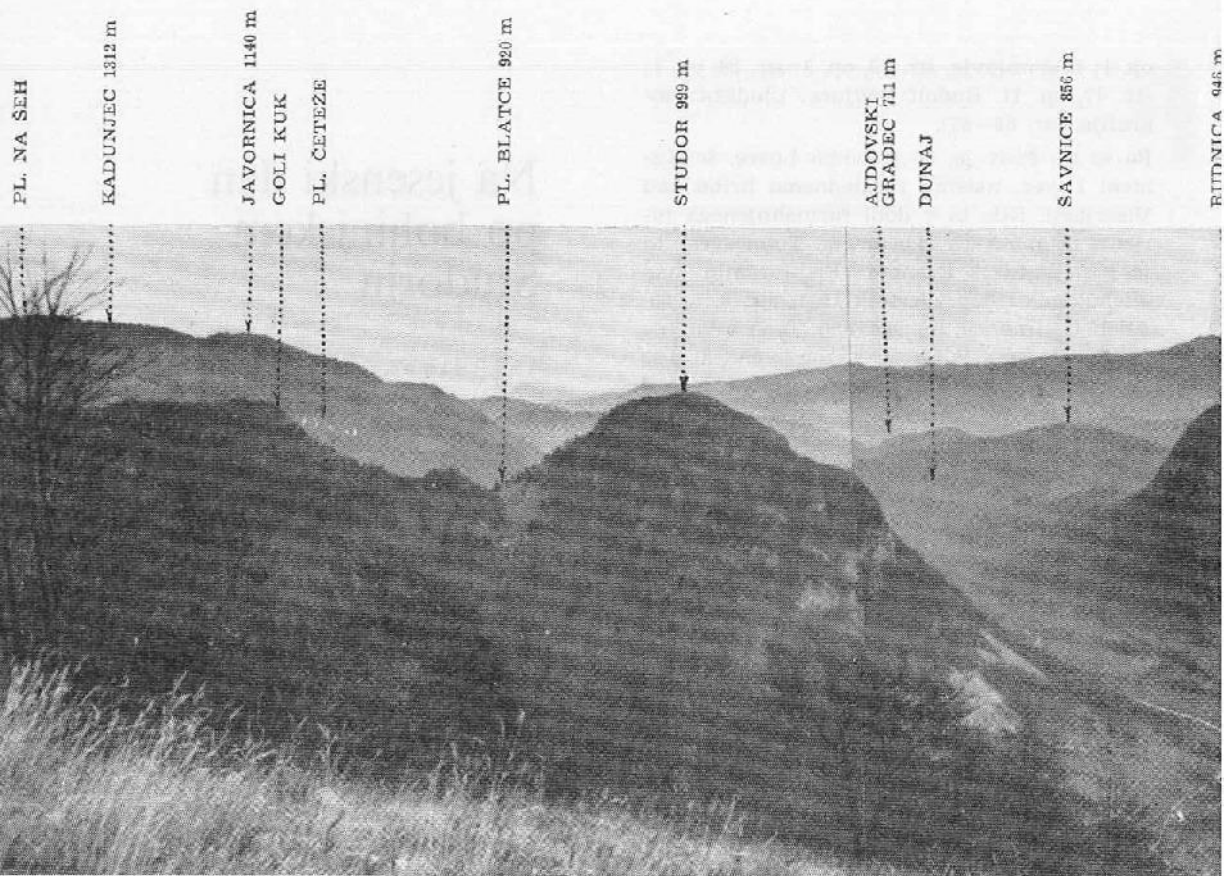
Bohinj, ta najjužnejši košček nekdanjega Norika, je imel prebivalce že v prav zgodnji dobi zgodovine človeštva, a nagosto je bil naseljen bržčas šele v stoletjih okrog pričetka našega štetja let. Takrat so se po našem današnjem slovenskem svetu naseljevali begunci iz gornje italske Galije, ko so se umikali rimskim pregnjalcem. Gorska imena nekako kažejo, da bi bili v tistih časih prišli v Bohinj tudi begunci z južnoalpskih področij od Lago Maggiore in morda tja do Karnijskih Alp, torej z gorskih predelov živinorejcev in železarjev, ponekod, npr. v Bergamo, že takrat sloviti železarjev.

Na begunce iz keltsko-etrusčanske Galije kaže tudi samo ime Bohinj, ki ga domačini izgovarjajo s poudarkom na prvem zlogu tako, da slišimo *i* komaj polglasno. To ime je bilo tolmačeno na dosti načinov, mislim pa, da ga je posrečeno razložil ing. dr. Grampovčan¹ takole: BOHINJ je v irščini, torej v še živem keltskem narečju, BO-HAIN, pri tem se AI izgovori kot AWI (npr. v besedi drawing) skrajšano v en sam zlog. Ta irska beseda pomeni: govedo, čredo ovac, pa tudi rop goveda. Sledov o teh staroselcih, ki so se ukvarjali z živinorejstvom, poljedelstvom, železarstvom in še z mnogočem drugim, je bilo v naših

¹ Glej tudi članek »Studór, torišče staroselcev«, Plan. II. 1966, str. 70. Geografsko ime Studór najdemo tudi pri Blegošu, na Krimu, Toscu in še drugod.

² Glej: IRISH-ENGLISH DICTIONARY, by Patrick S. Dinneen, M. A. Hon. D. Litt., University of Ireland, Dublin, 1953.

Ing. dr. Janko Grampovčan, po fakult. študiju je tehnik in jezikoslovec, je živel dolga leta v tujini, najdlje v New Yorku. Konec leta 1963 se je kot ameriški upokojenec vrnil v svoj rojstni kraj na Vrhniko. Ukvarja se s proučevanjem starih jezikov, deluje pa tudi kot pesnik in kot dopisnik slovenskim časopisom v Ameriki. Leta 1968 je bila tiskana njegova knjiga »Berilo in Béarla«, v kateri med drugim navaja dosti besed iz še živih keltskih narečij, ki so presenetljivo podobne našim slovenskim tako po izgovorjavi kot tudi po pomenu.

Pogled z Vogarja, torej z zapadne strani, na Goli Kuk, na planino Blatce in na vrh Studorja nad njo.

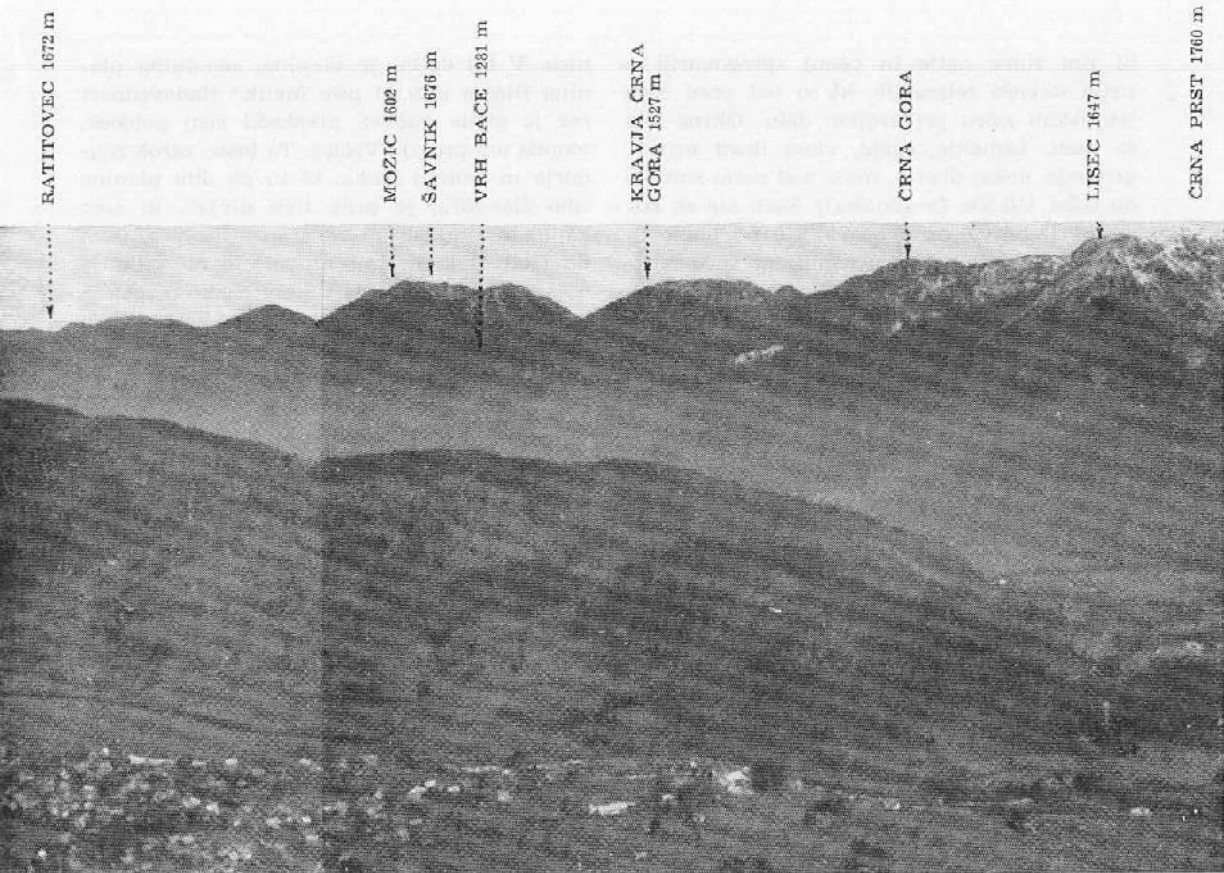
gorah odkritih že precej, a domnevam, da je to šele majhen del tistega, kar bodo še našli. V bohinjki kotlini so kolikor toliko poznana torišča teh staroselskih železarjev v območju Save od Bitenj do Nomnja, nadalje okrog Jerčke in tudi na prostoru okrog Rudnice. Nanje spominjajo nekatera tamkajšnja gorska imena. Npr. nad Nomnjem: Na Koku, Kovačevce, Kljukovec,³ večkrat so tam Ravne. Blizu Golega Kuka so Studór, Rudnica, Kropa v Vojah, Kukčejci na koncu Voj.

Na staroselce spominjajo tudi imena starodavnih utrd. Nad Bitenjskim poljem (514 m) je Ajdovski gradec (711 m), blizu Jerčke so na vznožju Šavnice sledovi utrdbe Dunaj, za hotelom Bellevue pri jezeru (523 m) sta Veliki

grad (676 m) in Mali grad (613 m). Tisti staroselci niso morda gradili kakih močno obzidanih utrd, temveč so si izbirali predvsem razgledna mesta, obdana z naravnimi ovirami, npr. med prepadnimi stenami, med rekami in vodnimi prekopi med močvirji ali podobno. Le tisto stran utrdbe, ki ni bila zavarovana že od narave, so utrdili s kamnitim zidom. V takih utrdbah so bile stalne straže, toda to najbrže niso bili vojaki, temveč le prebivalci, ki so tam opravljali svoj poklic in imeli dolžnost, da so s trobili in z ognjem in dimom opozarjali okolišnje prebivalce in posadke v sosednjih utrdbah, če je pretila nevarnost. Pomislil sem na Studór. Od jezera in iz Zgoranje doline ga vidimo obdanega s skalnimi

³ Geografska imena iz osnove »Kluk« najdemo v bližini starih železarskih delovišč. Npr. Podkijuka z Rudno dolino, Rudnim poljem, Kokošinjco itd. kaže na davno železarstvo. Starodavno železarstvo je bilo npr. tudi okrog gore Ključ (847 m) nad Horjulom. Stara cerkev na tej gori ima še danes slike s kovaškimi znaki. Tudi drugod po Evropi so taka geogr. imena, npr.: na Češkem navaja R. Pleiner v svoji knjigi »Hutnictví v Českých

zemích« (1950) geogr. imeni Klučov in Klučenice v zvezi s starim železarstvom. Na Poljskem je železarna Klukova huta in kraji: Kluczov in Kluczovo. V Avstriji, Nemčiji in Švici so geogr. imena: Klüss, Klüt, Klütz, Klutschau. V Italiji in Franciji: Clusone, La Cluse, La Clusar, Cluis, Clus, Clisson. Na Irskem in v Angliji: Clyth, Clutton, Cloughton, Clisham.

na Gornjo in Spodnjo Bohinjsko dolino

Foto Marjan Gašperšič

prepadi. Kako neki mu je oblikovana četrta stran, to je proti Golemu Kuku in proti Uskovnici? Morda je tudi njegova severna stran skalovita?

Konec poletja in jesen 1964 sta bila mokra. Dež, dež, brez prestanka, več tednov. Končno! Prenehalo je padati a nad nami je še grozila oblačna puščoba. Morda le bo. Šli smo. Vozili smo se skozi jesen Gorenjske, tisto leto še vedno živopisano, čeprav je bil že dvanajsti november in smo imeli že prvi sneg za seboj. Rumeno, rjavo, rdečo in še kak ostanek zelene barve so uživale oči. Zato je misel na mrkost nad nami tonila, v srcih pa se je budila vedrost.

Niti zavedali se nismo, da je že tri četrt na enajst, ko smo pripešali po ozki ulici Studorja, skozi rahlo meglo, mimo lesenjač, mimo rumenega soja vencev koruze, do zadnjih hiš vasice pod melmi. Tam pa — kam? No, radovednost je pogledala iz hiše in prijaznost od-

govorila: »Kar naprej, za hišo na desno po prodeh do senožeti, tam pa boste že videli pot.« Še sem pobaral: »Koliko je do vrha?« »Do vrha? Z vašimi nogami pol ure.« Seveda, tako so govorile stare oči in opešan spomin, saj nad 400 m vzpona ne bo zmogel normalen človek v pol ure!

Krenili smo za hišo na desno, po robatem drobirju mimo skal, valunov in grmov položno navzgor do senožet. Rajna pravijo Studorci tistemu kraju. Tu so žgali jeseniški železarji leta 1962 v drugič poizkusne vetrne peči,⁵ da

⁴ Ing. dr. Grampovčan piše v svoji knjigi (str. 72): Barail, izgovori bar'ail; opinion, suposition (razne izvedenke), slov.: vprašati za mnenje, pobarati. Glej: A PRONOUNCING GAELIC — ENGLISH DICTIONARY, by Neil Macalpine, Glasgow, 1955, Alexander MacLaren & Sons, 268, Argyle Street, str. 29. Slov. Pravopis ima besedo »barati« označeno z zvezdico (ljudska izposojenka). Toda kaže, da je ta beseda dediščina našega stapljanja s keltskimi staroselci in je prav tako slovenska, kot so npr. besede: fant, cekar, škaf, mešetar, ronec in še sto in sto drugih.

⁵ Glej poročila in članke dr. Aleksandra Rjazanceva v Železarju, Tehnični prilogi železarne Jesenice: Leto IV, št. 2, 1962; leto V, št. 2, 1963; leto VI, št. 1, 1964.

bi jim ruda, oglje in ogenj spregovorili o tistih davnih železarjih, ki so tod pred 2000 leti iskali miru pri svojem delu. Okrog nas so meli, kamenje, skale, vmes dosti brinja, grmovje, nekaj dreves, malo nad nami smreke ob robu Ušejce. In senožeti? Kam ste se stisnile? Dobrava že, dobrava. Ne bo dolgo in tu bo hosta. Kolo časa neusmiljeno suče družbeni razvoj po svoje. Mladina sili v mesta, sili k lažjemu delu, k boljšemu zaslužku in k večji priložnosti veseljačenja. In doma? Doma manjka delavnih rok, zato je čedalje manj živine, zato je poraba sena manjša — čemu torej še senožeti!

Naprej od tu postaja pot strma, ta ni za vprego, to je tovarna pot. Nekoč so po njej tovorili s konji iz Studórja na Uskovnico in naprej na Pokljuko. Zdaj čutim, da stopam v mehko, ni več apnenčevega drobirja, sivo-rjava preperina skrtilja in laporja je po tleh in tam, kjer je pot zarezana v tla, tam se vidi trdna laporasta in peščenjakova gmota.

Desno od nas je globoka grapa, v njej potoček, navadno miren nebogljenček. Danes, po dežju in snegu zadnjih tednov, je presit razposajenec. Neugnaneč preskakuje skale, se prekucuje — saj videli ga nismo, le slišali smo, kako se mu mudi in kako bobna. Seveda, v naročje Ribnice, hčerke Konjščice, hiti. Ribnica pa mu mežika, če nenadno izza oblakov zablisc sončni žarek v odsevu vode Ribnice v njenih vijugah. Visoko nad nami, na nebu, že nekaj ur bijejo boj oblaki, sonce in veter. Zdaj in zdaj se posreči vetru, da odrine oblak in tedaj se snop sončne luči vsuje okrog nas in po megleni kopreni nad dolino. Meglice se trgajo, lovijo in izginjajo in nam odpirajo pogled na šaraste proge polja, na pobočje Rudnice, na Srednjo vas, Češnjico, na Vodnikov razglednik, na Jeréko in Šavnice nad njo. Grmovja in drevja pa je ob potu čedalje več in to bolj in bolj zastira razgled po Gornji dolini.

Potem je postal vzpon položnejši in pot nam je zaprla lesa, nedaleč za njo smo zagledali prvi senik. Prispeli smo navzgor v dolino. Čudno se sliši »navzgor v dolino«, a drži. To je kakih 700 m dolga, do 200 m široka dolinica, ki se v loku privija k strmim pobočjem glave Studórja in na nasprotni strani mejí na bolj položne obronke Golega Kuka. Na vzhodnem koncu je odprta proti Gornji Bohinjski dolini, na zapadnem ima razgled na Vogar in jezero, tam gre tudi tovarna pot navzdol v dolino Voj, a navzgor, na Uskov-

nico. V tej dolini je planina, senožetna planina Blatca (920 m) piše Melik.⁶ Radovednost me je gnala naprej, preskočil sem potoček, menda mu pravijo Vrčica. Ta bistri otrok Studórja in Golega Kuka, ki tu po dnu planine tiho žlabudra, je prav tisti divjak, ki smo ga malo prej slišali iz grape. Pogledal sem na Goli Kuk, no gol ni več, le na vrhu je odkrhnjen in tam kaže v steni enako razpokan in drobljiv apnenec in dolomit, kot ga ima vrh Studórja. Oba mejaša nabirata s svojo skalno gmoto vodo padavin, ki se po njeni nepropustni ilovnati podlagi odceja v planino. Zato ima planina Blatca več izvirov, ki odtekajo v potoček. Stopil sem navzgor po vznožju Kuka. Smreke, mah, trava, potem je pričelo apnenčevo skrotje in čedalje več meli.

Z ronkov Kuka sem se mogel razgledati po skalnati glavi Studórja. Vidim, da se košenice planine Blatca dvigajo sprva položno, potem pa bolj in bolj strmo do skoraj navpičnega skalovlja, ki kot naraven zid obdaja Studór proti planini. Naprej, na zapadno stran, pojema skalovje stene in preide v precej strmo gozdnato pobočje, ki pa kaže tu in tam tudi še skale. V skalni steni sem opazil ponekod poševno odstavljena mesta, nekakšne naravne klančine, tam se bo moglo nanjo zlesti. Studór, ki ga vidimo s strani Srednje vasi in tudi z nasprotne strani, torej z Vogarja, v obliki kope, z mostu pri sv. Janezu pa ga vidimo kot podolgovat hrbet, ni niti kopa, niti hrbet. Z obronkov Kuka se vidi, da je na njegovem vrhu valovita planota, pogozdena največ z bukovjem in široka nekako 200 do 300 metrov. Po vsem tem kar sem videl, namreč, da je vrh Studórja lahko in hitro pristopen iz vasi pod njim, da je imeniten razglednik po pretežnem delu bohinjske kotline, da ima prostoren vrh, sposoben za sprejem množice ljudi in živine in da je krog in krog obdan s strmimi stenami, napravi vtis odlične naravne utrdbe. To je prav takšne utrdbe, kot jih opisujejo antični pisci, da so si jih urejevali Kelti v matični in v gornjeitalijski Galiji za obrambo proti napadom Germanov in Rimljanov.

V planino Blatca so se pričeli razlivali prameni sonca; sonce je končno zmagalo. Tisti hip v novembrskem dnevu je sonce pričaralo

⁶ Dr. Apton Melik »Planine v Julijskih Alpah« (1950). Skoda, da nimamo takega temeljitega dela tudi še za vse drugo gorstvo naše domovine.

planini svežino in razkošje barv, da sem jo trenutno občutil kot v pomladanskem dnevu, kot da se je najlepši majniški dan izmuznil dirki časa in sem ga tu našel sredi jeseni. Trava postrižena na balin, na zeleni trati macesen, zlato se mu je že usulo, dve, tri brezce, še v rumenem odelu, posutem z dežnimi kapljicami, mednje so se zapletale luči sončnih žarkov in priklicale nešteto drobcenih mavric. Med skalami, lišaji in mahovjem je kapljal izvir. Košček paradiža, ki so ga motili nekateri seniki, ki niso najbolje soglašali s pravljico lepoto okolice.

Ko sem se ozrl na skalni rob Studórja, sem še videl, kako je čezenj izginjal med skalovjem in drevjem prijatelj Vinko. Takrat pa me je vzdramil klic vnuka Tomaža, dozda je zaostajal z očetom, a tu se je pridružil meni in zet je odhitel za Vinkom. S fantkom sva v ključih zavila v senožetno pobočje, ko sva pa prišla do skalnega prehoda, nama je v strmini prav prišla vsaka skala in vsaka veja grmov, da sva pomagala nogam varovati ravnotežje. Tomaž je bil tisti dan star dobro šest let. Še ni hodil v šolo, pač pa redno k telovadbi, zato se je dosti lahko vzpenjal in sva rabila do roba planote samo okrog četrt ure. Za robom je bila majhna goličava, zasopla sva se ustavila, da se še posloviva od lepe planine v dolinici pod nama.

A še prej nama je pogled obstal na blišću sonca in snega, na starih znancih, tokrat v drugačnem okviru, na Julijcih, zbranih okrog serenisima. »Vidiš planine, Julijce, tisti, ki tišči z glavo v oblakih je Triglav.«

»Ajaaa..., zakaj praviš planine?«

»Ker so to tako visoke gore, da segajo nad gozdno mejo, tam so gore na planem, tam ni dreves, tam so skale, sneg, megle, oblaki in

dosti sonca, tam so najlepší cvetovi in vključ viharjem — najsvetejši mir!« Videl sem, da me ni najbolje razumel, previsoko je bilo to za njegovo glavo — a to ni nič čudnega, saj niti starejši šolani ljudje včasih tega ne razumejo.⁷ Vedno ukaželjno mlado življenje se je sicer oglasilo z zateglim »ajaaa«, a z obraza sem mu bral oblak vprašanj.

»Zakaj ima Triglav glavo v oblakih?«

»No, tako velika gora je to, najvišja v naši državi, da sega v oblake«. Pokazal sem mu vrh levo od Triglava:

»Vidiš, to je Mišelj, ta je za pol kilometra nižji od Triglava in zato danes ne doseže oblakov.«

»Ajaaa..., so tam miši?«

»Lahko, da jih je kaj; a ime mu ni po miših, ampak po Mihelu, Mihaelu, ki ga bohinjska

Pogled s Studórja nad planino Blatce Foto Marjan Gaspersič
na Srednjo vas, Češnjico in Jeréko

⁷ Pletersnik piše: plan = offene, waldfreie Gegend in lahko tudi horizontale Fläche. Nadalje pravi: planine (pl) = das Hochgebirge, die Alpen; planina = der Grasplatz im Gebirge, die Weidealpe. Beseda »planine« je stara, ljudska beseda. V Bleiweisovih Novicah že leta 1859, str. 117, opisuje Celjan J. V. svoj izlet na Ojstrico in Planjavo v članku, ki ima naslov: »Solčavske planine«.

Ko sem v letih pred prvo svetovno vojno hodil po naših Julijcih, je bilo še malo markacij in koč SPD. A zato je bilo precej več planšarjev, pastirjev in oglarjev, ki so nam študentom radi pomagali glede pojasnili, hrane in prenočevanja. Iz razgovorov z njimi sem se dosti naučil in tudi to, da so razlikovali: gore, planine in planino. Pomena besed planina in planine niso ločevali samo z množinsko in edninsko obliko, ampak tudi takole: grem v planino in grem na planine. Iz osnove plan imamo dosti geografskih imen doma in po Evropi. Pri nas: Planina, Planjava, Planca, Planja. Po nemškem ozemlju: Planitz, Plan, Plain, Plankogel. V Franciji: Plan, Plancher, Plainchez. V Italiji: Plana, Planico, Pianello. V Angliji in Irski: Plain, Plains. V Španiji: Plan, Planiolas, Plana.

usta izgovarjajo Mišél. Pod tem vrhom je namreč zelo stara planina Velo polje in Mihel (Mihael, Miguel, Mig) pa je bil že od najdavnějšíh časov pastirjem božji zaščitnik živine in pašnikov.⁸

Z vnukovega obraza je grozil nov plaz vprašanj, a sem ga odrezal: »Pojdiva, da dohitiva tvojega očeta.«

Naprej sva hodila po kraškem apnencu in grintavcu, med vrtačami in kontami, med bukvami in redkimi smrekami, čez podrta debla, odlomljene veje in skale, nenadno se z nogo ugrzela v sneg in listje kotanj med skalami, tako sva končno prepročkala planoto po njeni širini do kraj gozda. Od tam je bilo do roba prepada nekaj deset metrov zložno poševnega, sicer pa planega sveta, poraščenega z delno poležano, posušeno visoko travo. Vmes so bile skupine odcvetelih rastlin. Odtirgal sem resasti list in ga naslednji dan pokazal prijatelju Janezu, ki je sicer jezikoslovec, a z vsem srcem vdan botaniki. Obraz se mu je razjasnil, zaokrožil v komaj opazen, pri njem redek smehljaj: »Omelika, Genista radiata je.« Čez to rastje smo videli del Stare Fužine, jezero, most pri sv. Janezu, most, ki me je leta 1926 tri prijetne mesece vezal na Bohinj. Zadaž za Bellevuem sem razložil Veliki grad.

Nadaljevala sva pot vzdolž gozdnega roba proti vzhodnemu koncu planote in spremljala naju je rahlo šušljanje vetra, ki se je zapletal med vejic. Zdajci se je v to šušljanje pomešal zven bronca, počasi naraščajočega, zopet pojemajoče — melodija poldanskega ave iz vasi Bohinja. Po nekaj minutah sva došla najina sopotnika, čakala sta ob kupčku polomljenih, preperelih tramičev in letev, očitno preostankov nekdanje triangulacijske piramide, ki jo je nekoč postavil zemljemerec nad najvišjo točko Studórja (999 m). Torej smo prispeli na vrh gore prav tiste minute, ko je bilo tudi sonce na vrhu svoje dnevne poti. Videli smo ga na nasprotnem bregu Bohinjskega kotla, na meji proti Tolminski dolini, natančno nad Matajurskim vrhom.

Misli so mi odhitele po vrhovih, zalistale po spominih, deset in desetletnih. Levo, daleč na obzorju bliščita v snegu in soncu Kalški

greben in Krvavec. Na bližjem obzorju: Jelovica, Ratitovec, Črna prst in potem na svetlem vzadju vrsta temnih obrisov Bohinjskih gora in Komne — temnih obrisov v svetlih spominih. Čas kam hitiš?

Prav tisti trenutek smo videli vozili žičnice na Vogel, ko sta se srečali sredi pota.

Obšli smo majhno vrtačo in posedli po suhi, poležani travi in po skalah. Siesta na vrhu razglednika. Ob skali, kjer je ždel, je Tomaž staknil zev, široko nekako dve pedi, dno se ji je izgubljalo v temi in kamen, ki ga je vanjo spustil, se ni oglasil. Pravi kras. Čez čas sva ostala s Tomažem sama; zleknen po suhi travi je priprtih vek užival sonce, mel žemljo in klobaso, najbrže premleval tudi vtise, ki jih je doživel tisti dan srečanja s naravo — a ta je gotovo najboljša učiteljica za življenje, jekleni značaj, vzgaja k plemenitosti in dviga k najlepšemu.

Stopil sem h gozdnemu robu in naprej na plano. Vsak korak mi je bolj in bolj odpiral razgled po bohinjski kotlini, po njenih obrobnihih gorah, po jezeru, po Gornji in Spodnji dolini. Z vsakim korakom sem čedalje bolj spoznaval imenitnost tega stražarskega stolpa, ogromnega in popolnega, kot ga je mogla ustvariti samo narava. Res, staroselski stražarji bi bili težko našli boljši kraj za svoja oprezovanja.

No, če pravim stražarji, morda ni to čisto prav, saj to so bili lahko samo pastirji, ki so le mimogrede tudi še oprezovali za morebitno nevarnostjo. Taka navada jim je pač bila potrebna v stoletjih preganjanja in s časom jim je ostala prirojena. Paše za ovce in koze bi bili imeli tam med prepadnim robom in gozdom dosti.

Morda pa to niso bili pastirji, ampak železarji, topilci rude v pečeh na veter, svet je tam gori kot ustvarjen zanje. Saj tiste koščke žlindre, rude, železa in drobce peči, ki so jih Jeseničani našli v meleh pod steno Studórja, je lahko tja dež izpral čez prepadni rob z vrha. Za robom prepada, kakih 50 m pred menoj, kaže stena svoje razdrapano lice proti vzhodu in jugu, da se vanjo sonce opira ves dan, razžarja pečevje in od njega puhti vročina kot od velikanske peči. Ta peč ogreva zrak dan za dnem, tudi še ponoči, zavoljo tega ga črpa iz doline in ga poganja navzgor kot veter — gornik. Spočetka pohlevni sapi raste z višino njena moč, na vrhu se razlije čez Studór, Goli Kuk in Uskovnico. Povsod tod bi bila za železarje, ki so vprezali vetrno

⁸ Starejši Bohinjci še danes izgovarjajo h pred e in i s žičnikom š, npr.: v vršeh, namesto v vrheh. Torej enako kot Francozi in ponekod v Švici, na Bavarskem in na Tirolskem tudi Nemci. Gorsko ime Miščovec nad pašniki Konjščice je bržčas tudi nastalo iz: Mihevc, Miševc in tako naprej. Domnevam, da je podobno nastalo ime Migovec, eden nad pašniki Bohinjcev in drugi nad pašniki Tolmincevc.

silo v pomoč svojemu delu, prav ugodna tla. Tam niso ugodne samo vetrne razmere, tam je tudi dosti bukovja za kuhanje oglja. In od Golega Kuka naprej proti Pokljuki vsebujejo tla tudi limonitno železovo rudo, kot kaže geološki zemljevid.

Pa še nekaj. Spomnil sem se potočka in izvirrov v dolninci med Studórzjem in Kukom v planini Blatca. Tisti davni železarji bi si bili mogli tam urediti bajer,⁹ ki je bil naprednim železarjem nujno potreben. Saj bi jim bilo treba samo zajeziti potoček ali pa izvir, da bi bili imeli stalno vodo za namakanje in pranje rude, ki ji je bilo treba odstranjevati flovico in vse drugo, kar se je je še oprijemalo. Tak bajer so obenem uporabljali tudi tkalci, da so v njem namakali in belili lan. Pri tem mi je prišlo na misel ime planine Blatca, ali ni nastalo morda po blatu, ki se je v bajerju nabiralo in je tam ostalo še potem, ko so bajer opustili in se je izpraznil? Saj na tradicijo železarjev v starem in srednjem veku ne spominjajo samo geografska in zemljiška imena; Stari Bajer, Spodnji Bajer, Suhi Bajer, ki jih najdemo v naših železarskih krajih, npr. v Kropi, Kamni gorici in drugod, temveč tudi imena: Na vetrnem, Vetrovo, Vetranc, Blato, Na kopišču, Pri kočah, Pri utah, Rudno in podobno. Prav posebno zanimivo ime, ki ga je pozabe rešil dr. H. Tuma (Imenoslovje Jul. Alp, str. 48), je »Dolina za Bajerjem« na Lepi Komni blizu Kala in Lanževice. Bajerja seveda tam že zdavnaj ni več, tudi ne železarjev in tkalcev, a najdemo pa tam še danes dosti limonitne železove rude in lepe rastline

⁹ Slov. Pravopis ima besedo »bajer« označeno z zvezdico (ljudska izposojenka), ker jo tolmajo po nemškem »Weiher« (Pletersnik). Mnenja sem, da smo dobili to besedo enako kot Nemci tudi mi neposredno od ostankov Kelto v našem gorskem svetu, ko so se z njimi stapljali slovenski prišleki. Nemcem so poznanje železa posredovali Kelti, njihova beseda Eisen je iz keltskega isar. Besedo železo imajo ohranjeno vsi slovanski narodi (bodisi neposredno ali pa vsaj v geografskih imenih). Zato sklepa Müllner, da so Slovani poznali železo že prej, kot so prišli v stike s Kelti. Naprednejšega železarstva so se tako Nemci kot Slovani naučili neposredno od Kelto v, Slovenci šele na naših tleh, kajti izraz za jeklo imamo skoro vsi slovanski narodi drugačen. Ing. dr. Grampovčan pravi v svoji knjigi »Berilo in Béarla«, str. 80, takole: bairlin, foam, the sea — foam, a high wawe; slov. barje, bajer. (IRISH-ENGLISH DICTIONARY, by Patrick S. Dinneen, M. A. Dublin 1953).

Nad našo severno mejo imamo v ponemčenih krajih nekajkrat ohranjeno besedo »bajer« v geografskih imenih, tako npr. Bayer na avstr. meji nad Muto-Vuzenico; Bayersberg pri Hüttenbergu na Koroškem, Bayr vrh pri Gleichenbergu na Štajferskem. V železarskih krajih Bosne in Hrvaške najdemo geografska imena: Bajer (Prijeđor, Ključ), Bair (Brčko, Bijeļina), Mali Bajer (Osijek, Barđa), Bair (Nova Gradiška, Novska). Poleg tega je tam, kakor tudi po Sloveniji polno zemljiških imen: Bajer in Bajar.

julijski lan (*Linum julicum*) s sinje modrimi cvetovi.

Take misli so me obdajale, ko sem stopal med gruščem po poležani travi, tu in tam po pesku, zložno navzdol proti prepađu, da bi od zgoraj pogledal na vasico strmo pod seboj. Tudi ta poševni svet bi bil kot nalašč za topilce s pečmi na veter, saj bi bili mogli po njemu izpeljati kanale, da bi z njimi zajemali zrak v razširjena ustja in ga dovajali peči.¹⁰ Ko sem se bližal robu stene, sem moral paziti, da ne stopim pregloboko — morda prav v dolino — kajti nizko grmovje in trava so mi zakrivali tla in mejni rob — ta pa je ponekod iz same previsne ruše. No, tam je stal prijatelj Vinko, ki je pravkar ujel na film 2000 letni urbanizem lepe vasice 400 metrov pod seboj. To je tolikanj zanimiv pogled na to staro selišče, da ga je Jaka Čop uvrstil med slike svoje knjige »Svet med vrhovi« (str. 60).

Jesensko sonce je pričelo opozarjati, da je čas za vrnitev v dolino. Šli smo po zapadni strani te zanimive gore. Sestop z njene planote je tu precej lažji kot na vzhodnem koncu, vendar je tudi tu strm. Nasprotno pa je tovarna pot s planine Blatca v dolino Voj ne samo daljša od poti na vzhodnem pobočju, temveč tudi slabša, ker se nanjo usiplje drobir s preperelih sten nad njo. Hoja ob Mostnici v dolini Voj mimo Hudičevega mostu po mehkiem pesku in trati in naprej ob vzožju naše današnje gore v starodavno vasico, kjer smo dopoldne pričeli z našim vzponom, pa je tembolj prijetna in zanimiva. Sonce tistega dne je že zatoniło na tolminski strani, le zarja, ki se je razlivala po nebu v tisočih barvnih odtenkih, nam je še svetila v prvem mraku, ki je že objemal dolinski svet. Ko smo hodili mimo nekdanjih Cojzovih »jeklenic«, samo nekaj poslopij še stoji, je bilo še toliko svetlo, da smo opazili nenavadno črno zemljo in v njej lesk koščkov oglja po samem potu in po travniku tam poleg; pač ostankov zalog olja, ki so ga imeli tam nakopičnega nekdanji fužinarji še pred osemdesetimi leti.

¹⁰ O pečeh na veter staroselskih železarjev obstoji precej strokovne literature. Opis takih peči je podal tudi naš rojak F. Šmid (Walter Schmid) v svojem delu »Norisches Eisen« (1932), str. 205 do 212. Naprednejši staroselski železarji, npr. v laténski dobi, so dovajali pečem zrak po kanalih, ki so bili izpeljani po poševnem svetu pred pečo tako, da so zajemali zrak v razširjena ustja. Če je bil veter premočan, so dovajanje zraka dušili in nasprotno, če je bilo vetra premalo, so pričeli zrak vpihivati še z mehovi. Domnevam, da je prav to pravilno uravnavanje dotoka zraka pečem pripomoglo pridobivanje tistega slavnega noriškega jekla.

OTVORITEV NOVE PREŠER-
NOVE KOČE NA STOLU

Komaj smo verjeli svojim očem, ko smo videli že v soboto 20. 8. 1966 posebno pa še v jutranjih urah v nedeljo 21. 8. 1966 skoro nepretrgano reko planincev, ki so se zgrinjali iz vseh smeri proti Valvasorjevi koči in proti vrhu Malega Stola, kjer je čakala na otvoritev nova Prešernova koča. Kljub neugodnemu vremenu se je pri otvoritvi koče zbralo kakih 2000 planincev. Ta velika udeležba je znova pokazala, kako priljubljene so izletniške točke v Karavankah in kako umestni so naj-novejši ukrepi o sprostitvi obmejnega režima v nekaterih predelih ob meji proti Avstriji.

Pobudo za gradnjo nove koče so dali predvsem člani Zveze borcev na Gorenjskem, v teh težnjah pa so jih podpirala tudi vsa gorenjska planinska društva. Z združenimi močmi in ob finančni podpori mnogih delovnih organizacij je zrasla nova planinska postojanka prav na istem mestu, kjer je stala l. 1910 zgrajena Prešernova koča, ki so jo okupatorji po hudi borbi l. 1942 požgali do tal. Slovesnost je otvorila godba z Javornika s himno, nakar je vse goste in udeležence pozdravil tov. Konobelj-Slovenko, prvoborec in eden izmed glavnih pobudnikov novogradnje na Stolu. Predstavniki Zveze borcev so položili lovorov vence na spomenik padlemu partizanu Kodru. Spomenik se nahaja v neposredni bližini koče.

Slavnostni govor je imel nato član IK CK ZKS tov. Boris Zihnerl. Za tov. Zihnerlom sta čestitala vsem graditeljem koče tudi predstavnik Planinske zveze Jugoslavije tov. dr. Marijan Breclj in predsednik Planinske zveze Slovenije tov. dr. Miha Potočnik. Predsednik meddruštvenega odbora gorenjskih planinskih društev tov. Franjo Klojčnik je v kratkih potezah opisal vse napore in težave, ki jih je bilo treba premagati, da je bila nova koča postavljena in se je zahvalil za

sodelovanje vsem, ki so karkoli pripomogli k temu uspehu. Graditeljem so čestitali še predstavnik PD Ljubljana-matica tov. France Pengal v imenu vseh ljubljanskih planinskih društev, dalje predsednik PD Gorje tov. Matija Klinar, predsednik PD Radovljica tov. Prešern in predsednik PD Javornik tov. Svetina, ki je novemu domu poklonil tudi lepo sliko znanega slikarja planinskih pejsažev tov. Krajčerja z Javornika.

Z navdušenjem so zborovalci sprejeli pozdrave podpredsednika SPD Celovec tov. ing. Danila Kuperja, ki je skupno s predsednikom tov. Urbajšom in s še nekaterimi člani SPD Celovec prišel na slovesnost ob razumevanju avstrijskih in naših obmejnih organov naravnost iz Celovske koče.

Zborovanja in otvoritve se je udeležilo še več predstavnikov upravnega in nadzornega odbora PZS in predstavnikov raznih

planinskih društev iz vse Slovenije, nadalje predsednik Zvezne gospodarske zbornice tov. Tone Bole in tudi nekaj planinskih veterinarov, med njimi neumorni Joža Čop.

Nova planinska koča bo zelo dobrodošla vsem ljubiteljem Karavank, posebno še, ker bo možen dostop do koče iz Zelenice in iz Valvasorjevega doma brez posebnih obmejnih formalnosti. Koča je solidno grajena in ima zelo prijetno obednico, s kipom dr. Franceta Prešerna, ki je imel svoje mesto že v stari, požgani postojanki, člani PD Radovljica pa so ga ohranili in sedaj ponovno zavzema častno mesto v novi postojanki.

Ob godbi se je razvila med vsemi udeleženci prijetna planinska zabava, mnogi so odšli tudi na vrh Stola, vsi pa so se razhajali z željo, da bi v kratkem lahko doživeli tudi otvoritev spodnje koče na Golici, ki še čaka pridnih rok in pobud.

F. Košir

OBČNI ZBOR SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA V
TRSTU

SPD Trst je položilo obračun enoletnega delovanja na občnem zboru, ki se je vršil 25. 3. 1966 v Gregoričevi dvorani v Trstu. Društveno življenje, ki je bilo živo in razgibano, sta popestrila dva dogodka: obnovitev alpinističnega in ustanovitev smučarskega odseka.

Ze nekaj let je bilo alpinistično udeleževanje le pobuda posameznikov, končno pa je le uspelo odboru organizirati plezalni tečaj v domači Glinščici in tako pridobiti 4 pripravnike za alpinistični odsek, ki so s starimi člani odseka opravili v letni sezoni lepo število vzponov. Smučarski odsek pa naj bi pripomogel, da se slovenski smučarji na Tržaškem vključijo v tekmovanja FISI (Italijanska federacija smučarskih športov).

Odbor je poleg tega priredil v tem obdobju 5 dobro uspeših izletov z avtobusi, 2 planinsko orientacijska pohoda, 2 smučarski tekmovanji in zimovanje ter smučarski tečaj na Livku. Poleg tega je društvo nudilo svojim članom 5 planinskih predavanj in uspel družabni večer na pustni ponedeljek.

Novemu društvenemu odboru, ki so ga pomladili smučarji in alpinisti, predseduje dr. Sonja Mašera.

ČESTITKE

Predsednika PD Zagorje Franceta Goloba iz Zagorja ob Savi poznamo že 30 let kot poštvovalnega družbenega delavca. Uveljavljal se je kot dober pevec, na dramskem polju pa kot igralec in režiser. Aktivno je sodeloval v NOV. Po osvoboditvi je vseskozi sodeloval v najrazličnejših organizacijah in organih.

Ves čas je vzorno opravljal svoj dentistični poklic. Zadnja leta se je izpopolnjeval in letos diplomiral na stomatološki fakulteti v Ljubljani.

Dr. Francetu Golobu čestita z uredništvom planinskega glasila vsa planinska javnost.

OBVESTILO

PD MTT ima v domu podjetja MTT, ki stoji na Pohorju (»Glažuta« — 1030 m), svoji 2 planinski sobi s po dvema posteljama. Po sklepu CDS podjetja lahko upo-

rabljajo člani PD ta ležišča po 2 N-din. Soba je bila opremljena z denarnimi viri PD MTT in jo zato upravlja PD.

Dom oskrbuje tov. Safer Anton z ženo Irmo, ki sta oba člana PD MTT. Dom ima tudi sobe, ki so na razpolago vsem ostalim obiskovalcem koč, vendar je cena za posteljo 8 N-din, na skupnem ležišču pa 4 N-din.

Prehrana se izdaja članom PD in nečlanom po dnevnih cenah, ravno tako tudi vse vrste pijač. Dom je odprt vse leto. Dostop je možen iz Ruš ali pa od gornje postaje žičnice mimo Mariborske koč. Iz obeh strani je koča dosegljiva tudi po gozdni cesti z avtomobilom.

ALPINISTIČNE NOVICE

ZAKLJUČKI PLEZALNIH ŠOL

V Ljubljani je že dolgo časa v navadi, da oba odseka — Akademski AO in AO Lj. Matica ob zaključku spomladanske plezalne šole organizirata eno ali dvodnevni izlet v gore, kjer tečajniki pod vodstvom inštruktorjev opravijo svoje prve vzpone.

Letos ga je imel prvi AAO in sicer 5. VI. na Kamniškem sedlu. Zbralo se jih je kar lepo število — 28, preplezali pa so preko 50 smeri, večinoma lahkih — v stenah Brane, Planjave, Kogla, Skute in Dedca.

AO Lj. Matica pa je imel svoj zaključek 19. VI. v Vratih. Skupno 25 tečajnikov in inštruktorjev je ponovilo večino smeri v Triglavski steni, med njimi tudi nekaj težjih (Frusik-Szalay, skalahsko...).

Fr. Savenc

ODPRAVE V AVSTRIJSKE GORE

Čeprav so gorenjski alpinisti tudi že preje obiskovali bližnje gore v Avstriji in Italiji, je bila dana z ukinitvijo vizumov še večja možnost. Doslej so jih Jeseničani in Kranjčani skupno obiskali že dvakrat. Prvič so se mudili tam za prvomajske praznike. Obiskali so Venediger in Weissplitze, oba s smučmi. Ob povratku kar niso

mogli prehvaliti dolgih in izredno zanimivih spustov.

Drugič so se mudili v območju Grossglocknerja (3798 m) in sicer 5. in 6. VI. Bilo jih je 14 in so razen normalnega pristopa na vrh opravili tudi vzpone po Pallavicinjevem žlebu ter v severni steni Fuscherkarkopfa.

Njihovi vzponi so dali povod za razpravljanje v mnogih AO, saj je to najlepša priložnost, da se predvsem mladi plezalci seznanijo z ledom in visokimi gorami in to za sorazmerno majhen denar. Če bi k temu priključili še ciklostiran (preveden) plezalni vodnik tega območja, pa bi imeli vse pogoje za načrten razvoj mladih plezalcev: IZ NAŠIH GORA V GROSSGLOCKNER in šele NATO V CENTRALNE ALPE.

Fr. Savenc

ODPRAVI V KAVKAZ 1966

Priprave na letošnjo odpravo v Kavkaz so se pričele že konec lanskega leta, še preden se je himalajska dobro vrnila domov. Žal pa v začetku ni bilo moč zasediti dovolj zanimanja in tako se je tudi letos zgodilo, da je večina prijav prišla šele okoli zaključka. Težave so nastale še posebej na Hirvaškem, kjer so prav tedaj imeli rošado v vodstvu komisije za alpinizem (za Jakičem Neždom je prevzel ing. Smerke Zlatko). Čeprav so imeli dva kandidata, niso do skrajnega roka mogli urediti vsega potrebnega, zato sta odpadla. Iz ostalih republik kandidatov ni bilo.

Ker je komisija za odprave v tuja gorstva pri PZS v začetku računala malo tudi na odpravo v Pamir, je prišlo v ožji izbor nekoliko večje število kandidatov. Ko pa smo prejeli novice, da ta ni možna, jih je ostalo na rečetu še 14.

Fr. Sav.

Barbka LIPOVŠEK-ŠČETININ je z Nuško PURKELC že drugič ponovila Čopov steber v povsem ženski navezi (12. VI). Prvič ga je plezala s Heleno Lužar. Istočasno z njima sta bila v smeri tudi Jože Mihelič in Iztok Belehar.

Lojze GOLOB in Martin GRICAR sta letos že kot tretja naveza ponovila zajedo v Šitah (11. VI.).

ALPINIZEM V BOSNI IN HERCEGOVINI

V republici BiH je en sam aktiven alpinistični odsek, ki združuje okoli 25 plezalcev in sicer AO Sarajevo. Njegovo delovanje je v letošnjem letu dobilo nov polet, saj so bili dosedaj brez finančnih sredstev, letos prvič pa so dobili tudi skromno dotacijo. Da ta »investicija« ne bo zamaž, se vidi že iz njihovega programa in prvih uspehov.

V dneh 24.—31. VII. so imeli na Prenju alpinistični tabor, ki se ga je udeležilo 20 alpinistov, skoro istočasno pa so v področje Grossglocknerja odšli štirje člani, pet njihovih plezalcev pa je plezalo v Prokletijah. Za tako majhen kolektiv, ki je bil ustanovljen šele 1963, je to izredno obširen program.

Med dosedaj opravljenimi vzponi velja enega še posebej omeniti. To je prva ponovitev smeri Brezovački-Dargman v Velikem Kuku, ki sta jo izvedla Ilija Dilber in Hajrudin Delić v dneh od 1.—2. julija letos. Ta smer je namreč ena najtežjih v tamkašnjih stenah. Doslej je ni še nihče ponovil, čeprav je bila preplezana že leta 1939. Pa tudi višina ni od muh — 1350 m. Plezalca sta za ponavljanje potrebovala 28 ur čistega plezanja, vendar je četrtino tega odpadlo na plezanje variante.

Franci Savenc

ŠČETININ in MAHKOTA sta 11. VI. preplezala »Sfingo« v Triglavski steni. Previsen in monolitni stolp, ki sta ga dosedaj uspela preplezati le v njegovem levem kotu Kunaver in Drašler, sta zmogla v enem dnevu. Plezala sta v isti smeri, kjer je Mahkota s tovariši pred leti že poskušal. 19. VI. pa sta kot prva ponovila še »raz Špika«, smer, ki so jo preplezali Čehoslovaki (PV 12/64). O tej smeri sta izjavila, da so si težave prvih štirih raztežajev skoro enake (prvi dve so pri poskusih že preplezali naši plezalci) in da je bila smer skoro brez klinov (2), ter da so jo zmogli z navadnimi klini. Plezala sta 8 ur, težav je približno 250 m.

Naveza BLAZINA-RAZINGER je 5. VI. ponovila smer Belač-Zupan v Šitah, nedeljo za tem pa še »Zajedo spominov« v Stenarju.

Fr. Savenc

MEDJA IN KORENINI — SESTDESETLETNIKA

Dva vidna jeseniška alpinista — železarja praznujeta letos v pozni jeseni šestdesetletnico rojstva. Oba imata toliko zaslug za razvoj alpinistične dejavnosti na Jesenicah, da je prav, če se ju spomnimo ob tem visokem življenjskem jubileju.

Maks Medja, rojen 11. 10. 1906, je že 43 let zaposlen v Železarni Jesenice kot vesten, delaven kjučavničar. Se vedno je aktiven. Njegova planinsko-alpinistična dejavnost seja nazaj v dobo skalašev, ki so bili avantgarda slovenskega alpinizma.

Karavanke — predvsem Rožca in Golica so doživljale prve Maksove obiske. Gorniška družčina Stražisar, More, Dovjak, Korenina in drugi pa so delili z njim vse lepote in slasti strmega sveta Julijskih Alp, katerim je ostal zvest vse do danes. Le okupator ga je s poldrugoletno internacijo prkrajšal za ljubljene gore. Plezal je vse smeri v sev. steni Triglava — nekatere zelo pogosto, v Cmiru (prvenstveno), v Stenarju SV raz, plezalne smeri v vseh Rokavih, Razorju, Škrbino v zadnjem Prisojniku, Kugyjevo in skalaško v Škrlatici, Rakovo špičo, Rogljico in Dovški Gamzovec. Pa spel vse klasične smeri v steni Špika, Frdamanih Polc (I. zlmski vzpon), Rušice, Rigljice, Kukove špiče, vzhodne stene Zad. Prisojnika, smeri v Mali in Veliki Mojstrovki, vzhodni greben, skalaško in Čadovo v Travniku, Hornovo v Jaloveu, Kotovo Špičo, Vevnico. Preplezal je skoro sleherno goro v Julijskih Alpah — poleti in mnoge tudi pozimi.

Bil je v Čvrnsnici (BIII), zapadnih Julijskih Alpah, v avstrijskih gorah: Ankogel, Hochoalmspitze, Lienških Dolomith, Grossglocknerju, Wiesbachhornu, Grossvenedigerju, Watzmanu, Kalsergebirge, Breithornu (Švica) in Mont Blancu (Francija). In še bi lahko naštevali — kar pa ni najvažnejše. Mnogo večje so njegove zasluge pri reševanju ponesrečenih gornikov. Kot gorski reševalec se udejstvuje aktivno že od leta 1930 dalje. Preko 70 reševalnih akcij, pri katerih je ostalo ca. 25 ponesrečenih živih, ni majhna bilanca Maksovega požrtvovalnega dela.

Sodeloval je pri gradnji vseh zavetišč — nikoli se ni izmikal številnim delovnim akcijam. Svoje bogato gorniško znanje je uspešno posredoval mladim ljubiteljem gora.

Nobena štafeta v počastitev rojstnega dneva maršala Tita ni minila brez njega. Še vedno hodi vse zime na pregledne prostrane triglavskih smučišč, kjer bodo morda stekle nekoč triglavske žilnice.

Skromnost, požrtvovalnost in tovarištvo so Maksove največje odlike, ki nam je vsem najboljši vzornik.

Za njegove zasluge v alpinizmu in reševanju je bil odlikovan z zlatim častnim znakom PSJ in srebrnim ter zlatim znakom PZS.

Drago Korenini, rojen 17. 11. 1906 v Ljubljani, je kot dvajsetletni tehnik našel delo v Železarni Jesenice. Danes je obratovodja s 40 leti službe.

Tudi njegova planinska dejavnost se začne z obiskom Karavank. Julijce je obiskoval še kot »samotar«. Že leta 1929 je bil sprejet med skalaše, kjer je pridobil potrebno znanje iz smučanja ter letne in zimske alpinistike. Matvez Frelih mu je bil prvi plezalni učitelj. Pozneje tudi Miha Potočnik in Joža Čop. Njegova razvojna plezalna pot ni strma. Le polagoma se je dvigal k vedno večjim uspehom. Bil je klasični alpinist — nikoli ekstremist. Hodil je po gorah z odprtimi očmi — in tako doživljal vso lepoto in prelest kamenitega sveta.

Dragotova zasluga je, da imamo v Martuljski skupini kar štiri bivake in še zavetišče na Zadnjem Voglu. Za vse je bil projektant

in fizični delavec obenem. S Frelihom sta nosila material in urejala teren 12 zaporednih tedelj za bivak I v Vel. Dnini. Kakšna požrtvovalnost! Pri gradnji bivaka II ni bilo nič drugače. S tem se je približal gornikom čudovit gorski svet, ki ima danes žal le malo obiskovalcev.

Ni potrebno naštevati imen gora, po katerih je plezal. Lezel je kot »drugi« ali vodilni v večini klasičnih smeri Julijskih Alp. Plezal je zaradi lastnih užtkov — ne zaradi rekorderstva.

Kot gorski reševalec sodeluje aktivno že 30 let. Prva njegova reševalna akcija je bila v Triglavu — skalaška smer (Letner-Domicelj/1938); najtežja pa leta 1942, ko sta se poleg dveh alpinistov smrtno ponesrečila v steni Rigljice še dva reševalca.

Kot gorski vodnik ni vodil nikoli klientov za honorar — temveč le znanee in prijatelje z edinim ciljem, da jim pokaže nepozabno lepote kamenitega sveta.

Za najlepšo smer v Triglavski steni ocenjuje Prusik-Szalay-jevo, najlepšo pot v Triglavu pa Bambergovo iz Luknje. Eno njegovih najlepših doživetij pa šteje kramljanje s poetom Julijskih Alp dr. J. Kugyjem v Ovcji vasi in na Jesenicah.

Za njegove velike zasluge pri gradnji zavetišč in sodelovanju v

reševalnih akcijah je prejel zlati znak PSJ ter srebrni in zlati znak PZS.

Obema alpinistoma Medji in Koreniniju želimo vsi njuni prijatelji in znanee z gora dolgo, aktivno udejstvovanje v naših gorah — in še na mnoga leta!

Janez Krušič

LUDVIKU STRAŽIŠARJU V SPOMIN

Leta 1886 se je v jeseniški železarni zaposlil oče Jože Stražišar, ki je v revolucionarne vrste jeseniških železarjev vnesel nov potet.

Pot do organiziranega dela ni bila lahka. Treba je bilo globoko orati ledino.

Stavke, proslave in prireditve so združevale in bodrile redke, toda prekaljene borec.

Jeseniški železar Jože Stražišar je bil tedaj srce naprednega, revolucionarnega vala na Jesenicah. Oče Jože Stražišar je umrl leta 1918 v Ameriki, Jesenicam, Sloveniji in delavskemu razredu pa je zapustil šest zavednih sinov in hčera, ki so nadaljevali njegovo delo.

Sin Jože je po očetovi (1918) smrti prevzel skrb za delo, življenje in vzgojo številne družine. Polde in Viktor so bili prvoborci, Ančka in Malka pa predani aktivisti.

Ludvik, ki se je rodil v Stražišarjevi družini kot najmlajši 5. VIII. 1912, je doživljal prvo mladost, ko je občutil težave delavske družine. Vsi drugi Stražišarji so bili na Jesenicah delavski zaupniki. Viktor je vztrajno vzdrževal ilegalne zveze s španskimi borec ter ilegali, ki so povezovali komunistične partije preko Karavank in Julijskih Alp. Polde je bil komandant in politični komisar prvoborcev na Jesenicah, pod Karavankami, na Pokljuki, Jelovici in Bohinju.

Ludvik Stražišar se je aktivno vključil v vrste delavskega gibanja, kjer je sledil besedam dr. Stanovnika in dr. Breclja.

V Krekovem domu je bil Ludvik prav tako aktiven in prizadeven kot so bili Jože, Polde, Viktor, Ančka in Malka v Delavskem domu pri vseh sekcijah Svobode in Enotnosti.

Ludvik je bil član TK Skale, Esperantskega kluba in ustanovnik športnega društva »Gorenjec«. Ludvik je gradil smučarsko kočo na Pustem rovtu, na Črnem vrhu, na Rožci, prav tako pa je nosil gradbeni material za gorsko zavetišče št. 1 v Veliki Dnini pod severno steno Skrlatic (1935) in zavetišče št. 2 na Jezerih pod Rokavi (1938). Ludvik Stražišar je bil tudi odličen plezalec in ga lahko uvrščamo med tedaj najbolj znane alpiniste iz vrst jeseniških skalašev. Ludvik je bil tudi v jedru gorske reševalne službe v Karavankah in Julijskih Alpah.

Domači izdajalci so v prvih dneh okupacije pokazali sovražniku našega naroda s prstom na družino Stražišar. Viktor, Polde in številni drugi Stražišarjevi so se vključili v skupine prvoborcev. Med prvimi aretiranci na Jesenicah so bili komunisti in med njimi tudi Stražišarji. Ludvika so aretirali Nemci 29. julija in ga zaprli v Begunjah. Tu je preživel težke dni. Po številnih krvavih in zverinskih zaslišanjih so Ludvika Stražišarja med prvimi slovenskimi talci ustrelili 4. septembra 1941 skupaj s še štirimi tovariši za pokopališkim zidom na Koroški Beli.

Poteklo je 25 let.

U. Z.

DR. JANEZU PRESLU V SPOMIN

Nepričakovano in z bolečino nas je 8. maja letos presenetila nadvse žalostna novica, da je umrl dr. Janez Presl, zdravnik, športnik in prijatelj gora.

Rodil se je 15. VI. 1918 na Bledu, od koder se je s starši preselil v Kamnik, kjer je njegov oče dobil zaposlitev kot nadgozdar pri takratni Mestni korporaciji. Osnovno šolo je obiskoval v Kamniku, gimnazijo pa v Ljubljani, kjer je maturiral 1. 1937. Po maturi se je vpisal na medicinsko fakulteto. Medicino je študiral v Ljubljani, Zagrebu in v Pragi,

kjer je januarja 1. 1945 promoviral. Po končanem študiju v Pragi je prišel domov v Kamnik, kjer se je takoj vključil v narodnoosvobodilno gibanje in stopil v partizane. Po osvoboditvi je ostal v službi JLA do 1. 1950. leta. Zatem pa se je vključil v delo Kirurške klinike v Ljubljani, kjer je deloval kot zdravnik-anestezist vse do svoje smrti.

Planine in gozdove je vzljudil že kot deček, ko ga je še oče vodil v dolino Kamniške Bistrice. Že kot gimnazijec pa je začel samostojno

zahajati v gore. Najljubša pot mu je bila dolina Kamniške Bele, svet okoli Zeleniških špic, od koder se vidi kot na dlani ostenje Rzenika, ki ga je še prav posebno ljubil. Bil je pravi gornik in alpinist — pred vojno je bil eden med prvimi Kamničani, ki so se posvetili alpinizmu — znal je občudovati in divjino gora z očesom pravega ljubitelja. Še prav posebno rad je zahajal v gore pozimi.

Bil je vsestranski športnik. Tudi telovadil je rad. Bil je član Sokola, kjer se je posebno izkazal v orodni telovadbi, plavalec, smučar, drsalec, skratka vsestranski športnik, med svojimi športnimi tovariši skromen, vendar povsod priljubljen.

Poleg športa se je ves posvetil svojemu poklicnemu delu, kjer je bil na področju kirurške patologije med pionirji te dejavnosti. S svojim obširnim znanjem in ljubeznijo do človeka je pomagal rešiti prenekatere človeško življenje.

Se prav posebno rad pa se je ustavljal ob posteljah naših preprostih gorjancev, s katerimi je znal kramljati po cele ure. Med domačini, ki so ga poznali, je bil prijubljen in spoštovan kot zdravnik in kot človek, ki je ljubil naravo in preprostega človeka. Še zadnje dni aprila letos je bil v družbi svojih prijateljev na Veliki planini. Takrat še ni vedel, da se poslavlja za vedno, da se ne bo nikoli več povrnil v svoje Grin-tovce, ki jih je tako ljubil.

Drago Rostan

KRIVIC in **ŠTUPNIK** sta 5. VI. v triglavski steni kot prva ponovila ljubijansko smer, potem pa še sodelovala pri reševanju Pavla Geršaka (AO Trbovlje), ki se je ponesrečil v Wissiakovi smrci. Naslednjo soboto je Krivic z Medvedom vstopil v smer Dular-Schara v veliki Mojstrovki. S tem je tudi ta smer, ki je med plezalci poznana tudi pod imenom »S«, doživela svojo prvo ponovitve, čeprav je bilo potrebno na to čakati 10 let. Naslednjega dne je naveza v prejšnji sestavi poskušala še v Dularjevi zajedi Jalovca. Morala pa sta obrniti zaradi mokre skale, — zaustavilo pa ju je tudi ob poskusu prvenstvenega vzpona v Šitah (levo zajede).

Mitja KOŠIR (AO Jesenice), **Boris GRUĐEN**, **Mitja KOŠIR** (AAO) in **Stane BELAK** so 11. VI. plezali Aschenbrennerjevo smer v Travniku. Druga naveza je v njej bivačila, ker sta kot prva hotela ponoviti akademsko varianto (Jurca-Mesarič), pa zaradi mokre skale nista uspela.

Lojze GOLOB in **Dodi PUŠNIK** sta 19. VI. preplezala novo smer v Glavi Turske gore. Ocenila sta jo s V.

Jože HOČEVAR je z **DUHOVNİKOM** 1. in 2. V. preplezal novo smer v Rjavini. »Teme Rjavine« sta ocenila s V—VI, 15 ur čistega plezanja z bivakom. 12. VI. pa je Hočevar preplezal z Medvedom še eno novo — severovzhodni raz Malega Jalovca.

Fr. Savenc

IZ PLANINSKE LITERATURE

JEAN FRANCO in **LIONEL TERRAY** sta pri Gallimardu v Parizu lani izdala knjigo »Boj za Jannus«. Knjiga obsega 293 strani, 61 slik in 3 zemljevide. Gotovo jo bodo še in še brali vsi tisti, ki jim Himalaja pomeni življenjski alpinistični cilj, in množice tistih, ki jim je pri srcu dramatično branje o skrajnih naporih pri odkrivanju sveta. Francoska beseda o tem pa ima še poseben čar. Francozi so z Annapurno (8050 m) začeli zlati vek himalaizma. V 15 letih za Annapurno so ljudje stopili na 14 osemtisočakov, najvišjih vrhov na zemlji. Leta 1956 je v Himalajo že vdrl »akrobatski« alpinizem, ko so Francozi in Angleži z dveh strani priplezali na Mustang Tower (7273 m). O Jannuju je leta 1957 izjavil Guido Magnone, da ima največjo kontinuiteto težavnosti, saj je od 5000 m vse do 7710 m ena sama nepretrgana težava. Že spodnji del je težak kot la Poire v Brenvi, srednji del je težji od najtežjega pobočja v Aiguille Verte — Nant — Blanc, vršni del pa spominja na Pointe Walker v Grandes Jorasses. Za 70 m sta Guido Magnone in Robert Paragot potrebovala ves dan. Leta 1959 so Francozi odkrili pristop do višine 7400 m, porabili 2000 m fiksni vrvi, leta 1962 pa je namesto Jeana Franca vodil novo ekspedicijo Lionel Terray. Dve drugi ekspediciji sta se umaknili, ker so imeli Francozi starejšo pravico do Jannuju. Francoski uspeh na Jannuju je pomenil pravzaprav novo dobo himalaizma, ki so ji dali glavne karakteristike tudi Francozi že na Makaluju (8481 m) leta 1955. Vsa ekipa je prišla na vrh, le Lenoir je zaradi boleznii ostal v šotoru. 27. aprila Keller-Desmaison, Paragot in šerpa Mičung, 28. aprila pa Bouvier-Leroux, Pollet-Villard, Bertrand, Terray, Ravier in sirdar Wangdhi. Jannu je vrh francoskega alpinizma zgled organizacije in skladnega dela, sklepa G. O. Dyhrenfurth.

KARL ZIAK je izdal že tretjič razširjeno zgodovino svetovnega alpinizma pod naslovom »Der Mensch und die Berge«. Izšla je pri založbi Bergland-Buch, Salzburg — Stuttgart. Obsega blizu 400 strani z 62 slikami in 42 risbami. Knjigo bo s pridom vzel v roke vsak planinec, ima pa marsikaj zanimivega tudi za ljudi, ki ne hodijo v hribe. Malokateri avtor v Evropi je doslej tako sistematično zbral vse podatke o človekovem odnosu do gora od pamtiveka vse do danes kakor Ziak. Kot Avstrijec v nekaterih poglavjih daje več prostora in poudarka avstrijskim dogajanjem in osebnostim, ima pa objektivni odnos tudi do drugih narodov. Celo na nas in naše dosežke se ozre. Toliko se seveda ne poglobi, da bi Staniga pisal Staniča in mu vsaj identificiral poreklo. Tako je tudi on poskrbel, da je Stanič ustoličen med nemško-avstrijske alpinistične pionirje.

Posebna vrednost knjige so portreti slavnih planincev od de Saussura do Hermanna Buhla in več reprodukcij umetniških pejzažev, ki nazorno kažejo, kako se je razvijal odnos evropskega človeka do gora.

Za sistematika je dragocen priloženi seznam vrhov z datumi prvega vzpona in navedbe prvopristopnikov, dalje imensko kazalo in oris glavnih gorskih skupin, skratka izredno uporabno delo o Alpah in alpinizmu.

SEPPA WALCHERJA smo v tej rubriki že nekajkrat omenili kot stalnega obiskovalca naših planin, pa tudi kot vidnega avstrijskega planinskega publicista, dolgoletnega urednika glasila ÖAZ »Österreichischer Alpenzeitung«. Spomladi leta 1966 ga je ÖAZ imenoval za častnega odbornika, izjemno častno priznanje tega ekskluzivnega kluba.

Walcher se je rodil na Dunaju 1. 1895. 23 let star je bil sprejet v ÖAZ. Kot alpinist je začel v Gesäuse in v Dolomitih. Tu je kot vojak stal v Adamelli nasproti italijanskim alpinom pri Mandronu L. 1953 je sam prehodil Tatle, 1. 1936 Gran Sasso, 1. 1937 je prepotoval Bolgarijo in Macedonijo, bil je na Musala (2925 m), v Rili, na El Tepe v Pirinu (2920 m). L. 1953 je bil na Siciliji in Korziki, sicer pa je leto za letom kot alpinist obravnaval Alpe od Geneve do Dunaja. Vrgel se je po-

sežno na tiste alpske predele, ki so manj znani, manj obiskani. Nabral si je nenavadno obsežno edinstveno znanje o Alpah. V odbor ČAC je prišel 1. 1941, 1. 1954 pa je prevzel uredništvo ČAZ. Več let je bil v komisiji za sprejem novih članov in v komisiji za predavanje.

Sepp Walcher je napisal vrsto pomembnih člankov v celni vrsti planinskih glasil. Tudi o naših gorah je zapisal nekaj lepih, dragocenih misli.

HEINRICH HARRER je eden od tistih znamenitih alpinistov in smučarjev, ki so si pridobili svetovno ime, to je, tako reputacijo, da jo zdaj zlahka izkorišča tudi na vedno bolj založenem alpinističnem knjižnem trgu. Njegove knjige izdaja znana založba Ullstein na Dunaju Schottenfeldgasse 12. Med zadnjimi knjigami, ki jih je Harrer napisal, je tudi »Die weisse Spinne«, s podnaslovom »Zgodovina Eigerjeve severne stene«. Eiger ni izgubil na svoji aktualnosti in zato je Harrer tej knjigi izročil vrsto svojih nazorov o alpinizmu, ne da bi kaj tvegal. Na staro vprašanje »zakaj« odgovarja enostavno le z geslom: »Boj in zmaga«. Harrer je pristaš heroičnega alpinizma, nedvomno zelo značilne njegove duhovne in moralne sestavine, ki jo je rabila in obenem hranila nacionalistična Evropa zadnjih 100 let.

Harrer je po rodu Korošec. Rodil se je leta 1912, študiral v Gradcu, bil leta 1937 svetovni prvak na akademskih smučarskih tekmah v smuku. Leta 1938 je bil soudeleženec znane nemške naveze, ki je zmagala Eigerjevo severno steno ob fanfarah nacizma. Druga svetovna vojna ga je presenetila na ekspediciji na Nanga Parbat. V Indiji so ga Angleži internirali. Leta 1944 je ušel v Tibet, kjer je bil učitelj in prijatelj »božjega kralja« Dalai-Lame. Leta 1951 se je vrnil v domovino. Napisal je knjigo »Sedem let v Tibetu«, ki so jo prevedli na 21 jezikov in je izšla v 2 milijonih izvodov. Harrer pa ni ostal pri tem. Prepotoval je zgornje porečje Amazonke, šel na Alasko, v Afriko. Nato je s pomočjo brata Dalai-Lame Thubten Džigme Norbutja napisal avtentično poročilo o Tibetu. Izšlo je v knjigi »Tibet — izgubljena domovina« 1. 1960. L. 1962 je potoval na Novo Gvinejo in napisal o tem knjigo »Prihajam iz kamene

dobe«. L. 1964 je odšel v Himalajo, pa v Nepal ni imel prave sroče.

Nedvomno ima Harrer legitimacijo, da je napisal alpinistično zgodovino Eigerjeve severne stene, saj je danes od prvega vzpona, ki ga je Harrer zmozel z Vörgom, Kasparekom in Heckmalrom 1. 1938, odpadlo domala vse tisto, kar je iz njega naredila votla fašistična propaganda. Poleg tega je šlo skozi steno ali ostalo v njej mnogo alpinistov, ki jih je osebno poznal in jim bil prijatelj. Tudi naslov knjige je dobro izbral. »Pajek« je velikanska plaznica sredi stene, 400 m pod vrhom Eigerja, zbiralnice smrtonosnih plazov, ki se podirajo prek stene skoro pri vsakem vremenskem preobratu skozi vse leto.

Ni čuda, da je knjiga naša toliko bralcev.

KHUMBU HIMAL (Nepal) je zdaj kartografsan kakor zlepa ne kako drugo himalajsko področje. Za to je poskrbelo raziskovalno podjetje za nepalsko Himalajo, o katerem smo že večkrat poročali. Vodi ga W. Hellmich. Karto je tiskal izkušeni kartografski zavod Freytag-Berndt und Artaria na Dunaju. Zamisel o tej karti je vstala iz »Mednarodne himalajske ekspedicije 1955«, ki jo je vodil Norman G. Dyhrenfurth. Karta Everest I: 25 000, ki sta jo naredila Idrijičan ing. Erwin Schneider in Fritz Ebster (1957), je bilo imenitno delo, pohvalili so jo znani himalajci G. I. Finch, N. E. Odell, Ed. Wyss — Dunant. Schneider je opravil račune in stereofotogrametrično vrednotenje, predstavo o svetu Ebster, toponomastično je karto obdelal Peter Aufschneider. Karta Khumbu Himal I: 50 000 pa zajema štirikrat večje ozemlje kot karta Everest iz leta 1957. Bilo je treba vezati triangulacijo na trigonometrične izhodiščne točke Survey of India, 50 do 70 km južno od glavnega grebena. Ekvidistanca je za nepalski del karte 40 m. Ebster je poskrbel za lepo in plastično ponazoritev pokrajine. S transkripcijo tibetskih imen so velike težave, ker se tibetski jezik drži historične pisave iz 7. stoletja n. e. Ko se iz tibetščine prevaja v angleščino, iz te pa v nemščino, se nujno vrinejo mnoge napake. Aufschneider pomeni s svojim delom za to karto daleč najtrdnjejšo avtoriteto, saj je dolgo živel v Lhasi in brezhibno govori

tibetsko. Če je znal poiskati dobre substitucije za tibetske glasove, potem se bodo lingvisti morali pokoriti, če hočejo zmedti v pisavi himalajskih imen narediti konec. Seveda se substitucije vedno prilagajajo materinščini zapisovalca oz. raziskovalca, zato nastajajo in obstajajo drugače: kolikor tujih narodov v Himalaji, toliko substitucij.

to

RAZGLED PO SVETU

DR. ERWIN GRÖTZBACH je novo ime v evropski alpinistični literaturi. Je nemški specialist za Hindukuš, za gorovje, ki v prvih 15 letih po drugi vojni ni stopilo v prvi plan himalajzma, v zadnjem desetletju pa se vsi veliki alpinistični narodi prizadevajo, da bi prišli tudi tu do svojega raziskovalnega plena.

Od leta 1959 je bilo v afganskem Hindukušu toliko ekspedicij, da ne moremo več govoriti o belih lisah na njihovem zemljevidu. V petih letih je bilo tu 31 ekspedicij, poleg manjših zgolj raziskovalnih ekip, ki o njih skoraj ni statistike. Med 31 ekspedicijami je bilo 14 nemških, 5 avstrijskih, 4 japonske, tri poljske, ostale so bile angleške, češke, italijanske in švicarske. Dr. Grötzbach pravi, da zato, ker je Hindukuš mnogo bližji Evropi, da je to ekspedijski teren za »malega človeka«, da je neprimerno manjši kot Himalaja ali Andi in tudi zaradi ekspedijskega stila: Cene še niso navite, primernejše so lahke ekspedicije, ki združujejo alpinistično in znanstveno dejavnost.

Ekspedicije prihajajo v Kabul konec junija. Kulturni atašeji raznih držav imajo z njimi veliko skrbi. Cilje imajo ekspedicije napisane kar na avtomobilih, narisane krokije itd. Lani je Afganistan zaprl Wakhan, ozki koridor, ki meji na Kitajsko in loči Pakistan od Sovjetske zveze. Le Čehi so se lahko prismukali do skupine Lungko. Danes ni nikamor

več daleč, za politiko je važen še tako odročen koridor, včasih še bolj.

Množica ekspedicijskih prinaša seveda tudi zaslužek domačinom. Konj stane na dan od 60 do 180 afganijev (19 afgani je ena DM), kar ni veliko, če stane kosilo 7 do 10 afganijev in če je plača učitelja 1000 do 1200 afganijev. Mož s konjem kasira več kot tolmač, čeprav je ta diplomiral na univerzi v Kabulu. Važno je meščetarjenje. Kdor plača zahtevano vsoto, poviša tarifo vsem, ki pridejo za njim. Tolmač je nujen in pomeni pravej tudi za varnost ekspedicije. Če ni drugače, je pri roki kak vojak. Tudi če ni obožovan, predstavlja oblast. U bogati predpise afganske oblasti, pomeni koristiti ekspedicijskemu boomu v deželi. Če bo prekrškov preveč, se ekspedicije brez spremnih oficirjev ne bodo več mogle gibati po Afganistanu. Dobro je imeti s seboj večerno obleko tudi za sprejeme po manjših krajih. Bradati himalajci v gorski opremi niso ravno v častih pri domačem izobraženstvu.

Dr. Gröztzsch se končno zavzema za kompleksno ekspedicijo v Hindukuš, ki bi jo financiral DAV, ne pa posamezne sekcije. Samo če bodo v ekspediciji znanstveniki, bodo rezultati v resnici za znanost koristni. Alpinistične ekspedicije, pravi, ne hodijo z odprtimi očmi po gorskem svetu, še slabše pa to, kar vidijo, zapisejo. Izjema so Angleži, že njihova tradicija je taka.

ZAPISKI O DIRETTISIMI V EIGERJU bodo gotovo zanimivi za marsikaterega planince, naj se s takim dogajanjem strinja ali ne. 16. februarja so se na Kleiner Scheideggu zbrali alpinisti treh narodov. »Quick«, »Stern«, »Epoha« in »Paris Match« so takoj dobili »eigeritis«, prišli so zastopniki televizije in časnikarji od blizu in daleč iz več držav. Tiskovni manager Eigerjeve ekipe je bil športni psiholog Harry Frey, Švicar. Angleži in Amerikanci so bili povezani s »Sunday Telegraphom« in »Weekend Telegraphom«. Njegov časnikar je bil Peter Gillman, sam alpinist. Frey je delal za Nence, od leta 1960 je v službi pri Belserv-Verlag v Stuttgartu kot vodja prodaje. Izjavil pa je, da se nemška ekipa ni povezala z založbo. Idejo za založbo je dal Peter Haag, jo prišepnil Jörgu Lehneju, ta pa,

velik organizator, je stvar pognal v tek. Freya so naprosili s Kleiner Scheidegga, da prevzame menedžerstvo za tisk. Nemci so zbrali 15 000 mark, in z njimi odšli na Kleiner Scheidegg. Založba, da si je sama izgovorila izključno pravico za objavo, »fantje se na take stvari ne razumejo«.

Po enem tednu dela v steni je stuttgartska RTV poslala štiri može z jungfrausko železnico v steno na postajo Eiger, odkoder je team posnel 100 m oddaljene eigerjeve. Za to so morali na postaji odpreti okno, železničar, ki je to storil, je dobil 45 sfr. napitnine. Dnevno so v steni napredovali ca. 40 m. Vsaka skupina je imela svoje odmore, ki jih je preživljala v znanh hotelih na Kleiner Scheideggu tako, kakor preživljajo dopusti letoviščarji, s plesom, whiskeyjem, zabavo. Jörg Lehne je ponujal stavo za 5000 DM, da bodo na vrhu 20. marca, to je, še pred koncem zime, češ, da je v steni sama najboljša smetana plezalstva (crème de la crème). Frey je svoje ekskluzivne pravice branil z vsemi sredstvi, grozil je celo z advokati in policijo. Radijska zveza med ekipo v steni, Freyem in pomožnimi ekipami je delovala kot ura. V resnici bi bilo to plezalsko podjetje takega stila, kakršnega doslej še nikjer ni bilo. Ne moremo ga imenovati ekspedicijski stil, saj »baza« tu ni bil tabor v višini 5000 do 5800 m, ampak hotel z vsem udobjem.

SKUPINA K 6 je po mnenju velikih poznavalcev zelo podobna Aiguilles de Chamonix, samo da je 3000 m višja in doslej še vsa deviška. Le dobre fotografije te slikovite skupine z vrhovi K 6 7281 m, 7141 m, 7100 m, 6600 m in Cangi 6500 m so napravili John Noxon, Adams, Carter in Wolfgang Axt. Skupina K 6 se dviga zapadno od doline Konduš, torej v področju, ki je zaradi napetosti med Indijo in Pakistanom in drugimi zapleti za ekspedicije zaprto. Na eni stranis kupina K 6 — imenujejo jo tudi Konduš-Kaberi — je ledenik Kaberi, na drugi ledenik Cogolisa.

DIRETTISIMA V EIGERJU je po svoji zamisli stara kar 30 let. Z leta 1935 sta Monakovčana Mehringer in Sedlmayer poskusila z vstopom 200 m zapadno od vpadnice »Likalnika«. Tu sta se upala izogniti pred objektivnimi nevar-

nostmi v široki vertikali pod tem znanim mestom. Najbrž sta že onadva spoznala, da je »Pajek« lijak za padajoče kamenje in plazove in da je vse pod njim smrtna cona. Le stopnja med Pajkom in Likalnikom je bila kolikor toliko varna, ker je tako strma, da padajoče kamenje ne bi bilo nevarno. Monakovčana sta brez posebnih težav dosegla gornji rob Likalnika in se že zagrizla v navpični del stene pod Pajkom. Tedaj ju je presenetlo Eigerjevo vreme, nevihta, dež, sneg, vihar — in prvi dve žrtvi sta padli. Leto nato direktissima ni bila interesantna. Bavarca Andreas Hinterstoisser in Toni Kurz z Avstrijcem Willyjem Angererjem in Edijem Rainerjem so se spravili nad najugodnejšo pot, objektivno najvarnejšo v spodnjem delu stene: najprej v težko poč, nato v Hinterstoisserjevo poč, ki pripelje na prvo snežišče. Pri Likalniku jih je dobilo neurje, morali so se umakniti in pri tem našli vsi trije svoj konec. Dve leti nato leta 1938 sta se v steni smrtno ponesrečila Mario Menti in Bartolo Sandri, dva meseca zatem pa je prišlo do prvega vzpona čez steno (Heckmair, Vörg, Kasperek, Harter). Izbrali so objektivno najvarnejšo smer, skoro 4 km je dolga njihova plezalna pot čez steno. Ta dolžina je za marsikoga bila tudi usodna. Zato je spet oživela misel na skrajšanje vzpona z direktissimo. Najprej so hoteli izpustiti »rampo« in »prečnico bogov« in doseči »Pajka« direktno s tretjega snežišča. Leta 1952 sta Avstrijca Jungmair in Reiss z »bivaka smrti« sledila Seldmayerja in Mehringerja v smeri proti »Pajku« po steni solidne V. stopnje. 80 m pod »Pajkom« jima je zmanjkalo klinov, sestopala sta po rampi in po prečni bogov dosegla vrh stene kot II. naveza. Leta 1953 sta enako storila Uli Wyss iz Züricha in Nemeč Gonda, prišla nato do vršnega snežišča in zdrknila v smrt takorekoč že s cilja. Nikoli ne bomo vedeli, zakaj sta obrnila tik pod »Pajkom« in šla nato po daljši poti. Devet let nato sta Avstrijca Drachsler in Gstrein po Mehringerjevi in Sedlmayerjevi sledi prvi dan prišla do »bivaka smrti«. Naslednji dan sta šla direktno proti Pajku, se mu približala na 50 m, pa morala obrniti zaradi debelega požleda in kot 25. naveza izstopila po Heckmairovi smeri in snežnem viharju.

Stena je nato doživela prvi zimski vzpon, prvega samohodca, prvo žensko v navezi. Veliki cilj je bil v zraku. Leta 1963 sta se poskusila z direktissimo Poljaka Jan Mostowski in Česlav Momatiuk: do drugega snežišča sta hotela priti po Sedlmayerjevi poti, nato pa zapadno od Pajka, po ogromni vršni steni. Za njun načrt je govorilo to, da sta izbrala smer zapadno od Heckmairjeve (samo na drugem snežišču bi se je dotaknila) in bi tako ves čas ostala zunaj kanonade izpod Pajka. Mostowski je steno pleziral poleti kot 20. naveza v letu 1961 in si je dobro ogledal Topot sta v težkih zimskih razmerah aprila 1963 pripravala do pod strme stene pod prvim snežiščem. Tu ju je presenetila snežna vihra, ju prisilila k bivaku in k umiku.

Nato so prišle »veverice« iz Cortine Michielli, Menardi in Lorenzi. Slabo vreme jih je pognalo k umiku še prej kot Poljaka. Avgusta 1963 sta Piušsi in Sorgato zlezla preko strme stene na prvo snežišče, tu pa jima je Eigerjevo vreme prekrizalo načrte. Januarja 1964 so morali nižje od Poljakov obrniti Bittner, Kauschke, Siebert in Uhner. Mesec nato so vstopili Italijani Bonafede, Menegus, Piušsi in Sorgato z Amerikancem Harlinom. V treh dneh so prišli na prvo snežišče, tu pa jim je pot zaprlo neurje. Nato je bilo še nekaj manj pomembnih vzponov-pokusov.

Zdajci je prišel čas od 23. februarja do 25. marca 1966. Nemci, Angleži in Amerikanci so zmogli direktissimo, »ki ne bo nikoli ponovljena«, v vpadnici Pajka, torej v območju padajočega kamenja. Imenuje se »smer Johna Harlina«. Idealne direktissime zapadno od Pajka torej še ni.

SIRDAR B. B. PANDÉ je ime nepalskemu ambasadorju v Bonn. Udeležil se je oficialnega predavanja o »Nemški himalajski ekspediciji 1965«, obiskal planinski muzej v Münchenu in DAV ter izrazil željo, da bi prišlo do trdnih kontaktov med obema državama, češ da nepalska vlada pospešuje turizem, za katerega ima imenitne naravne in kulturne pogoje. V Kathmanduju so odprli hotel »Annapurna«, ki bo kos modernim zahtevam. Razvija se letalska služba, potovanje po deželi je svobodno, le na severni meji so omejitve. Šerpe in nosače je mož-

no dobiti po znosnih cenah preko Himalaya-Society. — Nepalski ekspert Col. Roberts se je specializiral za organizacijo in svetovalsko službo v nepalskem turizmu. Kot vzrok prepovedi za ekspedicije je navedel množico vlog, predvsem japonskih, ki jih je bilo toliko, da jih ne bi mogli kontrolirati. Ena od ekspedicij je na Everestu prestopila mejo in je zato Kitajska protestirala. Mali Nepal ne more mimo tega, vendar upa, da bo v enem ali dveh letih tudi to urejeno, že zaradi zasluzka šerp in nosačev.

AMERIKANSKO VARIANTO v zapadni steni Druja sta poleti 1963 kot prva ponovila Angleža Mick Burke in Mike Kosterlitz v 14 urah. Prvenstveni vzpon sta leta 1962 opravila Amerikanca Garry Hemming in Royal Robbins in to tako, da sta speljala direktno varianto na Magnonovo smer. Angleža sta izjavila, da je najtežje mesto enako Brownovi počli (VI+) v zapadni steni Blaitiera, Kosterlitz pa je pripomnil, da sta dva raztežaja težja od smer Philipp — Flamm (VI+) v severozapadni steni Punta Tissli.

NAJVIŠJO GORO V KANADI so preplezali tudi po vzhodnem grebenu. Mount Logan (6050 m) bo po tem vzponu alpinistično zaslovela. Naveze so bile 31 dni v steni in so napele 8000 m fiksnih vrvi. Možje so se mučili tri tedne, da so postavili tabor III v višini 3600 m. Bilo jih je šest, vodil jih je Richard Long, vsi doma iz Kalifornije. Drugi najvišji vrh v Mount St. Elias (5489 m) pa so člani harvardskega Mountaineering Cluba preplezali po severozapadnem grebenu. Tudi tu so posegeli po vseh mogočih tehničnih sredstvih, da so zmagali ovire in težave. Nad 3600 m in 4100 m so morali zmagovati 50° strmine v ledu in kopni skali. Med taborom IV in V (4250—4550 m) so naleteli na ključno težavo.

V KANADI je alpinizem res zelo napredoval. Iani so prvič preplezali vzhodno steno Mt. Chephren. Stena je visoka 1200 m, sredi stene 150 m visoko strmo snežišče, 100 m previsov je takih, da so jih zmogli samo s tehniko. V Kanadskih Rockies so člani harvardskega Mountaineering Cluba preplezali severozapadni greben North Turina. Eden od njih Milikan je

nečak pionirja z Everestla George Leigh Malloryja. Preplezali so tudi zapadno steno Squamish Chiefa na Coast Range v British Columbi.

RANRAPALCA (6162 m) in SALTANTAY (6270 m) sta bila cilj japonskih ekspedicij v lanskem poletju. Severnovzhodni greben Saltantaya so Japonci prvi preplezali 21. junija 1965, dan nato pa druga japonska naveza. Japonci so napeli 1200 m vrvi, na vrh pa so startali s tabora IV v višini 5870 m. Vsekakor pomembna storitev, 50 let po prvem vzponu na Saltantay, ki ga je opravil leta 1914 Amerikaneec Hiram Bingham. 3. julija 1965 je druga japonska naveza stala na vrhu Ranrapalce, po treh poizkusih. Nekaj dni pred tem vzponom sta pri sestopu z Ranrapalce zdrsnila v smrt dva Amerikaneca. Pri tem sta spodbila še drugo navezo (Frances in Robert Young). To je rešila Youngova na ta način, da je prisebno skočila v ledeniško razpoko in tako obdržala soproga, ki je drsel v globino. Ista japonska naveza, ki je prišla na Ranrapalce, je bila kot prva na 5881 m visokem vrhu Oeshapalca. 5m pod tem vrhom je moral pred leti odnehati Richard Hechtel zaradi nevihte, ki ga je zajela takorekoč na cilju.

LEDENIK TIRIC je poleti 1965 raziskovala avstrijska ekspedicija v Hindukušu pod vodstvom Kurta Diembergerja predvsem zaradi geološkega kartiranja, ki ga je opravila dr. M. A. Diembergerjeva, stopili pa so tudi še na tri šesttisočake in po severnem grebenu prišli na Tirič-Mir (7056 m). Marcus Schmuck iz Salzburga pa se je s svojo ekspedicijo mudil na ledeniku Darban ter sodeloval z iransko ekspedicijo, torej dve tiralški ekspediciji, združeni na nevtralnem terenu Hindukuša. Povzpeli so se na tri šesttisočake in 7200 m visoki Darbanzom blizu Nošaka.

V Hindukušu pa so bili poleti 1965 tudi Stajerci pod vodstvom dr. G. Gruberja. Ker je bila okoli ledenika Tiriča že gneča, so se obrnili v manj znano področje Buni-Zom. Edini šesttisočak tega predela je sicer imel obisk že leta 1957, vendar ostali vrhovi še niso bili identificirani. Stajerci so prišli z avtobusom preko Kalama in prelaza Kačkan, na severni vrh Buni-Zom (6338 m) pa so se po-

vzpeli z ledenika Khorabort. V tem področju se je mudila tudi münchenska DAV ekspedicija, ki so imeli bazno taborišče vzhodno od Stajercev. Tudi Monakovčani so imeli alpinistično srečo, saj so prišli na Buni II (6120 m) in na Gordoghan Zom (6220 m). Obe ekspediciji sta prinesli s seboj bogat fotografski plen.

AFGANSKI HINDUKUŠ je bil jeseni 1965 deloma zaprt, vlada ni dala nobenega »permitta« za Wakhan. Kdor je planiral to področje (Italijani, Čehi, Avstrijci), je moral pogledati za rezervnimi cilji. Kljub zapori v Wakhanu je bil v Afganistanu cel roj ekspedicij. Možje iz Eisenerja so raziskovali Bandakor in se povzpeli na tri šesttisočake, Koh-e-Bandakor (Bandaka), 6600 m, Koh-e-Bandak-Tavika, 6130 m in Koh-e-Bandaka-Uris 6010 m »Afghan 65« so organizirali Torinezi pod vodstvom ing. Vavrelija. V moštvu je bila tudi znana naveza Mellano in Perego, ki je priplezala na vrh Koh-i-Bandakor po severno-vzhodni steni, potem ko je bivakirala v višini 6200 m. Koh-i-Bandakor je torej zabeležil že četrti obisk. En vrh so krstili s »Citta di Torino«, vendar še ni natančno identificiran.

V Hindukušu so bili lani nemški naturfreundi. Prišli so na dva šesttisočaka in 14 pettisočakov v Darra-e-Paršui v zgornji dolini Munjan. Razočarali so se pri koti 5760 m (Slonov grič), ki ga je pred njimi zapisala v svoj plen Hindukush-Ekpedition California Sierra Club, ki je istočasno raziskovala blizu tam, samo da je prišla z vzhoda.

Skoti pa so se naturfreundom izognili in šli v dolino Bashgal, v popolnoma neodkrito deželo v bližini Koh-i-Črebek (6250 m). 1965 Scottish Hindu Kush Expedition je tako pobrala vrsto šesttisočakov (Flatface, North Peak Mornisq, Ainswall, Askival, Šeagsgaič, Koh-i-Črebek, Conival, Fuar Toll).

Northern Afghanistan Ekpedition 1965, ki jo je vodil Alaslar Allan, je poizkusila priti na Koh-i-Bandakor z juga in je morala odnehati v nekem ozebniku malo pod vrhom.

Poleg teh ekspedicij so bile tu še ena ameriška, dve japonski in češka, ki se je zadrževala na robu Wakhana, mudil pa se je tu

tudi dr. E. Grötzbach s čisto raziskovalno skupino, ki pa je stopila tudi na dva širitisočaka, torej desetorica ekspedicij v jeseni 1965 na razmeroma majhnem področju.

CAMBRIDGE-CHITRAL EXPEDITION je bil naslov vrhov angleške ekspedicije iz leta 1964. Hoteli so v Citralu raziskati Roš-Gol, pa jim čitralska vlada ni dovolila ekspedicijskega statusa, marveč jim je ponudila le, da smejo kot »climbing tourists« v Swat-Kohistan. Angleži so se zadovoljili tudi s tem, čeprav so škripali z zobmi. Zavili so na planoto Siri-Dara, ki jo je leta 1962 odkril Braham in tu poimenovali Central Peak in Swat Breithorn. Angleži iz Cambridgea so šli iz Kalama v dolino So-Nalla proti prelazu So ho Dara in tu zagledali velikansko planoto in kilometer široki 1400 m visoki ledeniški odlom, vse naokoli pa venec vrhov.

Vzhodnemu krilu tega venca so dali ime »La Vertes«, južnemu Pudding Peak, ostale pa krstili večji del z imeni vrhov v Zapadnih Alpah.

In tako ima sedaj Indija svoje Les Courtes, Les Droites, dalje Snow Dome, Pyramid Peak in Thumbs. Mnoge od teh vrhov so Angleži brez težav dajali podse in iz Swat Breithorna uživali razgled na Nanga Parbat, Tirič Mir in na vrsto drugih znanih zemljiskih višav. Prišli so tudi na Consolation Peak (5200 m) in Confusion Peak (ime so mu dali tako zato, ker so ga nekateri imeli za enega od vrhov Batins-Peaks), »tolažilni« vrh pa jim je prišel prav, ker niso imeli časa, da bi obiskali še druge, še bolj mi-kavne. Angleška ekspedicija je kljub svoji turistično-alpinistični naravi prinesla v dolino dragocen material za kartiranje sveta okoli Siri-Dare. Ugotovila je med drugim, da vzhodno od Mankiale ni razvpitega vrha »20 528 čevljev«. Take višave tu okoli ni.

SWAT-KOHISTAN se imenuje gorovje severno od Kalama. Odkril ga je Trevor Braham, za njim ekspedicija iz Cambridgea. Leta 1965 je bil tu prof. Pinelli z ekspedicijo SU CAI 1965, ki jo je organizirala rimska univerza. Swat-Kohistan je idealno torišče za male ekspedicije. Kalam je bil

tudi Pinelliju in njegovim devetim tovarišem izhodišče za široki raziskovalni program. Glavni tabor si je postavil pri Divangadu v bližini jezera Mahodand in od tu pošiljal naveze v razne smeri. Delal je v etapah. Ko so se naveze vrnile v bazo, so naredile poročilo, planirale nadaljnje delo, nato pa odšle spet na teren.

Prvi »val« raziskovanja je šel v treh smereh. Prva grupa je šla proti Falak-Saru (5918 m), študirala alpinistične pristope, mesta za bivake idr. stvari, ki zanimajo krajevno vlado. S pobočja Falak-Sara so ugledali ca. 5900 m visoki vrh, o katerem sta govorila že Tyndale-Biscoe in Berry leta 1957. Krstili so ga za Miangul Sar. Druga grupa je šla proti prelazu Kačkani (4700 m), preko katerega je leta 1959 dvakrat šel Herbert Tichy. Italijani so ga zapisali tako kot Angleži »Kochi Konie«. Vrhove okoli prelaza pa poimenovali na italijanski način s Pier Luigi Peak (5200 m), Punta Giovanna (5040 m) in Punta Anna (5300 m). Tretja grupa je ostala v dolini Ušu, da bi od tu raziskovala izvir Cabrata, reke, ki izvira na meji med Svatom in Citralom. Italijani so potem prišli še na Cervinetto (5000 m) blizu Ghurbi La na Spid Bad, ki so ga imenovali Vela Bianca (ca. 5400 m), na Luiza Peak (5000 m), Lavinia Peak (5150 m), medtem ko jim je sprejem odrekel Miangul Sar (5900 m). Poročilo, ki so ga Rimljani oddali krajevnim indijskim oblastem, je podčrtalo pomen Kaga Kalama, ki naj bi se razvil v velik turistični center. Vrhova Falak Sar in Batin-Peak so ocenili kot cilja za bolj izurjene planince, medtem ko so vrhovi grupe Mankial srednje težki. Italijani so risali tudi lokacije za kočje in bivake. Kaže, da se Indija v svojih načrtih dobro zaveda, kakšen pomen ima za deželo streha sveta, ki se dviga nad njo.

KARPATI so del evrazijskega orografskega sistema. So 1500 km dolgi. Romunski Karpati tvorijo nekak trikot, ki obdaja Sedmograško visoko planoto, romunsko Transilvanijo. Imajo več dobrih prelazov, ki so vse leto prevozni. Favna in flora sta skoro taki kot v Alpah, človeška naselja segajo do 1200 m, klima je ugodna, vrhovi dosegljivi poleti in pozimi. Smučarji imajo osojne kraje, kjer

obleži sneg vse do junija. Sicer pa traja plezalska sezona kakor v Alpah.

Vzhodni Karpati (Carpatii orientali) segajo od sovjetske meje do doline Prahova, geološko spadajo k njim še Bucegi in Kraljevi Kamen (Piatra Craiului). Zapadni del vzhodnih Karpatov je vulkanskega izvora. Večinoma so vzhodni Karpati sredogorje, povprečna višina znaša 1300 m. Najvišje je pogorje Rodna z vrhom Pietrosul (2305 m) in Inaul (2280 m). Poti je malo. Na severni strani so zgradili zimski športni center Borsu. V Rodni izvira Zlata Bistrica, reka splavarjev in modernih kanuistov. Na obeh straneh Bistrice so Bistriške gore, v katerih romunski plezalci iščejo lažje plezalne smeri (II, III). Južno odtod je 1904 m visoki Ceahlau, turistično odprt z mnogimi potmi in kočami, dosegljiv z avtostrado iz Transilvanije v Moldavijo. Tu je Lacul Rosu, Rdeče jezero z zdraviliščem istega imena. Nedaleč odtod so do 200 m visoke stene, ki nudijo romunskim plezalcem številne šolske smeri od II do IV pa tudi šestice, v katere vstopajo kar z avtostrade. V tem predelu sta omembe vredni gorovji Calimani (2102 m) in Ciucas (1956 m), obe prepreženi s stezami in oskrbljeni z mrežo koč.

Južni Karpati (Carpatii meridionali) so dolgi 300 km, veskoz visokogorje, ki doseže 2500 m, zelo podobni Alpam, zato jih često imenujejo Transilvanske Alpe. Na vzhodu se dvigajo Bucegi, Leaota in Piatra Craiului. Večji del imajo te gore tudi nemška imena, s katerimi so jih krstili nemški naseljenci iz 12. st. Masiv Bucegi je najlepši plezalski vrtec v Romuniji. To so severne stene Caraiman, Valea-Alba, Costile in Galbinele. Komaj dve uri od Bukarešte, neposredno ob mednarodni avtostradi na liniji Bukarešt-Budapest-Dunaj. To je najbolj obiskano pogorje v Romuniji, najboljši smučarski svet. Med drugim je tu znani smuk v Valea Cerbului (Jelenov dol) s 1000 m višinske razlike. Tu je Alpine-Hotel Cota 1400 m, z žičnicami in smukom CARP pri Sinaji. Zapadni Karpati (Carpatii occidentali) so spet sredogorje, ki komaj kje presega 1400 m. Tu je Cazane (kotel), ki ga bo zalila voda, ko bo zgrajena dolinska zapora pri Železnih vratih. Naj-

važnejša gora je Semenec z mnogimi kočami, žičnicami in vzpenjačami, ki jih oživlja industrijski center Rešica. Med Temešem in Mierešem je pogorje Poiana Ruscă, ob katere vzhodno leži industrijski center Hunedoara. Tu je tudi pogorje Biko, kjer se na Galni vsako leto vrši »deklški sejem«, pravi eldorado za etnografe, muzike in umetnike. Zapadni Karpati so turistično izredno razviti. V Cheile Turzii je tudi 30 smeri od III do VI stopnje, vsi vstopi so dosegljivi z

ZBOR NAČELNIKOV GRS

Konec aprila so se v Mozirski koči zbrali načelniki večjega dela postaj v Sloveniji in člani komisije za GRS k posvetu o delu v preteklem enoletnem obdobju ter o bodočih nalogah. Kot gost je na posvetu sodeloval predsednik zvezne komisije za GRS, dr. Ivan Stojanovič.

Razgovor je pokazal, da je GRS vse bolj deležna priznanja javne službe; tako občine, kot predvsem RSNZ SRS in UNZ Ljubljana so prispevali znatna sredstva za opremo, vzgojo, akcije in preprečevanje nesreč. Za kritje stroškov reševalnih akcij so po pogodbi prispevali precejšnje zneske že tudi KZSZ Kranj, Jesenice itd. V obdobju preteklega leta so postaje GRS in komisija organizirali številne tečaje, posvete in vaje. Reševalci so se udeležili mednarodnega tečaja za reševanje iz plazov in mednarodnega tečaja o plazovih v Davosu, Švica. Skupina instruktorjev je sodelovala na zaključku tečaja avstrijske GRS v Oberwalderhütte pod Grossglocknerjem. Maja preteklega leta je na Voglu zasedala podkomisija za plazove IKAR, ki so se je udeležili tudi predsednik PZS dr. M. Potočnik ter predsednik IKAR, dr. R. Campell sen.

Mnogo naporov je komisija vložila v urejanje materialnih vprašanj in poenotenja opreme. Pripravljen je bil pregled obvezne opreme vseh enot GRS, pa tudi žičnic in drugih podjetij, ki organizirajo smučišča. Komisija je oskrbela nabavo večjega števila vrvi, žičnih vrvi in vitlov, radio-postaj žepne izvedbe, kanadk. V pripravi je izdelava novih jeklenih nosil, akta čolnov, opornice. Za vzgojo kadrov in širšega števila ljudi, ki imajo opravka z reševanjem smo dobili prevod zbornika s simpozija v Davosu — »Nujni ukrepi za reševanje zasutih v plazov«. Tovariš Marjan Keršič-Belač je že toliko napredoval s pripravo učbenika za gorske reševalce, da lahko za letos z gotovostjo pričakujemo, da bo to originalno slovensko delo že letos zagledalo luč sveta.

Precejšen del svojega časa so reševalci posvetili obravnavanju problematike reševanja na organiziranih smučiščih. Tu so v zadnjih letih nesreče tako porastle, da postaja reševanje za amaterje

avtom. Avtostrada je 8 km stran od vstopov v te smeri.

Romunija je že nekaj let turistično ambiciozna dežela, ki ne razvija samo Mamaie ob Črnem morju, ampak se zaveda pomena gora za napredek turizma. Ker se ugodno razvija bazična industrija in ker je dežela zanimiva s kulturno zgodovinskega stališča, ima Romunija celo vrsto izrednih pogojev za razvoj dodatne gospodarske dejavnosti, ki jo predstavlja turizem. Ni odveč govoriti o romunski konkurenci v turizmu.

že resen problem, posebno težavno je reševanje med tednom, ko so reševalci po službah. Po nepopolnih podatkih so člani GRS letos samo do sredine aprila posredovali na Krvavcu, v Kranjski gori, na Zelenici in Črnem vrhu v 215 težjih poškodbah. Osebe žičnice na Voglu je posredovalo samo, medtem ko na Pohorju sodelovanje z GRS teče prav lepo in zadovoljuje potrebe. Videti je, da se vsi prizadevati šele seznanjamo s problematiko, zato vse še ne teče tako gladko, kot bi bilo prav za ponosrečence in za financiranje te dejavnosti. Komisija je v tem smislu sodelovala zelo aktivno z organi oblasti: v akciji Sekretariata za gospodarstvo je pripravila del predpisa o varnosti na žičnicah za »Zakon h spremembi zakona o žičnicah«. Z JA je bil sklenjen sporazum o pomoči, ki ga bo JA nudila s strokovnjaki in minometalci na področju Zelenice za odstranjevanje plazov. Prav tako smo sodelovali v pripravah za postavitev koordinacijskega odbora, ki naj bi skrbel za postavitev lavinske napovedovalne službe in ki bi zajel tako varnostne organe RSNZ in GRS, kot organe s področja gradbeništva ter hidrometeorološke službe SRS.

Precejšnjo pozornost so navzoči posvetili vprašanju enotne planinske vzgoje, ki naj bi polaganu združila vse napore v oblikovanju enotnega lika planinca alpinista, reševalca in vodnika.

O vsem tem je zbor sprejel tudi nekaj sklepov, ki naj usmerjajo delo komisije in organizacij na terenu v času do prihodnjega zbora načelnikov. Upajmo, da jih bodo skupni napori nas vseh tudi uresničili v korist vseh obiskovalcev naših gora.

Ing. P. Šegula

SKLEPI ZBORA
NAČELNIKOV GRS
na Mozirski koči, 23. in 24. 4.
1966

I. Organizacija

1. Postaje GRS so na svojih območjih akcijsko samostojne in prve poklicane, da začno z reševanjem. Kadar je potrebna pomoč drugih postaj, domača postaja organizira

sodelovanje ter prevzame vodstvo akcije, obračuna s KZSZ ter poroča o celotni akciji Komisiji za GRS pri PZS.

Komisija za GRS je dolžna do 30. 8. 1966 pripraviti pregledne karte Juljskih in Kamniških Alp ter Karavank z vrisanimi vplivnimi področji posameznih postaj GRS. 2. Vsaka postaja GRS vodi sprotno evidenco o vseh svojih posegih in akcijah:

a) kolikor ima postaja pogodbo s KZSZ, od katerega dobiva povrnjene stroške reševanja na podlagi pismenega poročila, je dolžna poslati kopijo poročila Komisiji za GRS;

b) kolikor postaja nima pogodbe s KZSZ, a želi urediti vprašanje povračila stroškov preko Komisije za GRS, pošlje Komisiji takoj po opravljeni akciji vse podatke, ki jih zahteva KZSZ;

c) kolikor postaje ne poročajo sproti o akcijah, so dolžne o delu poročati vsaj enkrat na leto, in sicer tako, da bo imela Komisija za GRS podatke v rokah najkasneje do konca novembra. Komisija bo podatke objavila v lastnem biltenu ali pa v Biltenu GRS pri PZS.

3. Vse postaje GRS v Sloveniji so dolžne do novembra 1966 za svoja delovna področja pripraviti pregled listih mest v teh predelih, ki so najprikladnejša za pristanek helikopterja.

(Podatke o operativnih zmogljivostih helikopterja je najti v prevodu francoskega učenika o reševanju v gorah.)

II. Kadri

1. V GRS naj bodo samo aktivni člani, zato bo treba do prihodnjega zbora reševalcev pripraviti ostrejšje kriterije in ustrezno spremembo PRAVIJNIKA. Osnova naj bo zahteva, da naj vsak reševalec opravlja neko delo. Kdor ne more sodelovati v akciji, naj opravlja delo v organizaciji (posli tajnika, gospodarja, instruktora, nadzor nad določeno postojanko GRS itd.).

2. Nekateri reševalci, ki pogosto sodelujejo v akcijah, v teku let izgube precejšnje število delovnih dni, kar jim kasneje dela težave pri uveljavljanju pravic za upokojitve.

Komisija naj stori vse potrebno, da bodo reševalci za čas, ko jim podjetje za udeležbo v akcijah GRS ne odobri plačanega dopusta, dobili redne dohodke, kot da dela niso prekinili. Kot najbolj primerna je videti rešitev, da Komisija podjetju nadomesti stroške, ki nastanejo z odsolnostjo reševalca z dela.

3. Člani in pripravniki GRS morajo biti redno obveščeni o vseh novostih ter morajo redno obnavljati svoje znanje. Vzgoja mora zajeti tudi turno smučanje.

Prilavniška doba je obvezna in traja tri leta, pričeni od dne, ko je kandidat sprejet za pripravnika GRS. Pripravnik ima pravico do izkaznice, znak dobi ob sprejemu v članstvo GRS.

Vsi novi člani morajo obvladati terensko smučanje.

III. Planinska šola

1. GRS sodeluje aktivno in pasivno v PS; pri oblikovanju njenega programa in vzgoji kadrov. Komisija za GRS podpira težnjo PS, da bo čim več gorskih reševalcev obvladalo večino alpinista in bo ustrezno sprejemala v svoje vrste predvsem najboljše planince, absolvente PS.

Preko svojih strokovnjakov bo komisija za GRS nudila PS pomoč s strokovnimi prispevki, pripravo skript in druge literature, s predavanji, instruktažo itd.

2. Ker ima delo PS poleg vzgojnega učinka tudi velik vpliv na preprečevanje nesreč v gorah, podpira v letu 1966 komisija za GRS finančno s prispevkom 10 000 N-din izdajo priročnika »Naš alpinizem« z opisom vseh smeri in plezalnih vzponov v naših gorah. Delo bo v veliko pomoč skupinam GRS za časa akcij v stenah.

IV. Oprema in materialno poslovanje

1. Zaradi samostojnosti postaj GRS vodijo postaje same skrb nad osnovnimi sredstvi, ki so jim dodeljena v last in uporabo ter nad vsem potrošnim materialom.

2. Posamezne postaje morajo vsaj enkrat letno opraviti redne preglede opreme ter glede na kakovost izločiti ter odstraniti vse, kar ne ustreza zahtevam po varnosti. Odločno je treba preprečiti, da bi nerabne vrvi in drugo opremo, ki jih izloči GRS uporabljali za svoje podvige alpinisti, ali za vaje GRS.

V. Reševanje na organiziranih smučiščih

1. Reševanje na smučiščih v področjih, kjer ne deluje GRS (Livek, Lokve, Rakitna, Crmošnjice itd., itd.) je treba reševati v krajevnih okvirih. Za ta smučišča GRS ne prevzema nobene odgovornosti razen te, da bo v okviru svojih tečajev pomagala usposobiti krajevne reševalce v znanju prve pomoči in uporabe tehničnih sredstev.

2. Komisija za GRS bo vložila vse sile, da bi na vseh organiziranih smučiščih čim prej pričeli veljati izvršilni predpisi v okviru zakona o spremembi zakona o žičnicah ter bo v tem smislu vzdrževala najtesnejše stike z Republiškim sekretariatom za gospodarstvo ter vsemi ostalimi organi oblasti in državne uprave, ki skrbijo za varnost državljanov.

3. Komisija za GRS sodi, da bo v veliko korist iskovalcem vseh organiziranih smučišč, če bo na teh smučiščih kar največ gorskih reševalcev. V ta namen bo s prizadetimi podjetji poskusila doseči sporazum o brezplačnem prevozu reševalcev na žičnicah, sedežnicah in vlečnicah na področju SR Slovenije.

4. Komisija za GRS naj preko svojih delovnih organov in zlasti odseka za lavinske pse še letos ukrene vse potrebno, da bodo domovi in postojanke ob terenih, ki jih ogrožajo plazovi in posebno gornji domovi žičnice, imeli sposobne pse in vodnike za reševanje iz plazov.

5. Na organiziranih smučiščih, kjer so poklicni reševalci, sodeluje GRS v primerih posebne potrebe in na poziv.

6. Kjer ni poklicnih reševalcev, se postaja GRS z upravljavci organiziranih smučišč pogodbeno dogovori:

a) katere dni naj postaja GRS pošlje dežurne reševalce na smučišče;

b) koliko reševalcev je treba in kje se naj zadržujejo;

c) kako naj organizirajo reševanje ob delavnih, ko ni mogoče organizirati dežurne službe na smučiščih;

č) kako naj ukrepajo o praznikih in nedeljah, če ne morejo zagotoviti stalnih dežurnih reševalcev.

7. Da bi reševalci, člani GRS, mogli neovirano nuditi pomoč na organiziranih smučiščih, morajo postaje same ali pa Komisija za GRS doseči, da bodo upravljavci organiziranih smučišč:

a) nadomestili reševalcem v akciji ter dežurnim stroškom prevoza od doma do kraja nesreče in nazaj;

b) zagotovili reševalcem v akciji in dežurnim reševalcem povrnitev stroškov življenja v obliki dnevnice, katere višino določita oba partnerja sporazumno in

c) zagotovili reševalcem v primeru akcije prednost na vseh žičnicah, vlečnicah in sedežnicah.

Komisija za GRS PZS

OBČNI ZBORI

PD BOHINJ-SREDNJA VAS. Društvo je v pretekli poslovni dobi zvišalo število članstva za 11%. Društvo ima v svoji oskrbi tri važne planinske postojanke. Vodnikov dom (1817 m) je tudi lani vzorno oskrbovala oskrbnica Angela Stros, ki je med obiskovalci naših gora zelo priljubljena.

Koča pod Bogatinom (1513 m) je lani zahtevala 327 063 S-din vzdrževalnih stroškov. Postojanka je že stara in dotrajana ter bo treba misliti na zgraditev novega objekta, ki bo odgovarjal današnjim zahtevam. Če ne prej, bo treba to vprašanje rešiti tedaj, ko bo stekla na Komno osebna žičnica.

Vsa teža dela gospodarskega odbora je bila lani na obnovi in povečavi Koče na Uskovnici (1138 m), v katero so lani investirali 19 651 535 S-din. Za kritje te vsote so prejeli od Splošne gospodarske banke posojilo v višini 14 803 688 S-din, društvo samo pa je začasno financiralo dela v višini 4 847 847 S-din iz doseženega poslovnega uspeha svojih postojank v letu 1965. Vse tri postojanke so dosegle 18 014 952 S-din prometa.

V sestavu društva dela tudi postaja GRS, ki vključuje 12 registriranih gorskih reševalcev in 5 pripravnikov. Za nabavo osebne opreme je postaja prejela od MOZ-a 142 875 S-din in za izpopolnitev tehnične opreme od SOB Radovljica 350 000 S-din.

Delo društva je pozitivno ocenila tudi skupščina PZS, ki je dne 4. 4. 1965 odklikovala s srebrnim častnim znakom PZS najpoštenjejšo družstveno delavce tov. Janka Cvetka, Lovra Medjo, Jakoba Stareta ter Cilko in Angelo Strosovo.

PD TRBOVLJE. Tudi preteklo leto se je društvo borilo z velikimi finančnimi težavami. Za dokončanje gradbenih del društvo ni prejelo v preteklem letu nikakih dotacij, zaradi česar je moralo vsa razpoložljiva sredstva angažirati izključno za plačevanje starih obveznosti. Nepokritih finančnih obveznosti ima društvo še vedno 2 901 189 S-din. Obisk kočje in promet sta bila manjša kot v letu 1964. Članarino je plačalo 1153 članov, od tega 684 odraslih članov, 127 mladincev in 342 pionirjev. Na novo se je lani včlanilo v društvo 375 članov. Lanskoletni sklep obnega zborna, da bodo zvišali število naročnikov na Pl. Vestnik, niso uresničili.

Mladinski odsek je v tesni povezavi z alpinističnim odsekom pripravil in izvedel vrsto izletov v Julijske in Kamniške Alpe. V okviru mladinskega odseka pa marljivo delujejo tudi planinski krožki po šolah. Na osnovni šoli Alojza Hochkrauta je štel planinski krožek 264 članov.

Poročilo alpinističnega odseka je bilo povezano s predavanjem z barvnimi diapozitivi. Meseca aprila 1965 je odsek prvič začel z alpinistično šolo v Trbovljah. Od 1. do 5. 7. 1965 je odsek organiziral v Vratih alpinistični tečaj, katerega je posečalo vseh 6 pripravnikov. Preplezali so nekaj smeri v Triglavski steni in Dolkovi špiči. Od 22. 7. do 12. 9. je načelnik odseka sodeloval kot inštruktor v sloviti mednarodni visokogorski šoli v Mooserbodnu v Avstriji. Člani odseka so preplezali oziroma izvršili 52 letnih in zimskih plezalnih vzponov, od katerih je posebej omembe vredna znana severozahodna ledena stena Wiessbach-horna (3595 m) v Avstriji. V imenu UO PZS in Zavaskega MDO je občni zbor pozdravil tov. Franci Golob, ki je najzslužnejšim članom društva razdelil priznanja skupščine PZS. Tako sta prejela tov. Viktor Simič in Franc Setine zlati častni znak PZS, tov. Janez Kralj, Rado Kovačič, Alojz Dular, Tine Lenarčič, Milan Cerinšek, Anton Skoberne in Tone Stniša srebrni častni znak PZS, tov. Justa Žnidaršič, Janez Bizjak, Franc Trebušak in Martin Rojšek pa pohvalo z diplomom.

RADLJE OB DRAVI. Društvo si je v preteklem letu prizadevalo, da bi pridobilo čim več novih članov, v čemer je delo tudi uspelo. Trenutno vključuje v svoje vrste 55 starejših članov, 38 mladincev in 8 pionirjev. Uspelo je, da se je pri podjetju Stroj v Radljah ustanovila planinska skupina. Društvo pa je uspelo dvigniti število naročnikov na Pl. Vestnik. Na revijo so se naročili vsi člani UO PD, prav tako pa je sklenil tudi mladinski odsek, da se bodo vsi njegovi člani naročili nanj. Dolžnost društvenega predsednika je bila ponovno poverjena tov. Marjeti Lasnik.

PD MAJŠPERK. Občni zbor se je vršil 30. 3. 1966 ob udeležbi 70 članov. Društvo vključuje 48 uslužbencev, 26 delavcev, 2 kmeta in 72 učencev osemletke, skupaj 148 članov. Organizirali so izključno za šolsko mladino enodnevní izlet na Osankarico, enodnevní izlet z bicikli na Donačko goro, na Dan vstaje je skupina 10 starejših članov obiskala Okreščelj in Kamniško sedlo, v avgustu je druga skupina desetih članov odšla na daljšo pot proti Vrščici, Trenti, Petrovemu brdu in Bohinju, pri čemer so se povzpeli tudi na Prisojnik in Mojstrovko, v septembru so organizirali enodnevní izlet na Lisco, kot zadnji izlet pa so v pretekli sezoni izvedli štiritdnevni izlet na Triglav.

PD ŠKOFJA LOKA. Mladina ni bila tako delavna kot v prejšnjih letih. Kljub vsemu pa so deloma preko mladinskega odseka, v glavnem pa preko mladinskega koordinacijskega odbora organizirali nekaj prireditvev. Dva člana sta se udeležila smučarskega izleta v Tamar, ki ga je organiziral koordin. odbor MO Gorenjske, v maju so se udeležili dobro organizirane štafete v počastitve rojstnega dne maršala Tita, v začetku julija so se udeležili posveta in smučarskega izleta v Vratih ter tekem pod Luknjo, zborna mladih planincev v Vočnem pri Skopju pa so se udeležili s 6 mladinci. Trije mladinci so se tudi udeležili izleta na Grossglockner, ki ga je organizirala mladinska komisija pri PZS.

Postaja gorske straže vključuje 11 članov. Njihova pot spomladi je bila usmerjena predvsem proti Govejku, kjer so pognale iz tal blagajke.

Društvo je leta 1965 štele 1393 članov in je bilo po številu članov v SRS na osmem mestu.

Društvo oskrbuje Dom na Lubniku. Dom je v letu 1965 izkazal 441 208 S-din, ki jo bodo v tekočem letu pokrili iz amortizacijskega sklada. Število obiskovalcev doma po vpisni knjigi je znašalo 3767. Ker razpolaga dom z 22 posteljami, so bile torej prenočitvene kapacitete popolnoma izkoriščene v vsej poslovni dobi le polnih 17 dni. Samo za redno oskrbovanje doma ima društvo stalno vezanih 700 000 S-din v zalogi živih in pijač ter v kavcih za embalažo.

Propagandni odsek je organiziral na Suhi proslavo 20. obletnice osvoboditve, katere se je udeležilo okrog 150 planincev. Poleg tega pa je v lanskim in letošnji sezoni organiziral 7 predavanj. Lanska 3 predavanja je obiskalo 413 gledalcev, letošnja 4 pa kar 381.

PD KRANJ. Ko je društvo po vojni s 365 člani prevzelo izropano in demolirano Češko kočjo in Dom na Kravcu ter pogoršili na Šmarjetni gori in Prešernove kočje na Stolu, še slutilo ni, kako močno se bo društvo razvilo in kakšen obseg bo zavzelo njegovo poslovanje. Dvakrat je povečalo stari Dom na Kravcu, do doma potegnile električni daljnovod, bilo pobudnik iz izgradnje žičnice, postavilo je Kočo ob žičnici, nato moderen prizidek Doma na Kravcu, na Šmarjetni gori zgradilo

do zadnje faze moderen hotel, na Kalisču zgradilo nov planinski dom, ki si ga je društvo že ob svoji ustanovitvi 1899. leta dalo v svoj program in kupilo del hiše v Kranju, v kateri ima svoje lastne družstvene prostore. Za vse to je bilo potrebno ogromno organizacijskih in fizičnih naporov, saj je bilo v teh letih na delovnih akcijah opravljenih skoraj 50 000 prostovoljnih delovnih ur. Vse te uspehe je društvo doseglo ob izdatni podpori družbe, s poštreno vnostjo svojega članstva, predvsem pa z brezprimernim idealizmom in prizadevnostjo društvenih odbornikov, ki so za svoje delo prejeli komaj nekaj zahval na društvenih občnih zbiorih ter priznanja PZS in PZJ.

Uspesno pa je bilo društveno delo tudi v lanskem poslovnem letu. Propagandni odsek se je v glavnem omejel na prirejanje predavanj. Dalje je organiziral sodelovanje društvenih članov pri proslavi 20. letnice osvoboditve na Rašici in na Kravcu, planinskega tabora v Lepeni in še na nekaterih drugih akcijah, organiziral je štiri delovne akcije pri nošnji materiala za gradnjo Prešernove kočje na Stolu, v septembru pa je organiziral delovno akcijo za pomoč pri začetku gradnje prvega slovenskega planinskega doma pod Kepo na Koroskem, ki ga je pričelo graditi Slovensko planinsko društvo iz Celovca. Po številu naročnikov na Planinski Vestnik je s 324 naročniki na zavidljivem drugem mestu.

Mladinski odsek je zdaleka najmočnejši in združuje 64% vsega članstva.

Zaznavna je vloga AO v razvoju slovenskega alpinizma z mnogimi prvenstvenimi smerni in tisobirnimi vzponi po vseh jugoslovanskih gorstvih do Centralnih Alp in preko Tatir do Kavkaza. Nasproti letu 1964 je odsek na novo vključil 20 mladih alpinistov, tako da je imel ob koncu preteklega leta že 30 aktivnih članov.

Jamarski — najmlajši med odseki, je pričel s sistematičnimi raziskavami Jelovice in že odkril nekaj jam.

Odsek za varstvo narave šteje 72 aktivnih članov. Jedro odseka tvorijo planinci, alpinisti, gorski reševalci, mladinci, mladinski vodniki, pripadniki LM, lovci, jamarji in taborniki. Izvedel je več uspešnih akcij na Govejku, pod Golic, na Kravcu in na Stolu. Okoli 40 akcij pa so izvedle manjše skupine članov v Julijcih, Karavankah in Kamniških planinah. Postaja GRS je lani praznovala 20-letnico svojega obstoja. Postaja ima 19 aktivnih članov in 4 pripravnike. Člani postaje so sodelovali pri 15 reševalnih akcijah. Uvedla je kartoteko za svojo tehnično in osebno opremo, katere vrednost znaša 4 260 500 S-din. Tako je samo ob občinske skupščine Kranj prejela 900 000 S-din, od zavarovalnice v Kranju 300 000 S-din in od komunalnih skupnosti 760 367 S-din.

Zelo zadovoljivo je rešilo gospodarsko in finančno plat društva s tem, da je iz svoje gospodarske dejavnosti izločilo novi del Doma na Kravcu in novogradnjo na Šmarjetni gori. S to imovino je ustanovilo planinsko-gostinsko

podjetje »Krvavec«, ki posluje po principih gospodarskih organizacij, ima pa to prednost, da je lahko nosilec kreditov, kar društvo kot družbena organizacija ni moglo biti. Za stari del Doma na Kravcu in Kočo ob žičnici društvo prejema letno najemnino 2 400 000 S-din, ki skupaj z najemnino za skladišče v hiši na Koroški cesti zagotavljajo društvu letne dohodka v višini 3 000 000 S-din za dotiranje društvene dejavnosti oziroma odsekov. Društvo ima danes v svojem upravljanju le Dom na Kališču.

Po stanju 31. 12. 1965 je bilo v društvu vpisanih 2247 članov, od tega 1. 434 moških in 813 žensk, tem pa se pridružuje še 123 novih članov, vpisanih v letu 1966. Skupaj šteje društvo 407 pionirjev, 658 mladincev in 1182 članov. V primerjavi z lanskim letom je v starostnem sestavu le za 1% razlike v korist odraslih nad 25 let. Razmerje v starostnem sestavu 64% mladine je izredno razveseljivo.

Poleg ostalih sta društvu čestitala k doseženim uspehom predsednik PZS tov. dr. Miha Potočnik in načelnik komisije za odprave v tuja gorstva tov. ing. Pavle Segula, ki sta se predvsem tudi zahvalila dosedanjemu društvenemu predsedniku tov. Franju Klotčniku za njegovo 20-letno uspešno vodstvo društva. Predsednik PZS tov. dr. Potočnik je nato razdelil priznanja lanskeletne skupščine PZS za požrtvovalno in uspešno delo nekaterih društvenih funkcionarjev. Srebrni častni znak PZS je prejel tov. Rado Carman, poveljal z diplomom pa tov. Andrej Brovč, Marija Brodar, Tone Langerholc, Francka Novak, Miloš Pelko, Uroš Premru in Lojze Rakovec. Občni zbor je pozdravil tudi podpredsednik občinske skupščine Kranj tov. Edo Voncina, ki je v imenu skupščine izročil priznanja dolgoletnim gorskim reševalcem postaje GRS Kranj tov. Emilu Herclecu, Andreju Karničarju, Jožetu Zvoljku, Francitu Gašperlinu, Francitu Jezeršku, Romanu Herclecu in Marjanu Murovcu. Zelo prisrčno je bilo slovo od dosedanjega predsednika tov. Franja Klotčnika. Občni zbor je na predlog nadz. odbora izvolil tov. Klotčnika za svojega dosmrtnega člana. Za novega društvenega predsednika je bil izvoljen tov. dr. Ivo Valič, večletni predsednik Akademskega planinskega društva v Ljubljani.

PD KOPER. Društvo je v preteklem letu vključevalo 37 pionirjev, 150 mladincev in 250 odraslih članov, od teh 257 moških in 170 žensk, ali skupno 427 članov. Kljub lepemu programu, ki si ga je postavil UO za celotno poslovno dobo, se je le-ta skrčnil na eno in edino točko tj. saniranje društvenih financ, predvsem v zvezi s Tumovo kočo na Slavniku. Po sedmih letih je končno društvu vendarle uspelo v preteklem letu prejeti ponovno denarno pomoč od okraja in občin v skupnem znesku 550 000 S-din, poleg tega pa je društvu tudi 100% uspelo pobrati članarino. Z neverjetno štednjom, ki je bila povsem na mestu, je uspelo društvu porav-

nati vse dolgove, od leta 1962 dalje, vedno odvajati prispevke PZS in redno odplačevati anuitete za prejeto posojilo, poleg tega pa je še investiralo v kočo 168 139 S-din za razna manjša popravila. Po vpisni knjigi je imela Tumova koča na Slavniku 1931 obiskovalcev. Po prosti oceni je kočo obiskalo okrog 5000 planincev, med temi okrog 2000 inozemcev, največ seveda Italijanov. Bilo je nekaj poizkusov za tesnejše sodelovanje s taborniki, vendar brez uspeha. Dokaj aktivna je bila skupina pri Invest-biroju, skupina iz Dekanov, ki je izvršila kar 6 skupinskih izletov, daje taborniki, ki so v glavnem člani društva itd. Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Boris Jurca.

PD SOLČAVA. Občni zbor se je vršil dne 26. 6. 1966 v navzočnosti 54 članov.

Društvo je v letu 1965 vključevalo 82 članov, 20 mladincev in 52 pionirjev, skupaj 154 članov.

Društvo se je v glavnem bavilo z oskrbo postojank. Oskrbuje zavetišče pod Ojstrico, kjer je z zgraditvijo vmesne stene pridobilo tri manjše sobe in v njih namestilo postelje, ter kočo pod Olševu, ki jo je oddalo v zakup, tako da zakupnici plačuje za njeno delo 20% od brutto prometa. V zavetišču pod Ojstrico je izvršilo še druga adaptacijska dela, pri čemer so člani opravili 56 prostovoljnih delovnih ur v vrednosti 16 000 S-din. Pri popravilu potov so opravili 30 ur v vrednosti 9000 S-din, pri nošnji pa v vrednosti 7200 S-din. Pri prostovoljnem delu so se izkazali tudi pionirji, ki so šolski športni dan združili z delovno akcijo in prenesli skupno 340 kg materiala na postojanko. Pri tem so zaslužili 13 000 S-din.

Promet postojanke se je nasproti prejšnjemu letu znatno zvišal. Delno je to posledica zvišanje cen, vsekakor pa ima za to zaslug tudi oskrbnica Jerška Krivec.

PD CRNA NA KOROŠKEM. Kot običajno je društvo tudi v preteklem letu posvetilo največ časa gospodarjenju na koči. Prepričali so 52 postelj in vso kuhinjsko opremo in prebili so vso notranjost postojanke, poleg vsega pa so izvedli tudi popravilo ceste Kramarica-Koča na Smrekovcu. Po odbitku vseh stroškov je Koča na Smrekovcu ustvarila 460 258 S-din, inčasno zavetišče Pudarško 379 777 S-din čistega dohoda, medtem ko je društvena uprava izkazala 83 235 S-din primanjkljaja. Lep uspeh je društvo doseglo pri vključevanju novih članov, saj se je skupno število članov povečalo za 14% ali 97 oseb. Koncem leta 1965 je namreč šlo 469 članov, 116 mladincev in 163 pionirjev, ali skupaj 748 članov. Markacijski odsek je namestil 16 kažipotov in markiral v obe smeri pot Najevska lipa-Pudgarsko. Za društvenega predsednika je bil izvoljen tov. Edi Drolinik.

PD TRZIC. Članstvo društva že od leta 1962, ko je šlo 973 članov, iz leta v leto rahlo upada in jih šteje danes samo še 774.

Najagilnejši je bil alpinistični odsek, ki šteje 21 članov in 7 pripravnikov. Člani odseka so izvršili 180 plezalnih vzponov, od teh 50 II, in III., 37 III. in IV., 59 vzponov IV in v ter 15 zimskih vzponov in pristopov na vrhove nad 2000 m. Odsek je organiziral zimski alpinistični tečaj na Zelenici. V Juliju je odsek organiziral skupinski izlet v dolino Vrat pod Triglavom, kjer so člani odseka plezali slovensko, nemško in bavarsko smer, Jugov steber ter skalasto smer v severni steni Triglava. Največ pa so člani odseka plezali v ostenju Storžiča. Med drugim so ponovili Matevžev steber, direktno v zapadni steni, Lojzkovo in Iladnikovo smer ter Črni graben. Člani odseka so se udeležili zveznega alpinističnega tabora v Zajzeri.

Zadovoljivo je bilo tudi delo mladinskega odseka, ki šteje okrog 350 članov. Odsek je organiziral niz izletov na Golico, na Tegošče, Šijo, Kočce, pod Storžič, na bivak, Zelenico in na Dobroč, poleg tega pa so se mladinci v večjem številu udeležili tudi vseh zveznih akcij kakor proslave 20-letnice osvoboditve v Vratih, veslejaloma v Vratih, izleta mladih pionirjev in Vodnem pri Skopju, mladinskega tabora v Trenti, zveznega izleta na Grossglockner in dalje po Avstriji preko Brennerja v italijanske Dolomite.

Gradenbi odsek je v preteklem letu opravil veliko nalogo. Leta 1965 je uspel v glavnem zaključiti gradbena dela na Zelenici, s čimer je omogočil, da je bil ta dom dne 19. 1. 1966 izročen svojemu namenu. Nemalo zaslug imajo pri tem tudi ostali društveni člani, ki so s prostovoljnimi delom doprinesli k skupnim naporom in pa skupščina občine Tržič, ki je z najetjem posojil omogočila dograditev. V preteklem letu je društvo z gospodarskim poslovanjem doseglo 6,5 milijonov sredstev, od česar odpade na obračunano amortizacijo 3,7 milijonov dinarjev in 2,8 milijona dinarjev na dohodek postojank in lokala. V Domu pod Storžičem, Domu na Kofcah in v Koči na Dobroč je gradbeni odbor z rednim vzdrževanjem objektov, notranjih instalacij in opreme, obdržal obstoječe stanje in preprečil večjo škodo. Gradbeni odbor je dogradil Dom na Zelenici v lastni režiji in tudi sam izvedel obširna obrtniška in instalacijska dela. Ocenjena vrednost tega objekta pred obnovo je znašala 14 138 000 S-din, vrednost opravljenih del pa je znašala v letu 1963 17 650 000 S-din, v letu 1964 27 953 437 S-din in v letu 1965 40 324 178 S-din. Skupna vrednost znaša torej 100 063 613 S-din. Dom na Zelenici je moderno urejen s toplo in mrzlo vodo, WC na izplakovanje, s tuši in centralno kurjavo, ima telefon, 70 ležišč in 120 sedevcev. V Domu na Kofcah so napejali vodo in je znašala vrednost opravljenih del 1 115 816 S-din. Skupni doseženi promet vseh postojank je znašal v letu 1965 41 045 377 S-din in je nasproti prejšnjemu letu narasel od 27 465 990 S-din, to je za 13 559 397 S-din ali 67% več. Poleg treh rednih postojank društvo oskrbuje še zavetišče pri Tiču Potarju in planša-

rijo na Bistriški planini, medtem ko ima v Tržiču gostinski lokal, kjer ima tudi svoje društvene prostore.

Postaja GRS ima 26 članov in 4 pripravnik. Postaja je enajstkrat posredovala v reševalnih akcijah na področju od Storižica in Košute pa vse do Stola. Postaja vrši reševalno službo tudi na žičnici na Zelenici, kjer je bilo do občnega zbora že 94 poškodovancev.

Društveni stencas je praznoval že svojo 20-letnico. Samo v preteklem letu je propagandni odsek kar 60-krat menjal propagandno gradivo na stencasu. Društvu je uspel le en izlet na Veliki vrh in na Kotce preko Velikega vrha ter drugi preko Dovžanke.

Občni zbor je v imenu UOPZS pozdravil predsednik MDO PD lov. Franjo Klotjnik in izročil tov. Nadku Salbergerju za njegovo dolgoletno delo v GRS zlati častni znak PZS, s katerim ga je odklikovala zadnja skupščina PZS. Društvo bo tudi še vnaprej vodil dosedajni poštrevadni predsednik tov. Janko Lončar.

PD LISCA VIDEM-KRŠKO. V društvo je bilo konec leta 1965 vključenih skupno 856 članov, kar je za 243 članov več kot v letu 1964. Gospodarski odsek se je predvsem zavzemal za nadaljnjo ureditev Tončkovega doma na Lisici. Posamezni člani UO in odsekov po delovnih organizacijah so se posvetili zbiranju članov, propagiranju izletništva in razširjanju našega glasila Planinskega Vestnika. Razveseljivo je dejstvo, da je društvo zvišalo število naročnikov Planinskega Vestnika iz leta 1964 od 21 naročnikov na 76 v letu 1965. Društvo je realiziralo skoraj v celoti tudi predvideni plan izletov. Skupno je organiziralo 27 izletov v domače gore in to predvsem v zasavske. Na osnovni šoli Sevnice je uspešno deloval pionirski odsek, ki je imel skoraj 100 članov. Duša tega odseka je bil tov. Dušan Milost. Na šoli je krožek skliceval tudi delovne sestanke, kamor so prihajali tudi člani UO PD. Manj srečno roko je imel UO pri organiziranem delu z mladino. Društvo je bilo deležno znatne podpore s strani občinskih skupščin Krško, Laško in Sevnice, ki so pokazale poino razumevanje za vzdrževanje ceste na Lisico, ki ni vključena v javno cestno omrežje in je njeno vzdrževanje prepučeno društvu. Poleg tega pa je občinski odbor SZDL Sevnica z dokajšnjim zneskom podprl stroške mladinskih izletov.

Kot vsa leta doslej je društvo tudi letos doseglo visok promet 9 641 632 S-din in ugoden finančni rezultat. Gospodarski odbor je poleg doma zgradil gospodarsko poslopje, zgradil je oporne zidove, uredil prhe na travniku pod Jurkovo kočo, nabavil pralni stroj, pripravil stezo za hališče in ogradi vrt pod domom. Društvu je k doseženim uspehom med drugim dostal tudi tov. dr. Franci Golob, član GO PZS in predsednik zasavskega MDO, ki je tudi izročil priznanja skupščine PZS tov. Marjanju Stergarju, Pavletu Stergarju, Jeli Frankičevi, Antonu Pivcu in Tinčetu

Klemenciču. Na predlog UO PD Lisca je občni zbor z aplavzom izvolil za svojega dosmrtnega častnega člana tov. Vitka Jurka iz Dola pri Hrastniku. Ob zaključku občnega zbora pa je tov. Zorko, predstavnik MDO zasavskih PD, razdelil značke za prehojeno zasavsko planinsko pot naslednjim pionirjem: Ireni Kolmanovi iz Smarja, Zlatku Zebiču iz Sevnice, Zdravku Valantu iz Sevnice in Ivanki Godec iz Sevnice.

Društveno vodstvo je bilo ponovno poverjeno dosedanjemu agilnemu predsedniku tov. Lojzetu Motoretu.

PD MEDVODE. Najagilnejša od vseh društvenih komisij je bila komisija za izlete, ki jih je od predvidenih 16 skupinskih izletov izvedla 11. Izleti so bili predvsem usmerjeni na Komno, v Tamar, na Češko kočo, na Vogel, pod Storižič in Begunjščico, poleg tega pa so obiskali tudi italijanske Dolomite. Društvo je v preteklem letu vključevalo skupno 692 članov, od tega 442 odraslih članov, 219 mladincev in 31 pionirjev.

Mladinci so sodelovali pri popravilu ceste v Tamar in v Slavkov dom, pri starem cevovodu, izdelovali plakate za društvene akcije in pomagali še pri raznih drugih društvenih delih. Uredili so si tudi svoj barvni fotoarhiv. Lep uspeh je dosegel mladinski odsek pri fotodokumentaciji svojih delovnih akcij, saj ima v arhivu zbranih 75 izbranih barvnih dia pozitivov.

Alpinistični odsek šteje 7 članov in dva pripravnika, ki so izvedli 7 vzponov, od teh 16 zimskih (od I do III stopnje) in 61 letnih vzponov. Poleg plezalnih vzponov so napravili tudi 103 pristopov na vrhove. Med plezalnimi vzponi so izvedli tri prvenstvene smeri in sicer: v Skrlatici (Stanetovo smer) po steburu, desno od Kugyjeve — plezali so jo 17 ur, IV in V, višina stene 600 m, v Lopi nad Tamarjem, IV in III, višina stene 400 m ter desno smer v Jalovcu, IV in V, višina 200 m. Udeležili so se še turnega smuka in VTK memoriala, smuka na Jalovčevem plazu ter organizirali plezalo šolo na Turncu. Gospodarski odbor ni bil v celoti kos zahtevanim nalogam in problemom, ki jih je moral reševati. Veliko dela in skrbi je imel s kočjo Tamar, ki jo je društvo prevzelo od APD Ljubljana. Postojanka je v upravi PD Medvode dosegla promet 2 668 161 S-din, od katerega je samo na prenočišča odpadlo 841 170 S-din. V dobi osemmesečnega upravljanja je gospodarski odbor ugotovil, da dom lahko postuje rentabilno, saj je v tem času izkazal za 58 440 S-din čistega dobička in 467 508 S-din amortizacije, ki je prav tako ostala društvu. Čisti dobiček pa bi bil še večji, če ne bi društva bremenile anuitele in stroški reklamnih tabel, za katere so izdali 168 397 S-din. Gospodarski odbor je moral večkrat reševati tudi problem 5 km dolge ceste, ki drži v Tamar. Vsi ti problemi pa so društvu onemogočali, da bi kaj več pozornosti posvetil poslovanju Slavkovega doma, ki mu je pravzaprav delal največ preglavice, in

to predvsem zaradi neurejenih odnosov z upravniki. Izmenjali so več upravnikov, pri vsakem pa zabeležili večjo izgubo. Končno so dali postojanko v zakup, po katerem bi moralo društvo mesečno prejemati zakupnino v mesečnem iznosu 220 000 S-din. Nastal pa je za društvu zopet nov problem, ker je zakupnik pričel brez dovoljenja društva s prezidavo prostorov in nakupom inventarja, za kar je vložil že okrog 4 000 000 S-din, ni pa še poravnal društvu okrog 1 650 000 S-din za prevzeto zalogo blaga. Društvo se je tudi že odločilo, da proda Slavkov dom, vendar pa tega ni storilo, ker bi moralo v tem primeru plačati visok prometni davek. Občni zbor je nato sklenil, da se Slavkov dom ne proda. Občinska skupščina Ljubljana-Siška vsa leta doslej ni zahtevala plačila prometnega davka od Slavkovega doma, po sklepu finančne in tržne inšpekcije pa je društvo moralo letos iz tega naslova odvesti okrog 1 100 000 S-din.

PD OPLOTNICA. Društvo upravlja dve postojanki in sicer Kočo na Pesku, ki je last društva, in Kočo na Osankarici, ki je last GG Maribor in opravlja društvo v tej postojanki samo gostinske ustuge. Koča na Pesku je ustvarila 345 225 S-din, Koča na Osankarici pa 337 325 S-din dobička. Koča na Pesku je obiskalo 3950 vpisanih gostov, Koča na Osankarici pa okrog 5000 gostov. Društvo šteje 110 odraslih članov, 40 mladincev in 80 pionirjev. Za šolsko mladino je društvo organiziralo predavanje o planinski flori in favni. Skoraj celotno breme društva visi na ramenih društvenega predsednika.

SEVERNI RAZ VELIKE MARTULJSKE PONCE
(2591 m) — (smer 1)

Plezali: Marko Butinar, Janez Krušič, Anton Oman, Jože Barnard in Milan Robič.

Datum: 19. junij 1965.

Cas plezanja: 5 ur.

Ocena: Zelo težavno z izredno težavnim mestom. Mestoma krušljivo.

Višina stene: 500 m.

Tehnični opis: Iz bivaka 3 Za Akom po prdnati grapi (utrudljivo) v Spodnji in Zgornji Kotel za vrhom Na Pečeh (2044 m). Preko melišča do podnožja raza Velike Ponce, ki se kot markantna rez dviga v vzhodnem delu severne stene in sega najnižje v pridišča (2 uri).

Druga možnost pristopa iz bivaka 3 mimo »Treh macesnov« in preko melišča pod severno stranjo Mallega Oltarja do razu V. P. (2 uri). Lažje!

Vstop v kušijivi kamin (poldrug raztežaj), ki privede na teraso v vznožju raza. Dalje se izoblikuje ostra grebenska rez. Po njej ca. 3 vrvene dolžine, zračno in krušljivo (IV). Preko strme 6 do 7 m visoke stopnje poševno desno navzgor (V. tež. st. — klin ostal v steni) na prodnato polico, ki vede desno ob razu poševno navzgor. Po 25 m spet levo nazaj na raz (možic) in po njej ca. 2 raztežaja na vrh prvega stolpa v razu (možic.) Sestop ca. 20 m v sedelce pred drugim stolpom (lahko). Drugi stolp obplezamo v loku na njegovi vzhodni strani po sistemu zložnih kaminov in polic na sedelce za stolpom (možic. Iz sedelca prečka 6 m v sekundarno strmo snežno grapo na zapadni strani raza). Po njej ca. 70 m do škrbine, ki z zagvozdenim bolvanom tvori okno. Skozenj v sneženo grapo, ki pride iz vzhodne stene (ali težje preko stolpa na desni strani grape). Po njej desno poševno navzgor pod vertikalno vršno steno. Do sedla in preko v centralno grapo, ki privede po dveh vrhnih dolžinah na rob stene (pomladi snežne opasti). Po nekaj

metrih do možica na vzhodnem vrhu Velike Ponce.

Sestop: Po lahkem pečevju v ključih na južno stran v Veliko Dnino (1 uro) ali zamudnejše po vzhodnem stolpastem grebenu do Kačjega jezika. Odtod po zaprodni (pomladi led in sneg) severni grapi na melišča med Malim Otartjem in Veliko Ponco (2 uri).

SEVERNA STENA V. M. PONCE — SEVERNI STEBER (smer 2)

Plezala: Oman Anton in Bernard Jože.

Datum: 26. 6. 1966.

Čas plezanja: 8 ur.

Težavnostna stopnja: 2 dolžini do vrha stebra (možic. V I, gornji del III izredno krušljivo, klini slabo prijemajo.

Višina stene: 500 m.

Tehnični opis: Od bivaka 3 Za Akom; pristop isti kot za severni raz.

Vstop iz snežišča v pečevje ca. 6 m zapadno od osrednje grape. Po strmem žlebu ca. 10 m, nato iz njega proti levi čez rdečkaste previse 6 m (V+). Po sistemu plati

ca. 40 m v smeri raza (krušljivo). Odtod po izraziti polički pod prevesami ca. 15 m. Nato naravnost preko trebušastega previsa (V+) (3 m) na ploščo in nazaj levo po polički na raz. Odtod poševno desno navzgor (1 vrveno dolžino (IV) do desne strani izrazite prevese v razu. Navzgor ob prevesi ca. 15 m čez gladke plati — prosto plezanje (V) majhni oprimki. Po plitvi zajedi (1 dolž. vrvi, IV+). Nato preko treh žmulastih preves v zajedi (mokra) V+ ca. 15 m. Po polički proti levi (ca. 20 m) nato naravnost navzgor preko žmulastih preves (V) (desno od izrazite stene v razu). Dalje preko sistema žmul levo proti razu (V). Po razu krušljivo a lažje (IV) ca. 2 dolžini do vrha stebra (možic). Sestop v škrbino ca. 8 m. Dalje po dobro razčlenjenem razu ca. 3 dolžine vrvi do škrbince, kjer se smer križa s češko po črnem kaminu.

Nato vzpon po osrednjem stebri v lahki plazi (III) na njegov vrh. Sestop ca. 10 m, nato po polici na škrbino in ca. 10 m do roba stene na zapadnem vrhu.

Janez Krušič

Smučanje na Slovenskem

Drago Stepišnik

(Nadaljevanje)

Trenerji

Prvi neuspehi na tekmah v inozemstvu so nas poučili, da je treba tekmovalce pripravljati na tekmovalnja posebej in da ni dovolj, če se naučijo samo smučške tehnike.

Za tako delo so potrebni trenerji, strokovnjaki s širokim znanjem in izkušnjami, kot jih mi (pa tudi marsikje drugje v letih naših prvih nastopov v inozemstvu) sploh nismo in tudi nismo mogli imeti. Ozreti se je torej bilo treba po inozemcih, najbolje po Nordijcih, ki so v teh letih imeli največ izkušenj s tega področja.

Naš prvi smučski trener je postal l. 1927 Norvežaning. T. Hansen, strokovnjak, ki je pred tem opravljajal z uspehom to delo na Češkem. Hansen je pripravljajal naše smučarje za tekme l. 1927 v St. Moritzu, prišel pa je k nam še dvakrat.

Sledila mu je vrsta Norvežanov, ki so vsi pripravljajli samo skakalce, trenerji iz Finske, Avstrije, Češkoslovaške in Nemčije, ki so trenirajli tekače in alpince.

Trenerji so prihajajli k nam večinoma na povabilo in stroške zveze, nekakokrat pa tudi v režiji klubov (Ljubljana, Skala, Jesenice), ki so zmogajli potrebna sredstva. Ostajajli so pri nas le kratek čas, največkrat so pripravljajli tekmovalce na pomembnejše nastope v inozemstvu.

Razen Šveda prof. Astroma, ki je bil pri nas po osvoboditvi in je bil res visokoizobražen strokovnjak, so vsi drugi posredovajli našim tekmovalcem samo tehnično znanje in tekmovalne izkušnje, kar seveda ni moglo trajno vplivajti na razvoj tekmovalne kvalitete naših tekmovalcev.

To stanje so pred nami (tudi v drugih panogah) premostil inozemci, ki so znajli pridobitajti za trenersko delo visokokvalificirane strokovnjake z ustreznajno izobrazbo; danes jim sledimo tudi v našem smučanju.

Kvaliteta našega smučanja v mednarodnem merilju

Kot merilo za ocenjevanje tehnične kakovosti naših tekmovalcev v primerjavajli s tekmovalci drugih dežel nam lahko služujlo samo podatki o dosežkih na tekmovanjih, kjer se srečujajo našaji tekmovalci z zastopnikajli vseh drugih držav. To so olimpijskajli in svetovnajli ali FIS prvenstva.

Zdi se mi tudi, da samo podatek o uvrstitvijli (plasmanu) ne pove vsega o kakovostijli zlasti sedaj, ko

so časovne razlike ali razlike v točkajli minimalne: v alpskem tekmovanjajli odločajlo že stotinke sekunde, v skakanjajli desetinke točke in v tekih tudi sekunde ali celo desetinke sekunde.

V sedanjajli razmerah lahko minimalen zaostanek potisne tekmovalca globoko navzdol, o uspehujli odločajlo zelo pogostojlo tekmovalnajli srečajli.

Zavoljlo tega sodim, da nam lahko pri ocenjevanjajli in primerjanjajli velikojlo pove tudi podatek o razlikajli v doseženem času oziromajli zaostankujli, izračunajli v odstotkajli.

Videlojlo bomo, da so našajli tekmovalcijli nekakkrat časovno močnejlo zaostajli, pa kljub temu dosegilojli odličnejlo uvrstitvejli in obratno.

Slikajli po obeh kriterijajli, ki lahko osvetlitajli uspeh, je takajli:

Tekačijli

Na prvajli zimskajli olimpijskajli igrah, torej samo nekaj kratkajli let po tem, ko smo pri nas sploh začelojli smučajli, ko smo še bilojli brez slahernih tekmovalnajli izkušenj, je naš zastopnik Z. Švilgelj v teku na 18 km med 48 tekmovalcijli zasedel 48., zadnjejlo mesto, časovno pa je zaostal 33 %. Se slabšejlo se je godilojlo našemujli zastopnikujli v teku na 50 km, D. Zinajli; točnejlo časa mu niso izmerilojli, ker je privozil v cilj potem, ko je sodniškajli zbor že nehajli poslovatijli, po približnajli izračunajli pa je zaostal za zmagovalcem za 66 %.

L. 1927 je v Cortinajli d' Ampezzo Joško Janšajli v teku na 18 km zaostal časovno za zmagovalcem za 12,8 %, v teku na 50 km pa je tekmo končajli kot 19. z zaostankom 21 %; žal ni bilojli mogočejli najtijli podatkov o številujli vseh nastopajliči, da bi lahko osvetililojli tudi vrednost uvrstitvejli.

Na olimpijskajli igrah v St. Moritzu l. 1928 se že čitilojlo delo trenerjajli Hansena; Joško Janšajli se je v teku na 18 km med 54 tekmecejli uvrstil na 25. mesto, časovno pa je zaostal za zmagovalcem kar za slabijli 20 %, medtem ko je istijli v teku na 50 km med 41 tekmovalcijli zasedel 23. mesto in časovno zaostal za 19 %.

L. 1929 je v Zakopanajli Joško Janšajli v teku na 18 km med 99 tekmovalcijli končajli na izvrstnem 16. mestu, časovno pa je zaostal za 13,2 %. V teku na 50 km nismo nastopilojli.

L. 1930 je zopet Joško Janšajli v teku na 18 km med 98 tekmecejli bil 74., časovno pa je zaostal za 16,9 %; v teku na 50 km je istijli med 146 tekačijli prišel na cilj kot 57., pri čemer je bil šestijli najboljšijli srednjeevropcejli, časovno pa je zaostal za 18,4 %.

L. 1931 Joško Janšajli v Oberhofu ni nastopil, Tomaž Godec pa je v teku na 18 km med 74 tekmovalcijli zasedel 51. mesto s časovnajli zaostankom 20,2 %. Tudi v teku na 50 km je tekmoval samo Godec in dosegel med 30 tekmovalcijli 21. mesto z zaostankom 19,2 %.

Olimpijskajli igrajli l. 1932 se nismo udeležilojli, ker so bilojli v ZDA, pač pa je Joško Janšajli l. 1933 v Innsbrucku v teku na 18 km med 141 tekmovalcijli prišel na cilj kot 70., torej na kraju prvejli polovice, časovno pa je zaostal za 17 %.

Zelo viden je bil napredek l. 1935 v Visokajli Tatrah. V teku na 18 km je bil Knap med 219 tekačijli 54., torej še v prvijli četrtinajli, časovno pa je zaostal za zmagovalcem za 9 %, medtem ko se je F. Smolej uvrstil v teku na 50 km med 59 tekmovalcijli na

odlično 10. mesto, časovno pa je navzlic temu zaostal še za 11 %.

Na olimpijskih igrah v Garmish-PartenKirchenu se je naš Klančnik v teku na 18 km med 115 tekmovalci uvrstil na 23. mesto, še v prvi petini nastopajočih, kar je bilo za tedanje razmere izvrstno, časovno pa je zaostal za 9 %; še boljše pa se je odrezal Smolej: v teku na 50 km je končal na 10. mestu med 37 tekači, časovno pa je zaostal samo za 1,2 %. Če se je Klančnik uvrstil glede nau vrstitev sorazmerno bolje od Smoleja, pa je časovni zaostanek slednjega neprimerno manjši od Klančnikovega in ga prištevamo med uspehe, kot jih naši smučarji niso več dosegli.

Do začetka vojne nas je Smolej zastopal še dvakrat:

V Lahtiju je bil l. 1938 v teku na 18 km med 213 tekmovalci 61. s časovnim zaostankom 9,2 %, v teku na 50 km pa med 133 tekači 30. z zaostankom 10,1 %. L. 1939 v Zakopanah je bil v teku na 18 km med 120 tekmovalci 30. s časovnim zaostankom 14 %, v teku na 50 km pa med 50 kot najboljši Srednjeevropejec kar deveti z zaostankom 9,4 %.

Po vojni nismo več imeli tekmovalca Smolejevih kvalit.

L. 1950 je v Lake Placidu v ZDA naš Razinger v teku na 18 km med 65 konkurenti končal na 38. mestu ter zaostal za 11,6 %, medtem ko je v teku na 50 km bil med 32 tekmovalci 18. in zaostal časovno kar za 19 %.

Na zimskih olimpijskih igrah l. 1952 v Oslu so nas zastopale v tekih samo ženske, kar je po svoje tudi edinstven primer v zgodovini našega smučanja, ki priča o tem, da smo v tekih občutno nazadovali. Birkova je bila v teku na 10 km med 20 tekmovalkami 14., časovno pa je zaostala za 17,9 %.

Na tekmah v Falunu l. 1954 so se prvič pojavili na tekmah za svetovno prvenstvo sovjetski tekmovalci in močno povečali konkurenco. V teku na 18 km je bil naš Hlebanja med 119 tekmovalci 91. (!) s časovnim zaostankom 14,8 %, J. Pavčič pa je v teku na 30 km med 69 tekmovalci bil 48. in zaostal za 13,9 %.

Tudi na igrah v Cortini d' Ampezzo l. 1956 ni bilo boljše: Hlebanja je bil v teku na 18 km med 63 tekmovalci 43. z zaostankom 12,2 %, medtem ko je Kordež v teku na 30 km med 54 tekači zasedel 34. mesto ter zaostal časovno za 10,2 %.

L. 1958 v Lahtiju je bil Hlebanja v teku na 15 km med 65 tekmovalci 64. z zaostankom 12 %, v teku na 30 km pa se je med 57 tekmovalci uvrstil na 56. mesto s časovnim zaostankom 19 %!

Med ženami je Rekarjeva v teku na 10 km med 33 tekmovalkami bila 30. ter zaostala za 17 %.

In še Innsbruck l. 1964: V teku na 15 km je naš Seljak med 75 tekmovalci bil 46. z zaostankom 11,5 %, medtem ko je C. Pavčič v teku na 30 km med 70 tekmece bil 44. z zaostankom 11,5 %.

Skakalci

Skakalci so stopili v mednarodno areno v primeri s tekači razmeroma kasno. Oglejmo si nekaj podatkov, ki osvetljujejo položaj na tem področju. L. 1933 je Palme med 104 tekmovalci v Innsbrucku dosegel razmeroma dobro 39. mesto, vendar je v primeri z zmagovalcem, ki je zbral 232 točk, sam dosegel samo 166 točk in tako zaostal za 25,9 %. Na igrah v Garmisch-PartenKirchen je Pribovšek

med 48 skakalci zasedel 38. mesto; zmagovalec je zbral 232, Pribovšek pa 175,9 točke in zaostal za 24,8 %.

Na prvih povojnih tekmah FIS pa se pojavi med našimi zastopniki J. Polda. Med 60 tekmovalci se je uvrstil na imenitno 15. mesto, pri tem pa je v primeri z zmagovalcem, ki je zbral 230,5 točke, sam dobil samo 193,2 točke. Razlika znaša 16,2 %! Vendar pa pomni že ta nastop začetek Poldovega obdobja v našem skakalnem športu.

L. 1954 doseže med 60 tekmecei zopet izvrstno 16. mesto, pri tem pa uspeh podpre tudi z dosežkom v točkah: zmagovalec je zbral 230,5, Polda pa 210 točk, zaostanek znaša samo 8,9 %. Razlika v točkah je zelo majhna, najmanjša, ki jo je do sedaj dosegel naš tekmovalec na tekmovalnih za svetovno ali olimpijsko prvenstvo. Uspeh je, gledan z obeh kriterijev, izvrsten.

L. 1956 pa je Polda že prekoračil svoj vrhunec. Na tekmah v Cortini je bil boljši od njega J. Zidar, ki je bil med 60 skakalci 21. Zmagovalec je zbral 234,5, Zidar pa 201 točko in tako zaostal za 14,3 %. Dosežek sam po sebi še ni tako slab, nasprotno, prištejemo ga še lahko k boljšim, vendar pa kasneje nismo napredovali.

L. 1958 je bil Langus med 42 skakalci samo 39., zmagovalec je zbral 224,5, Langus pa 183,5 točke in tako zaostal že za 18,3 %.

Položaj se ni popravil tudi na zadnjih olimpijskih igrah l. 1960.

Na veliki skakalnici je bil Oman med 52 skakalci 36., s točkami 230,7 proti 185,5 all zaostankom 19,63. Zaje pa je bil na manjši skakalnici med 53 skakalci 39. in zbral 191,2 točke proti zmagovalcu, ki jih je zbral 229,9; zaostanek znaša 16,9 %.

Rekordna razdalja 141 m, ki jo je preletel l. 1961 v Oberstdorfu naš Šlibar, ne izboljšuje položaja, uspeh je bil le enkrat in ne izvira iz splošne rasti v kvaliteti našega skakanja.

Alpski smučarji

L. 1933 je naš Praček v Innsbrucku prestajal og-njeni krst v disciplini, ki terja od tekmovalca tako moči in vztrajnosti kot hitrosti, odzivnosti in poguma. Uspeh ni mogel biti presenetljiv.

Med 94 tekmovalci je v smuku dosegel 64. mesto s časovnim zaostankom 30 %, podobno kot ob enaki priložnosti devet let prej tekači. V slalomu je šo še nekoliko slabše: med 49 tekmovalci je bil 44., zaostal pa je časovno kar za 36 %.

L. 1936 pa je Praček močno popravil svojo uvrstitev; v smuku je bil med 60 tekmovalci 16., v slalomu pa med 70 kar 15., kar je glede na uvrstitev prav dobro, če ne celo izvrstno. Vendar pa je v smuku časovno zaostal za 16. v slalomu pa, kjer je bil boljši, pa kar za 21,9 %. Pračku tudi v naslednjih letih ni uspelo bistveno zmanjševati časovno razliko med seboj in najboljšimi tekmecei v svetovnem merilu, medtem ko si je uvrstitev še vidno popravjal.

L. 1937 je bil v Chamonixu v smuku med 48 tekmovalci 23., s časovnim zaostankom 22 %.

V Zakopanah je bil v smuku med 37 tekmovalci 21. z zaostankom 16 %, zato pa je bil v slalomu izvrsten sedmi, uspeh, ki ga do sedaj še ni ponovil noben naš tekmovalec. Navzlic temu pa je časovno zaostal kar za 17 %.

(Se nadaljuje)

LISCA
SEVNICA

Vam nudi bogato izbiro nadržkov, pasov za nogavice, steznikov in korzetov iz najkvalitetnejših domačih in uvoženih materialov.

Pri nakupu pazite na znak kvalitete!

SKRAJNI ČAS JE, DA TUDI VI KUPITE SOKOVNIK

za pripravljanje sokov, marmelade, džemov, želejev, sočivnih in zeliščnih sokov. S takim načinom sočenja ohranimo sokovom vse vitamine, mineralne snovi in sladkor. Sokovnik je kvalitetno emajliran in vsestransko pripraven. Pred uporabo sokovnika pazljivo prečitajte navodilo!

Izdeluje:

EMO EMAJLIRNICA
METALNA INDUSTRIJA
ORODJARNA

CELJE

V PLANINAH SE BOSTE NAJBOLJE OSVEŽILI S KVALITET-
NIMI ALKOHOLNIMI IN BREZALKOHOLNIMI PIJAČAMI

Petovie
PTUJ

ŽELEZARNA JESENICE

Jesenice na Gorenjskem, SR Slovenija
Telefon: 245, 246, 250; Telegram: Železarna Jesenice
Tekoči račun: NB Jesenice 607-13/1-406
Tele-printer: št. 0,3196 Ljubljana
JESENICE NA GORENJSKEM, SR SLOVENIJA

PROIZVODNI PROGRAM

Jekla:

- konstrukcijska
- za cementacijo in popljšanje
- za vzmeti
- orodna
- za ladjedelništvo
- nerjaveča in ognjevzdržna

Topla in hladna predelava:

- palice, debela, srednja in tanka pločevina, hladno valjani trakovi; vlečena luščena in brušena jekla; vlečena žica; transformatorska in dinamo pločevina

VARJENE CEVI, ELEKTRODE ZA VARJENJE JEKLA, ŽEBLJI, BODEČA ŽICA

Podrobnejše informacije lahko dobite v našem katalogu in prospektih

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U